

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

**Tiesu komunikācijas problēmas Tiesnešu ētikas komisijas,
Disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumu diskursā**

BAKALAURA DARBS

Autors: Kristīne Vītola

Studenta apliecības Nr.: kv12081

Darba vadītājs: profesore Dr.iur. Sanita Osipova

RĪGA 2016

Anotācija

Tiesu vara ir viens no demokrātiskas valsts pamatprincipiem, un valsts pienākums ir nodrošināt personām tiesības uz taisnīgu, neatkarīgu un objektīvu tiesu. Bakalaura darbā tiek pētīta tiesnešu personības, kvalifikācijas, ētikas un sociālās darbības ietekme uz komunikācijas veidošanu tiesām ar sabiedrību. Tiek analizēta Tiesnešu ētikas komisijas, Disciplinārtiesas un Disciplinārkolēģijas prakse, atklājot tiesu komunikācijas ētikas problēmas gan iekšējā, gan ārējā komunikācijas formā. Autore sniedz priekšlikumus tiesu komunikācijas virzienu veiksmīgākai īstenošanai.

Atslēgvārdi: tiesneša neatkarība, ētika, kvalifikācija, komunikācija.

Annotation

The judiciary is one of the fundamental principles of a democratic state, and the state is obliged to provide individuals the right to a fair, independent and impartial tribunal. Bachelor paper analyzes the judges of personality, qualifications, ethics and social activity impact on the creation of communication directly with the public. It provides analysis of the Judicial Ethics Committee, Disciplinary and Disciplinary practice, revealing the judicial ethics of communication problems, both internal and external communication form. The author shall submit proposals to the court communication direction of successful implementation.

Keywords: the independence of judges, ethics, skills, communication.

Saturs

Anotācija.....	2
Annotation	2
Ievads.....	4
1. Tiesības uz taisnīgu tiesu – cilvēka pamattiesības.....	6
1.1. Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātā tiesība uz taisnīgu tiesu.....	6
1.2. Neatkarīga tiesu vara – tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā.....	9
1.3. Komunikācijas ētika un tās nozīme tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanā.....	16
2. Tiesneša personības, ētikas un kvalifikācijas nozīme tiesas komunikācijas veidošanā.	21
2.1. Tiesneša personība, ētika un kvalifikācija.	21
2.2. Tiesas (tiesneša) komunikācijas formas un robežas	32
3. Tiesas komunikācija - Tiesnešu ētikas komisijas, Disciplinarkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumu analīzē.....	36
3.1. Tiesneša objektivitātes kritērijs.....	36
3.2. Tiesneša ārējā un iekšējā komunikācija.....	42
3.3. Tiesas kā institūcijas komunikācija	50
KOPSAVILKUMS	54
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	58

Ievads

Lai valsts īstenotu vienu no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām – tiesības uz taisnīgu tiesu – ir nepieciešama sabiedrības (tautas) izpratne par tiesiskas valsts vērtībām, tostarp tiesneša vērtībām, kas ir galvenais šo tiesību īstenotājs.

Sabiedrības izpratne par tiesiskas valsts vērtībām var veidoties un veidojas no saskarsmes, personīgās pieredzes un komunikācijas kultūras. Ne tikai tiesu varas, bet arī sabiedrības un mediju uzdevums ir veidot kopīgu informācijas telpu, kas vērsta uz tiesiskas valsts garantijām, tostarp tiesībām uz neatkarīgu, objektīvu un taisnīgu tiesu.

Darba aktualitāte saistīta ar pieaugošo interesi par tiesu komunikācijas stratēģijas veidošanu, ka arī tiesnešu ētikas normu pilnveidošanu un izpratni. Ir izstrādāti divi būtiski dokumenti – „Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas” un „Tiesu komunikācijas stratēģija”. Šo jautājumu būtiskumu atspoguļo arī 2015.gada Latvijas tiesnešu konferences galvenā tēma – tiesu komunikācija ar sabiedrību –, kā arī 2016.gada Latvijas tiesnešu konferences galvenā tēma – tiesneša ētika.

Ir skaidrs, ka tiesas nolēmums nevar būt vienīgais veids, kā tiesa komunicē ar sabiedrību, taču, ko ietver jēdziens – komunikāciju ētika un kā tiesai augsto ētikas standartu ietvaros panākt veiksmīgu komunikāciju ar sabiedrību, īstenojot Satversmē nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu. Šos jautājumus un problēmas autore tiecas izziņāt caur komunikācijas un tiesneša ētikas jēdzienu izpratni un to, kā teorijā un normatīvajā regulējumā nostiprinātās atziņas iedzīvina Tiesnešu ētikas komisija, Disciplinārkolēģija un Disciplinārtiesas savos lēmumos, atzinumos un skaidrojumos.

Darba autore izvirza mērķi: izpētīt tiesu komunikācijas problēmas, balstoties uz Tiesnešu Ētikas komisijas, Disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas sniegtajām atziņām.

Darba uzdevumi:

1. uzzināt taisnīgas tiesas nozīmi sabiedrībā;
2. noskaidrot komunikācijas ētikas jēdziena saturu un nozīmi;
3. apskatīt tos problēmjautājumus, kas skar tiesneša sociālās darbības ierobežojumus;
4. noskaidrot tiesnešu un sabiedrības izpratni par tiesneša komunikācijas ētiku;
5. sniegt priekšlikumus tiesu komunikācijas attīstībā.

Darba autore izmanto turpmāk minētās pētniecības metodes.

1. Ar salīdzinošās pētniecības metodes palīdzību tiek pētīts tiesiskais regulējums un prakse.
2. Socioloģiskā pētniecības metode izmantota, lai aplūkotu tiesas un sabiedrības vajadzību maiņu atbilstoši mūsdienu prasībām.

3. Analītiskā pētniecības metode izmantota, lai pētītu normatīvo aktu, tiesu praksi un citus tiesību avotus un noteikumus un identificētu problēmjautājumus, un rastu risinājumus.

Bakalaura darbs strukturēts trīs nodaļās. Pirmajā nodaļā analizēta taisnīga tiesa kā tiesiskas valsts pazīme un komunikācijas ētikas nozīme tās veidošanā, otrajā nodaļā apskatītas tiesnesim izvirzītās kvalifikācijas, ētikas prasības kontekstā ar komunikācijas formām sabiedrībā, trešajā nodaļā analizēts, kā izpaužas tiesneša izpratne par ētikas normām un komunikācijas nozīmi Tiesnešu ētikas komisijas, Disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumos.

Bakalaura darbā izmantota literatūra, normatīvie akti un juridiskās prakses materiāli latviešu, angļu un krievu valodā.

1. Tiesības uz taisnīgu tiesu – cilvēka pamattiesības.

1.1. Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātā tiesība uz taisnīgu tiesu.

Demokrātiskā un civilizētā sabiedrībā darbojas ne tikai viens patstāvīgs veidojums – valsts –, bet tā ir arī visa sociālo vērtību potenciāla kopēja parādība – tiesības, kā dzīvībai nepieciešamas normatīvi – regulējošas sistēmas izveidošanās. [...] ¹ Tas ir atšķirīgais no valsts primātiem, kad valsts ir virs tiesībām vai tiesības virs valsts. Runa ir par savstarpējām attiecībām, savstarpējo sadarbību, apvienojot savu potenciālu pozitīvai, derīgai, nepieciešamai iedarbībai uz svarīgākajām sabiedrības ineresēm. ²

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir pieskaitāmas pie nozīmīgākajām personas pamattiesībām. Šo tiesību attīstības pakāpe lielā mērā uzskatāma par priekšnoteikumu, lai persona spētu īstenot vai aizsargāt citas konstitūcijā vai likumos noteiktās tiesības. Tēlaini izsakoties, iespējams apgalvot, ka minētās tiesības ir pārējo tiesību nodrošināšanas atslēga. ³

Autore piekrīt šim apgalvojumam, jo demokrātiskas un tiesiskas valsts *atslēga* ir tās tautas paļaušanās uz savu interešu aizstāvību taisnīgā tiesā. Turpmāk tiek aplūkots, kā minētās tiesības nostiprināts Satversmes tiesas praksē un starptautiskajos tiesību aktos un līgumos.

Cieņa pret valsts varu aug, tai „risinot” neatrisinātus tiesību jautājumus – un pēc tam garantējot šīs tiesības. Tādā veidā valstij jānodrošina tiesiskais miers. [...] Ja valsts varas nesēji nav spējīgi garantēt skaidru un uzticamu izturēšanās kārtību, netiek apmierinātas būtiskas tiesiskās sabiedrības vajadzības. Vēl vairāk paļāvība uz valsts varu ietekmē tās tālāku eksistenci. Šajā ziņā Hobss nepieļāva nekādu kompromisu „Pavalstniekiem ir pienākums pret valsti tik ilgi, cik tā ar savu varu spēj tos aizsargāt, un ne ilgāk.” ⁴

Satversmes 1.pants nosaka, ka „Latvija ir neatkarīga demokrātiska valsts” ⁵. No šā panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, arī varas dalīšanas un likumības princips. No Satversmes 1.pantā ietvertā demokratiskas republikas jēdziena izrietošais varas dalīšanas princips nav jāuztver dogmatiski un formāli, bet jāsamēro ar tā mērķi novērst varas centralizāciju vienas institūcijas vai amatpersonas rokās. Savukārt likumības princips nosaka, ka likums un tiesības ir saistošas ikvienai valsts varas institūcijai, arī likumdevējam pašam. ⁶

¹Любашинб В.Я. Смоленский М.Б. Шепелев В.И. Теория государства и права. Москва. 2003. с 247.

² Ibid.

³ Čepāne.I, Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005.27.septembris, nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/> [aplūkots 10.04.2016.]

⁴ Cipeliuss R, Tiesību būtība.Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 102.lpp.

⁵ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 25.04.2016.]

⁶ Par Saeimas 1999.gada 29.aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1.punkta un 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57.pantam un citiem likumiem: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 1999.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.03-05(99). Pieejams:likumi.lv [aplūkots: 22.03.2016.].

Tiesības uz taisnīgu tiesu ir neatkarīgas, objektīvas ar likmu izveidotas tiesas princips. Un te būtu jānošķir un jāanalizē valsts politiskās iekārtas un sabiedriskās domas ietekme uz tiesas neatkarību, taisnīgumu un objektivitāti.

Lai saprastu, kādēļ demokrātiskas valsts viena no personas pamattiesībām ir tiesības uz taisnīgu tiesu, kas ietvertas Latvijas Republikas pamatlikumā un nostiprinatas saistošos starptaustīkos tiesību aktos, jāaplūko cilvēka pamattiesību un demokrātiskas valsts mijiedarbību.

Cilvēka tiesību un demokratijas saistības varētu salīdzināt ar noslēgtu apli, kur cilvēka tiesības veido demokrātiju, bet demokrātija tās garantē. Mūsu tiesības darbosies tikai tad, ja tās būs nodrošinātas dzīvē. To savukārt var garantēt vienīgi, ja valsts vara balstīta uz likuma spēku.⁷

Tiesības un politika veido savstarpēju saistītu sistēmu: politika veido un groza tiesības, tiesības savukārt nosaka politikas robežas, t.i., politikas rīcības brīvības ietvarus, kā arī politikas veidošanās procedūras. *Vakardienas politika ir šodienas tiesības*. Šī kopsakarība demokrātiskā un tiesiskā valstī ir jāievēro. Tiesību sākotnējās politiskās izcelsmes ignorēšana ir tuvredzīga un naiva, tā norāda uz tiesību jēgas un funkciju neizpratni. [...] Politikas uzdevums ir vērtējoši lemt par sabiedrības kopējām lietām, bet tiesību uzdevums ir gādāt par to, lai politika savos lēmumos pret visiem sabiedrības locekļiem ievērotu augstākus ētikas un taisnīguma principus, lai tā ievērotu noteiktas lēmumu pieņemšanas procedūras, kas nodrošina dalībnieku tiesības, samazina vai izslēdz kļūdainu un prettiesīku lēmumu pieņemšanu, padara politiskos lēmumus paredzamākus. [...] Demokrātiskā un tiesiskā valstī bīstams pārkāpums - ja politika ignorē vai pārkāpj tiesības [...]. Taču tiesībām jarespektē politikas izvēlētais ceļš, ja vien tas ir tiesiski pieļaujams. Tā praskē darbojas tiesību visrīcības princips.⁸

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka jēdziens "taisnīga tiesa" ietver divus aspektus, proti, taisnīga tiesa, kā neatkarīga tiesu varas institūcija, kas izskata lietu, un taisnīga tiesa, kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs process, kurā šī lieta tiek izskatīta. Satversmes 92.pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošinātu šo lietu taisnīgu un objektīvu izspiešanu.⁹

⁷ Biedrība „Sabiedrība par atklātību – Delna” Pieejams: slideshere.net/Jaunieusaeima/1-nodala-demokratiska-valsts [Aplūkots: 22.03.2016.].

⁸ Levits E. „Priekšvards” Ziemeļi. I. Starptautiskās tiesības un cilvēktiesības Latvijā: abstrakcija vai realitāte. Rakstu krājums. Tiesu namu aģentūra, 2005, VII-VIII.

⁹ Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums leītā lietā Nr.2009-85-01 secinājumu daļas10.punkts. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=207497> [aplūkots 20.03.2016.].

Valsts pienākums nodrošināt personas tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu un īstenošanu pamatā izpaužas kā pozitīvs pienākums. Proti, valstij ir pienākums veikt aktīvas darbības, piemēram, nodrošināt atbilstošu normatīvo regulējumu, izveidot tiesas, nodrošināt tiesnešu neatkarību, nodrošināt tiesas spriešanai nepieciešamos resursus, nodrošināt personas nepieciešamajā apjomā ar advokātu un tulku u.tml.¹⁰

Situāciju Latvijā varētu raksturot kā apmierinošu, protams, ir daudz netarisinātu jautājumu un nospaužamu mērķu, tiecoties uz tiesu varas neatkarības un sabiedrības izpratnes par tiesisku valsti stiprināšanu. Jāatzīmē, ka Latvijas Republikas Satversmes likuma 92.panta pirmais teikums – ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā¹¹ – nostiprināts arī starptautiskajos tiesību aktos, un, proti, ANO Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas 10.pants noteic, *visiem cilvēkiem ir pilnīgi vienlīdzīgas tiesības uz to, lai viņu tiesības un pienākumi, kā arī viņiem izvirzītās kriminālpasūdzības pamatotība tiktu noskaidrota taisnīgā un atklātā procesā neatkarīgā un objektīvā tiesā.*¹² Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvu aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECTK) 6.panta pirmajā daļā noteikts, ka *ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā ar likumu noteiktā tiesā. [..].*¹³ Un arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.pantā uzskaitīts procesuālo tiesību minimums, kas jāievēro, lai tiesas spriedums galarezultātā būtu uzskatāms par taisnīgu.¹⁴ Kā arī ietvertas tādas tiesas tiesības, kas vērstas uz preses un citas publikas piedalīšanos tiesas sēdē, ierobežošanu, ja to prasa morāles apsvērumi, sabiedriskā kārtība (*ordre public*) vai valsts drošība demokrātiskā sabiedrībā vai pušu privātās dzīves intereses¹⁵.

Valsts pienākums ņemt vērā savas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā izriet no Satversmes 89. panta, kas noteic, *ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.* Šis pants norāda uz to, ka konstitucionālā likumdevēja mērķis bija panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautiskajām cilvēktiesību normām.¹⁶ Izskatot lietas saistībā ar tiesībām uz

¹⁰ Autoru kolektīvs.Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VIII nodaļa. Cilvēkam Pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 123.lpp.

¹¹ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 20.03.2016.]

¹² ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju.Pieejama:http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf [aplūkots 22.03.2016.]

¹³ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvu aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> [aplūkots 22.03.2016.]

¹⁴ Ziemele I. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: Izglītības soļi, 2000, 74.lpp.

¹⁵ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/pptpakc.htm> [aplūkots 22.03.2016.]

¹⁶ Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums leitā lietā Nr.2009-85-01 secinājumu daļas10.punkts. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=207497> [aplūkots 22.03.2016.]

taisnīgu tiesu, Satversmes tiesa secinājusi, ka Satversmes 92.panta saturs ir noskaidrojams kopasakarā ar Satvermes 89.pantu, kas noteic, ka *valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošajiem līgumiem*. Gadījumos, kad ir šaubas par Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu saturu, tās tulkojamas pēc iespējas atbilstoši tai interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē.¹⁷

Tiesu varas neatkarību garantē valsts, un tai jābūt nostiprinātai Satversmē vai valsts normatīvajos aktos. Visām valsts un citām iestādēm ir pienākums respektēt un ievērot tiesu neatkarību.¹⁸

Katrai personai ir tiesības uz taisnīgu tiesu gan civillietās, gan krimināllietās, kā arī efektīvu visu cilvēktiesību aizsardzību. Ļoti daudz ir atkarīgs no praktiskās pieejamības kompetentai, neatkarīgai un objektīvai tiesai, kas var un būs – taisnīga tiesa. Apvienojot tādu profesiju pārstāvjus, kā prokurori, advokāti un tiesneši, kas savas kompetences ietvaros, ir būtisks elements, lai padarītu tiesības uz taisnīgu tiesu par realitāti un demokrātiskas sabiedrības tiesību.¹⁹

No iepriekš minētā secināms, ka Latvijas valsts konstitūcijā un starptautiskajos tiesību aktos ir nostiprinātas vienas no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām – tiesības uz taisnīgu tiesu. Šo tiesību būtiskumu apstiprina arī Satversmes tiesas prakse un autori, kas savos darbos analizējuši jēdzienu – *tiesības uz taisnīgu tiesu*.

Taisnīgas tiesas viens no būtiskākajiem elementiem ir neatkarīga tiesu vara. Latvijas Republikas Satversmes 83.pants noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti²⁰. No minētā izriet, ka neatkarība un taisnīgums ir divi būtiskākie valsts principi.

Turpmāk aplūkosim, kā praksē darbojas normatīvajos aktos nostiprinātā tiesu varas neatkarība kā viena no tiesiskas un demokrātiskas valsts pazīmēm.

1.2. Neatkarīga tiesu vara – tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā

Tiesības uz taisnīgu tiesu ietver divus aspektus – institucionālo un procesuālo. Institucionālais aspekts runā par tiesas neatkarību. Virkne principu un garantiju, kas vērsti uz

¹⁷ Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. Pantam: latvijas Republikas Satvermes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā nr. 2003-04-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=99658> [aplūkots 22.03.2016.]

¹⁸ United Nations Basic Principles on the Independence of the Judiciary, adopted by the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Pieejams: <http://www.refworld.org/pdfid/4a7837af2.pdf> [aplūkots 10.04.2016.]

¹⁹ Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers 215 Chapter 6 • The Right to a Fair Trial: Part I – From Investigation to Trial I For Pieejams: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9chapter6en.pdf> [aplūkots 21.03.2016.]

²⁰ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 25.04.2016.]

taisnīgas tiesas nodrošināšanu no institucionālā viedokļa (tiesa kā netakarīga tiesu varas izstītūcija) un kas ir vērsti uz taisnīgas tiesas nodrošināšanu no procesuālā viedokļa (pienācīgs, tiesiskais valtij atbilstošs process, kurā lieta tiek izskatīta).²¹ Šīs bakalaura darba apakšnodaļas ietvaros autore analizē tiesu varas neatkarības Latvijā institucionālo aspektu, kā arī pievēršas tiesneša neatkarības jautājumiem. Autoresprāt, no institucionālās tiesu varas iekārtas un tiesnešu neatkarības garantijām izriet citi tiesiskas valsts elementi, kas nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu.

Jau Šarls Luijs Monteskje XVIII gs. līdzās funkcionāli nošķirtām likumdevēja un izpildvarām piedāvāja veidot trešo neatkarīgas varas atzaru – tiesu varu: „No pašas lietas būtības izriet: lai novērstu varas ļaunprātīgu izmantošanu ir nepieciešams, lai vara uzraudzītu varu [...] Brīvība nevar eksistēt, ja likumdevējvara un izpildvara būs koncentrēta vienās rokās. Brīvība nevar eksistēt arī tad, ja tiesu vara nebūs atdalīta no likumdevējvaras un izpildvaras.”²² Tādēļ, lai nodrošinātu sabiedrības locekļu brīvību un drošību, demokrātiskas valsts teritorijā dominē viedoklis par varas dalīšanas nepieciešamību, kas nodrošina ne vien varas atzaru neatkarību citam no cita, bet arī katras varas kontroli no citu varas atzaru puses (kontroles un līdzsvara mehānismas (*checks and balances*)).²³

Katrā valstī ir trīs varas, t.i., vispārējā veidā apvienotā griba trijās personās (*trias politica*): Augstākā vara (suverenitāte) likumdevēja personā; Izpildvara (kas valda saskaņā ar likumu) valdītāja personā; Tiesu vara (kas piespriež katram savu saskaņā ar likumu) tiesneša personā (*potestas legislatoria, rectoria et indiciaria*).²⁴

Arī Vācijas konstitucionālajās tiesībās nostiprināts varas dalīšanas princips, tās Pamatlikuma 20.panta otrā daļa noteic, *visa valsts vara izriet no tautas. Tauta to īsteno vēlēšanās un nobalsošanās un caur īpašām likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas konstitūcijām.* [...] „Varu klasiskā triāde”²⁵

Reinholds Cipeliuss savā darbā „Tiesību Būtība” norādījis, ka valstsiko sistēmu būtiski nosaka valsts sadalīšana apakšsistēmās un kompetences sadalīšana visā sistēmā kopumā. [...] Tā var tikt sadalīta starp likumdošanas, valdības, pārvaldes un tiesu varas institūcijām arī tā, ka izveidojas varas sadales un varas kontroles sabalansēta sistēma.²⁶ Tikai tādā valstī, kurā varas dalīšanas princips garantē valsts varas atzaru līdzsvaru un savstarpējo kontroli, novērš jebkura atzara uzkundzēšanās tendences, sekmējot varas mērenību un līdz ar

²¹ Sk. arī Čepāne I., Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005.27.septembris, nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/> [aplūkots 22.03.2016.]

²² Монтеские Ш. Избранные произведения (О духе законов). Москва, 1995с.289.

²³ Stkāk sk. Osipova S, Strupišs A, Reiba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jusruta Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605),

²⁴ Кант. И Сочинения Т.4(2).-М.Мысльб 1965б с234.

²⁵ Stkāk sk. Vildbergs H.J.(Hans Jurgen Wildberg), Messeršmits K. (Klaus Meberschmidt), Niedre L. Pilsonis tiesiska valstī: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitate, 2004, 99.lpp.

²⁶ Cipeliuss R, Tiesību būtība. Rīga: Latvijas Universitate, 2001, 28.lpp.

to, nodrošinot patiesi neatkarīgu tiesu varu un tiesnešu netakarību. Varas dalīšanas mērķis ir saglabāt personas brīvības garantijas, lai nepieļautu demokrātiskas tiesiskas valsts modeļa aizstāšanu ar autoritāru režīmu vai vienas personas patvaldību. Tiesiskā valstī varas dalīšanas princips garantē valsts varas atzaru līdzsvaru un savstarpējo kontroli. Tieši tas dod iespēju tiesnešiem pienācīgi pildīt savus pienākumus. Tādejādi prasība pēc tiesnešu neatkarības ir cieši saistīta ar tiesu varas neatkarību un tātad arī ar varas dalīšanas principa īstenošanu.²⁷

Veicot varas dalīšanu un regulējot procesuālos noteikumus, valsts ir tā veidota, ka notikumu gaita rit kontrolēti. Regulēšanas un lemšanas tiesības ir dalītas un ierobežotas. Likumdošana rada vispārīgas, saistošas prognozes arī valsts rīcībai; īpaša saikne ir tiesu saiknei ar likumu un pārvaldes likumības principu. Savukārt likumdošanas orgānu kompetenci nepieciešamā veidā ierobežo tiesu un izpildu varas kompetences.²⁸

Eiropas Tiesnešu Konsultatīvās padomes viedoklis Nr.18(2014) sniedz skaidrojumu varas dalīšanas principam un, proti, varas dalīšanas princips pats par sevi ir tiesu varas neatkarības garantija. Tiesu varai ir jābūt neatkarīgai, lai tā pildītu savu konstitucionālo lomu attiecībās ar pārējiem valsts varas atzariem, sabiedrību kopumā un konkrētas lietas dalībniekiem. [...] Tiesu varas un tiesnešu leģitimitāte ir noteikta ikvienas Eiropas Padomes dalībvalsts – tiesiskas un demokrātiskas valsts – konstitūcijā. [...] Tiesu varas konstitucionālo leģitimitāti apliecina sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un cieņai pret to.²⁹

No minētā izriet, ka varas dalīšanas modelis un tiesu varas kā neatkarīga varas atzara nodalīšana ir demokrātiskas un tiesiskas valsts galvenais priekšnoteikums. Latvijā principiāli šis modelis ir ievērots un darbojas, protams, sīkāk pētot izkristalizējas dažādas problēmas *varu klasiskās triādes* mijiedarbībā. Varas dalīšana ir konstitūcijas fundamentāls organizācijas princips, kas neizslēdz zināmu varu krustošanos. Varas krustošanos pamato visas valsts varas balstīšana tautas gribā un it īpaši parlamentārajā valdības sistēmā. Varu savstarpējā kontrole, ierobežošana un iegrožošana kalpo indivīda aizsardzībai. Tajā pašā laikā varas dalīšanas mērķis ir pieņemt pēc iespējas pareizākus lēmumus, proti, lai tos pieņemtu institūcijas, kuru organizācija, izveide, funkcijas un darbības veids ir vislabākie priekšnoteikumi pareizu lēmumu pieņemšanai.³⁰

²⁷ Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.,83 un 107.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-11-01. Pieejams: www.satv.tiesa.lv [aplūkots 24.03.2016.].

²⁸ Čipeliuss R, Tiesību būtība.Rīga: Latvijas Universitāte, 2001, 117.lpp.

²⁹ Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.18(2015) Par tiesu varas attiecībām ar citiem valsts varas funkcionālajiem atzariem modernā demokrātiskā valstī. Neofiviāls tulkojums. Sagatavoja Brante.A. Augstākās tiesas Biļetens. 2016. aprīlis. Nr.12. 13.lpp.

³⁰ Vildbergs H.J.(Hans Jurgen Wildberg), Messeršmits K. (Klaus Meberschmidt), Niedre L. Pilsonis tiesiska valstī: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitate, 2004, 109.lpp

Satversmes 92.pants paredz valstij gan pienākumu izveidot attiecīgu tiesu institūciju sistēmu, gan arī pienākumu pieņemt procesuālās normas, atbilstoši kurām tiesa lietas izskatītu kārtībā, kas nodrošina šo lietu taisnīgu un objektīvu izspriešanu.³¹ Turklāt ECTK 6.pants sasaistē ar 5.pantu cita starpā uzliek valstīm sevišķi pozitīvu pienākumu, saskaņā ar kuru tām jāizveido un jāsaglabā institucionālās infrastruktūras, kas nepieciešamas taisnīgas tiesas realizēšanai, kā arī jāizsludina un jāievieš tiesību normas, kas garantē, ka pati procedūra ir taisnīga un objektīva.³²

Tātad valstij uzlikts pienākums izveidot gan institucionālo sistēmu gan pieņemt procesuālās normas, tādējādi nodrošinot Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Satversmes 2.pantā noteikts, ka Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai³³, līdz ar to no likumdevēja varas viedokļa ir ievērots varas dalīšanas princips, tiesa tiek spriesta valsts, t.i. tautas vārdā un interesēs, tiesas spriešanu regulē un ierobežo tautas vārdā pieņemti likumi. Tiesnešus ieceļ vienīgā tautas tieši pilnvarotā institūcija – Saeima.³⁴ Šeit var diskutēt par likumiem, kas pieņemti tautas vārdā, tajā pašā laikā kritizēti no tautas viedokļa, kā arī par atsevišķiem gadījumiem tiesnešu apstiprināšanā amatā, kur saskatāmi politiski motīvi, taču jāatzīst, ka kopš neatkarības atgūšanas situācija ir zināmi uzlabojusies un politiskais spiediens uz tiesu varas netakarību vairs nav tik izteikts. Pastāv viedoklis, ka Saeimai ir peišķirta nevajadzīga rīcības brīvība jautājumos, ko labāk būtu izlemt tiesnešiem pašiem: piemēram, tiesnešus amatā uz neierobežotu pilnvaru laiku var iecelt tikai ar Saeimas balsojumu pēc tam, kad viņi nostrādājuši no trim līdz pieciem gadiem.³⁵ Taču bakalaura darba autore vairāk pievairojas viedoklim, ka tādā gadījumā tiesnešu iecelšana pazaudē reālo saikni ar valsts varas vienīgo leģitīmācijas avotu – tautu –, [..] un šīs funkcijas nodošana Tieslietu padomes kompetencē izsauc bailes, ka tadā gadījumā tiesu vara iziet no jebkādas neatkarīgas varas kontroles. Tikai Saeimai ir tiesības lemt tautas vārdā, pilnvarojot tiesnešus, jo tikai Saeimai ir tiešs tautas pilnvarojums un atbilstoša leģitīmācijas bāze.³⁶ Autore uzskata, ka, ja tiesu vara iziet no jebkādas varas kontroles, ievērojami vājinās arī sabiedrības – tautas uzticība tiesu

³¹ Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 17. maija spriedums lietā Nr. 2009-93-01. Pieejams: <http://likumi.lv> [aplūkots 24.03.2016.]

³² Par Latvijas Kriminālprocesa 390.-392.² panta un 1997.gada 20.februāra „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” prejas noteikumu 3.punkta atbilstību atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002. gada 5.marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 26.03.2016.]

³³ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots 26.03.2016.]

³⁴ Sīkāk sk. Osipova S, Strupiņš A, Reiba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jusruta Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605).

³⁵ Atvērtās sabiedrības institūts 2001, Tiesu varas neatkarība Latvijā, Pirmstiesāšanās proces ES monitorings: Tiesu varas neatkarība. 74.lpp. Pieejams: <http://providus.lv/article/pirmstiesasanas-procesa-es-monitorings-tiesu-varas-neatkariba> [aplūkots: 24.03.2016.].

³⁶ Sīkāk sk. Osipova S, Strupiņš A, Reiba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jusruta Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605).

varai. Jo veidosies situācija, ka neatkarīgas tiesu varas institūcijas izvirzīs kandidātus, lems par to kvalifikaciju un atbilstību amatam un iecels amatā bez jebkādas citas varas kontroles. Tas rada zināmu piesardzību, vērtējot tiesu varas neatkarību.

Šī bakalaura darba autore pievienojas autoru viedoklim, kas uzskata, ka daudz lielākas problēmas saskatāmas tiesu varas neatkarībā no izpildvaras. Likumdošanu saista konstitucionālā iekārta, bet izpildvaru un tiesu varu – likums un tiesības.³⁷ No minētās normas izriet, ka izpildvaru un tiesu varu saista vieni likumi, tiesības un pienākumi.

Likuma „Par tiesu varu” 1.pants noteic, ka Latvijas Republikā līdzās likumdošanas un izpildu varai pastāv neatkarīga tiesu vara.³⁸ Minēta likuma 6.¹ nodaļā noteikts valsts pienākums, piešķirot atbilstošu finansējumu, garantēt tiesnešu neatkarību un efektīvu personas tiesisko aizsardzību kompetentā un neatkarīgā tiesā. Rajonu, pilsētu tiesu un apgabaltiesu budžeta pieprasījumu projektu sagatavo Tiesu administrācija [...] ³⁹. Lai mazinātu izpildu varas ietekmi uz tiesu varu, 2004.gadā tika izveidota Tiesu administrācija, kas, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 107.¹pantu, ir Tieslietu ministra padotībā esoša tiešās pārvaldes ietāde, kas organizē un nodrošina [...] tiesu un zemesgrāmatu nodaļu administratīvo darbu ⁴⁰.

Autores ieskatā, izveidojot Tiesu administrāciju, kas nodrošina tiesas darba materiāltehnisko pusi, valsts ir daļēji izpildījusi Satversmē noteikto valsts pienākumu izveidot attiecīgu institūciju sistēmu, kas nodrošina Satversmē garantētās tiesības uz tainīgu un objektīvu tiesu, kā arī realizējusi ECTK 6.pantā sasaistē ar 5.pantu uzlikto valstīm sevišķi pozitīvu pienākumu – izveidot un saglabāt institucionālās infrastruktūras, kas nepieciešamas taisnīgas tiesas realizēšanai [...]⁴¹.

Jau 2007.gadā Eiropas padomes Ministru komiteja uzdeva Eiropas tiesnešu konsultatīvajai padomei (ETKP) (*Consultative Council of European Judges*) uzdevumu pieņemt atzinumu par Tiesnešu augstākās padomes (“Tiesnešu padome”) vai citas līdzvērtīgas neatkarīgas iestādes struktūru un lomu, kas būtu būtisks valsts elements un kuru pārvaldītu likuma vara, lai sasniegtu likumdošanas varas – izpildinstitūcijas un tiesu varas – līdzsvaru.⁴²

ETKP atzinumā norāda, Tiesnešu padomes galvenos mērķus, un tie ir – aizsargāt gan tiesu sistēmas neatkarību, gan tiesnešu neatkarību, jāveicina tiesu efektivitāte un kvalitāte,

³⁷ Vācijas pamatlikuma 20.panta 3.daļa. Sīkāk sk. Sīkāk sk.Vildbergs H.J.(Hans Jurgen Wildberg), Messeršmits K. (Klaus Meberschmidt), Niedre L. Pilsonis tiesiska valstī: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004, 24.lpp.

³⁸ Likums „Par tiesu varu”: LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 26.03.2016.] .

³⁹ Likums „Par tiesu varu”: LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 26.03.2016.]

⁴⁰ Turpat.

⁴¹ Sīkāk sk.Par Latvijas Kriminālprocesa 390.-392.² panta un 1997.gada 20.februāra „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” parejas noteikumu 3.punkta atbilstību atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002. gada 5.marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv [aplūkots 2016.gada 26.martā].

⁴² Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP). Atzinums Nr.10(2007) Eiropas Padomes Ministru komitejai par sabiedrības rīcībā esošo Tiesnešu padomi. Pieņemts ETKP 8.sanāksmē Starsbūrā, 2007.gada 21.-23.novembrī. (tulkots no angļu valodas).3.lpp.

nosakot nepieciešamos pasākumus, lai novērtētu tiesu sistēmu, ziņotu par pakalpojumu kvalitāti un lūgtu attiecīgajām iestādēm spert nepieciešamos soļus, lai uzlabotu tiesu administrāciju. Papildus vadības un administratīvajai lomai attiecībā uz tiesu sistēmu Tiesnešu padomei ir jāiemiešo tiesu varas autonomā pārvalde, ļaujot tiesnešiem izpildīt savus pienākumus bez jebkādas likumdošanas un izpildinstitūciju kontroles un bez neatbilstoša spiedien tiesu sistēmas iekšienē.⁴³ Turklāt norādīts, ka tiesu iekārtas neatkarības saglabāšanai ir būtiski, ka tiesnešu iecelšanas un paaugstināšanas process ir neatkarīgs un to nenosaka likumdošanas vai izpildinstitūcijas, bet gan vislabākajā gadījumā – Tiesnešu padome. Kā arī norādīts, ka, lai arī tiesu finansēšana tiek veikta no valsts budžeta, šo finansējumu nevajadzētu ietekmēt politiskajām pārmaiņām. Lēmumi par finansējuma piešķiršanu tiesām ir jāpieņem, stingri ievērojot tiesu neatkarību [...], padomei ir jābūt tiesīgai sniegt atzinumus par minimālā budžeta piešķiršanu, kas nepieciešams tiesu darbībai. ETKP uzskata, ka tiesas var būt netakarīgas, ja tām piešķirts atsevišķs budžets un tās administrē iestāde, kura ir neatkarīga no likumdošanas un izpildinstitūcijām, lai tā būtu Tiesnešu padome vai kāda neatkarīga aģentūra.⁴⁴ Latvijā Tieslietu padomes izveidošana noteikta likumā „Par tiesu varu”, ar 2010. gada 3. jūnija grozījumiem likumā iekļaujot 13.¹ nodaļu „Tieslietu padome”.⁴⁵ No likumā noteikto funkciju loka izriet, ka Tieslietu padome daļēji īsteno Eiropas padomes noteiktās funkcijas, taču neiemiešo tiesu varas autonomo pārvaldi, ļaujot tiesnešiem izpildīt savus pienākumus bez jebkādas likumdošanas un izpildinstitūciju kontroles.

Ikgadējais Eiropas Komisijas rezultātu apkopojums tiesikuma jomā *The 2016EU Justice Scoreboard*⁴⁶ šogad apstiprina progresu Latvijas tieslietu sistēmas darbībā. Eiropas Savienības valstu tiesu sistēmas vērtētas trīs aspektos – tiesu sistēmas efektivitāte (tiesvedības ilgums), tiesu sistēmas kvalitāte (uzraudzība un novērtēšana) un tiesu sistēmas neatkarība (aptaujas, budžets, Tieslietu padomes pilnvaras). No pētījuma ietvaros veiktās tiesnešu aptaujas izriet, ka tiesnešu pašnovērtējums par neatkarību – Latvijai ir viszemākais rādītājs Eiropas valstu vidū.⁴⁷

Satversmes likuma 83.pants noteic, tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam pakļauti.⁴⁸ Tiesas un tiesnešu neatkarība nozīmē neatkarību no citiem varas atzariem (institucionālā neatkarība), kā arī neatkarību no procesa dalībniekiem (personiskā

⁴³ Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP). Atzinums Nr.10(2007) Eiropas Padomes Ministru komitejai par sabiedrības rīcībā esošo Tiesnešu padomi. Pieņemts ETKP 8.sanāsmē Starsbūrā, 2007.gada 21.-23.novembrī. (tulkots no angļu valodas).4.lpp.

⁴⁴ Turpat. 10., 14.lpp.

⁴⁵ Likums “Par tiesu varu”. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 14.05.2016]

⁴⁶ The2016EU Justice Scoreboard. Pieejams:http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_en.pdf [aplūkots 14.05.2016.]

⁴⁷ Turpat.

⁴⁸ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980> [aplūkots:05.04.2016.]

neatkarība)⁴⁹. Tiesas un tiesnešu neatkarība nav pašmērķis, bet gan līdzeklis demokrātijas un tiesiskuma nostiprināšanai, kā arī obligāts priekšnoteikums tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai.⁵⁰ Tiesneša neatkarība nav privilēģija paša tiesneša interesēs, bet gan to personu interesēs, kuras vēršas tiesā [..]. Tiesnesim ar savu stāju jāapliecina un jāveicina augsti tiesneša ētikas standarti, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.⁵¹

ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes pieņemto Tiesnešu uzvedības Bangaloras 1.pricips nosaka, ka tiesnesim jāargā tiesu varas neatkarība gan individuālajā gan institucionālajā aspektā un pašam jābūt šādas neatkarības piemēram.⁵² Šis princips ietver sevī vairākus aspektus, tostarp neatkarību no ārējo faktoru ietekmes. Tiesnesis savas tiesneša funkcijas veic neatkarīgi, patstāvīgi izvērtējot konkrētos faktus, un saskaņā ar dziļu tiesību izpratni, būdams brīvs no jebkādas ārējas ietekmes, pamudinājumiem, spiediena, draudiem vai iejaukšanās, ko tieši vai netieši varētu radīt kādas aprindas vai iemesls.⁵³ Minētā tiesneša neatkarība nostiprināta arī Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipu 2.punktā, kas noteic, ka tiesu varas pārstāvjiem jāizspriež tiem nodotās lietas objektīvi, bez ierobežojumiem, blakus ietekmes, iespaidošanas (spiediena), draudiem vai iejaukšanās, tiešas vai netiešas, ko veikusi kāda no pusēm vai kas radusies kāda iemesla rezultātā, balstoties uz dotajiem faktiem un saskaņā ar likumdošanu.⁵⁴

1985.gada 13.decembrī ANO pieņemtajā dokumentā „Tiesu varas neatkarības pamatprincipi”, 1998.gada 8.–10.jūlijā Eiropas Padomes daudzpusējā konferencē pieņemtajā Eiropas hartā „Par tiesnešu statusu”, Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1994.gada 13.oktobra Rekomendācijā Nr.R(94) 12 ”Par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un uzdevumu” tiesu varas neatkarība atzīta par modernas sabiedrības galveno iezīmi. Tiesnešu atlases process veidojams tā, lai personas, kuras izvēlētas tiesneša amatam, būtu godīgas spējīgas ar atbilstošu apmacību vai likuma kvalifikāciju⁵⁵.

Latvijā tiesu varas neatkarību nodrošina tiesnešu iecelšana amatā uz mūžu, tomēr, lai gan tiesas neatkarība nenozīmē absolūtu neaizsakamību tiesnešiem un nodrošina privilēģijas daudzos jautājumos, tiem arīrdzian ir tikpat privilēģēti pienākumi un ierobežojumi. Turklāt

⁴⁹ Autoru kolektīvs.Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Briede.J 83.panta komentārs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 51.lpp.

⁵⁰ Par likuma “Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107.pantam. Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedums lietā Nr.2009-11-01. 7.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-11-01_Spriedums.pdf [aplūkots: 29.03.2016.].

⁵¹ Krūmiņa.V. Tiesnešu vērtības un atbildība. Jurista Vārds, 2015. 14.aprīlis, Nr.15(867).

⁵² THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT 2002 Pieejami: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf [aplūkots 29.03.2016.].

⁵³ Turpat.

⁵⁴ Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1183> [aplūkots 2016.gada 30.martā.]

⁵⁵ Kamisnka G. Stratēģija tiesnešu atlasei, apstiprināšanai amtaā un kvalifikācijas klašu piešķiršanai. Tieslietu ministrijas un ANO Attīstības programmas projekts „Atbalsts tiesu sistēmai” Rīga,2003. Pieejams: <https://tm.gov.lv> [aplūkots 2016.gada 1.aprīlī]

tiesneši ir visdiskriminētākā no piecām juridiskajām profesijām, jo noteiktie ētikas standartu ierobežojumi attiecas ne tikai uz tiesnesi, bet arī uz viņa privātām interesēm un radniekiem.⁵⁶ Bakalaura darba autore nevar piekrist apzīmējuma *visdiskriminētāka no juridiskām profesijām*, jo to, ka no tiesneša tiek prasīts ievērot stingrākas ētikas normas, nevar nosaukt par diskrimināciju, šādas parsības tiek sagaidītas no tiesneša – jurista karjeras augstāka punkta.

Līdz ar to secināms, ka nacionālajos un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātajām tiesu varas neatkarības vērtībām ir jāsekmē reāla neatkarības izjūtas veidošanās pašos tiesnešos, kā neatkarīgas tiesu varas pārstāvjos. Tiesu varas neatkarības problēmas var secīgi radīt tautas šaubas par tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu, kas apdraud cilvēka pamattiesību īstenošanu.

1.3. Komunikācijas ētika un tās nozīme tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanā

Lai īstenotu tiesību normās nostiprinātas taisnīgas tiesas pieejamību un lai tiesu varas neatkarība un godīgums iegūtu reālu saturu, un sabiedrība šīm vērtībām patiesi uzticētos, ir nepieciešama samērīga un profesionāli veidota atgrieziesikā saite starp sabiedrības (individuāla) interesēm un tiesu varas pārstāvjiem.

Augstākās tiesas stratēģijā ir noteikti vidēja termiņa stratēģiskie mērķi, tostarp profesionāla un taisnīga tiesas spriešana un sabiedrības uzticēšanās un izpratnes par tiesu varu veicināšana.⁵⁷

Runājot par attiecībām starp trīs valsts varas funkcionālajiem atzariem: tiesnešiem, tāpat kā visiem pilsoņiem, ir tiesības piedalīties sabiedriskajās diskusijās, ja tas neietekmē viņu neatkarību un objektivitāti.⁵⁸ Tiesneša (tiesas) komunikācija ar sabiedrību ir ne vien vēlama, bet atsevišķās situācijās nepieciešama, lai radītu sabiedrības uzticību kompetentai, netakarīgai, objektīvai un tajā pašā laikā pieejamai un saprotamai tiesu varai.

Ētikas un komunikācijas nozīmi tiesu darbā iezīmē viens no 2015.gada 13.novembra Latvijas tiesnešu konferences pamata jautājumiem – tiesu komunikācija ar sabiedrību.⁵⁹ Kā arī 2016.gada 13.maijā Latvijas tiesnešu konferences galvenā tēma – tiesneša ētika.⁶⁰

2015.gada 13.novembra konferencē Latvijas valsts prezidents savā uzrunā akcentēja komunikācijas nozīmi tiesu darbā, norādot, ka tiesneša darbs un viņa pieņemtie lēmumi nereti

⁵⁶ Mote O. Tiesneša saistības un pienākumi pēc amata atstāšanas. Jurista vārds. 2015, 13.oktobris Nr.40(892).

⁵⁷ Augstākās tiesas darbības pamats, funkcijas, struktūra, stratēģija. Augstākās tiesas biļetens. Nr.12, Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2016.aprīlis. 90.lpp.

⁵⁸ Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.18(2015) Par tiesu varas attiecībām ar citiem valsts varas funkcionālajiem atzariem modernā demokrātiskā valstī. Neoficiāls tulkojums. Sagatavoja Brante.A. Augstākās tiesas Biļetens. 2016. aprīlis. Nr.12. Latvijas Republikas Augstākā tiesa.14.lpp

⁵⁹ Tiesnešu konferencē aktualizē tiesu komunikācijas nozīmi. Augstākās tiesas biļetens. Nr.12, 2016.aprīlis. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 49.lpp

⁶⁰ Latvijas tiesnešu konferences programma. Pieejama: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Notikumas_konferences/13.05.2016-darba_kartiba_A4.pdf [aplūkots 14.05.2016.]

ir pakļauti rūpīgai plašsaziņas līdzekļu un sabiedrības uzmanībai. [...] Sabiedrībai tiesas lemtais ir jāskaidro. Atvērtība sarunai ar sabiedrību stiprinās uzticību tiesu varai [...].⁶¹ Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs norādīja, ka komunikācijai jābūt tiesas ikdienas darba sastāvdaļai. Turklāt nedrīkst aizmirst, ka tikpat svarīga kā komunikācija ar sabiedrību ir arī iekšējā komunikācija starp tiesu darbiniekiem un tiesnešiem.⁶² Šī norāde autorei iekšējā ir ļoti būtiska, jo, ne vien tiesas ārējās komunikācijas problēmas, bet arī iekšējās, izkristalizēsies bakalaura darba trešajā nodaļā.

2016.gada 13.maija konferences ietvaros Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes vieslektore no ASV, Minesotas Universitātes Žurnālistikas un masu komunikācijas fakultātes profesore tiesību zinātņu doktore Džeina Kērtlija uzstājās ar priekšlasījumu par sociālo un tradicionālo mediju izmantošanu tiesnešu darbā. Vienotu izpratni par tiesneša ētikas pamatprincipiem un veiksmīgas komunikācijas veidošanu akcentēja visi konferences dalībnieki, kas uzstājās ar saviem referātiem par tiesnešu ētiku. Tostarp tiesnese, Ētikas komisijas locekle Dzintra Balta norādīja, ka tiesu sistēmas veiksmīga komunikācija nav atkarīga tikai no pašiem tiesnešiem, bet viņa akcentēja arī Tielsietu padomes – kā tiesnešu pārstāvju – lomu tiesu komunikācijas stiprināšanā uzticības tiesu varai sekmēšanā.

Bakalaura darba autorei bija iespēja noklausīties šo konferenci tiešsaistē, un jāsecina, ka Tiesnešu ētikas komisijas izveide ir būtiski sekmējusi izpratni par ētikas normu pielietošanu, kā arī veicinājusi diskusijas par tiesu komunikācijas lomu demokrātiskā valstī. Tielsietu ministrs Dzintars Rasnačs pauda viedokli, ka 2015.gads ir bijis lūzuma gads sabiedrības attieksmē pret tiesām, pret tiesu iekārtu kopumā, un *tiesu seja* sabiedrības acīs ieguvusi daudz pozitīvākus *vaiustus*, kas lielā mērā ir Tiesnešu ētikas komisijas nopelns, darbojoties preventīvi. LU Juridiskās fakultātes Juridiskās tālākizglītības un profesionālās pilnveides centra vadītāja Kristīne Strada-Rozenberga norādīja, ka pienācis laiks kļūt *viedākiem* un paust savu viedokli ne tikai caur nolēmumos izteiktiem gariem un sarežģītiem juridiskiem formulējumiem un tiesību normām, bet sabiedrībai saprotamā veidā skaidrot pieņemtos lēmumus un tiesas nostāju jautājumos, kas skar sabiedrības intereses. Viņa norādīja: “Varbūt iznākot no skapja, nebūs problēmu ar ētiku un komunikāciju.”

Bakalaura darba autore neapšaubāmi piekrīt, ka tiesu vara nevar būt izolēta no sabiedriskās informācijas telpas. Tāpat ir skaidrs, ka tiesas spriedums nevar būt vienīgais veids, kā tiesai komunicēt ar sabiedrību, taču kā veidot izpratni par komunikācijas nozīmi,

⁶¹ Tiesnešu konferencē aktualizē tiesu komunikācijas nozīmi. Augstākās tiesas biļetens. Nr.12, 2016.aprīlis. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 50.lpp

⁶² Turpat.52.lpp.

ētikas normām, pienākumu veikt savus tiešos darba pienākumus sintēzē ar sabiedrības interesēm un realizēt *caurspīdīgu* tiesas ikdienas darbu.

Bakalaura darba autore ieskatā tas nav viegls uzdevums, ievērojot apstākli, ka lielākā daļa Latvijas tiesnešu ir skolojušies un strādājuši citā valstiskā iekārtā, un komunikācijas lomai tiesu sistēmā uzmanība pievērsta salīdzinoši nesen. To apstiprina arī LU docentes dr. Signes Mežinskas pētījumā “Tiesu ētiskā regulējuma izpēte”, kuru viņa prezentēja iepriekš minētajā Latvijas tiesnešu konferencē, sniegtā atziņa, ka tiesnešu – respondentu attieksme pret medijiem ir negatīva, komunicēšanu ar medijiem tiesnešu uztver kā slogu, jo tiesnesis nav pieradis pie mediju specifikas, kā arī nav apmācīts šādai komunikācijas formai. Kāds no respondentiem bija paudis viedokli, ka tiklīdz ieslēdzas kameras gaismas un mikrofons, tā viss kas tika iepriekš plānots teikt aizmirstas un satraukumā neprecīzi formulēta doma, tiek interpretēta, radot sagrozītu informācijas atspoguļojumu.⁶³

Tāpēc tiesneši izvēlas piesardzīgi komunicēt ar medijiem, kas savā ziņā ir attaisnojams, taču tas nekādā gadījumā nevar būt par pamatu, lai izvairītos no informācijas sniegšanas, tad tiesu sistēmai ir jāmeklē citi risinājumi.

Lai izprastu komunikācijas ētikas teorētiskās nostādnes autore par pamatu ir izvēlējusies Skaidrītes Lasmanes grāmatu “Komunikāciju ētika”. S. Lasmane komunikāciju ētiku raksturojusi kā saskares procesa un saesības kvalitāti, virzot uz cilvēcīgu un auglīgu kopsakaru ar citiem – ar dabas un sociālo vidi. [...] Morālās jebūtības un īstenības pētniecība komunikatīvās apziņas un darbības kopsakarā. Tā izsaka un veido vēlmju un vērtību saskaņošanas pieredzi, kas iespējama kopsakara domāšanā.⁶⁴ Imanuels Kants tēlaini salīdzinājis komunikācijas nozīmi ar kokiem mežā, kas palīdz uzskatāmāk saprast paradoksālo komunikatīvā antagonisma vērtību. *Kad koki cits citam atņem sauli un gaisu, tie spiesti tiekties uz augšu, atņemto iegūstot pašu spēkiem. Līdz ar to tie izaug stalti un skaisti salīdzinājumā ar vienatnē augušiem, kuri bieži iznāk kropli un līki.*⁶⁵ Šāds salīdzinājums autore ieskatā ļauj apzināties, ka tiesas un sabiedrības savstarpēja attiecību veidošana, kultivēšana un līdzāspastāvēšana ļaus sasniegt tiesiskas valsts mērķi – taisnīgas tiesas, ne vien jēdzienisku, bet arī reālu izpratni.

Ar komunikāciju mūsdienās saprot mijiedarbību – jebkuras darbības apmaiņu starp indivīdiem, organizācijām, kopienām un grupām, kas iespējama, pateicoties sociāli veidotām zīmju un nozīmju sistēmām, ko sauc par valodu. [...] Komunikācijas teorijās vairākārt

⁶³ Latvijas tiesnešu konferences pamattēma – tiesnešu ētika. Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/pazinojumipresei/partieslietupadomi/2016/maiji/7685-latvijas-tiesnesu-konferences-pamattema-tiesnesu-etika/> [aplūkots 14.05.2016.]

⁶⁴ Lasmane.S. Komunikācijas ētika. Latvijas Universitāte, 2012. 58.lpp.

⁶⁵ Turpat. 62.lpp.

uzsvērti ķēdes posmi – komunikators, vēsts, saņēmējs, situācija, sapratne un interpretācija jeb izskaidrojums.⁶⁶ Tieši šādi ķēdes posmi veidojas arī tiesu saziņā ar sabiedrību un medijiem.

Ja runājam par komunikācijas subjektiem, kas šajā gadījumā ir tiesas, sabiedrība, mediji, tad jāmin, ka pieņemts nošķirt trīs komunikācijas veidus: organizācijas grupas un individuālo jeb starppersonisko.⁶⁷ Darba ietvaros akcentēsim organizācijas jeb grupas komunikāciju, jo tiesas, sabiedrības, mediju un iekšējā komunikācija vairāk atbilst organizācijas komunikācijas struktūrai.

Komunikācija ir līdzeklis dialoga veidošanai, un tā vienmēr ir *divvirzienu iela*.⁶⁸

Organizācijai ir noteikta struktūra, kas izteikta lomās, to hierarhija, attiecību scenārijos. Komunikācija ir viena no darbības saskaņojuma nosacījumiem šajā institucionālajā sistēmā. Lai koordinētu darbību, pastāv normas un noteikumi, kuru pamatā ir gan profesionālas iemaņas, gan vērtības. Liela loma ir morālei, ne tikai likumiem un citiem formāliem noteikumiem.⁶⁹

Vēsturiski un pagaidām arī mūsdienās tieša savstarpēja saskarsme atzīstama par parastāko komunikācijas veidu; tradicionālajā kultūrā, makslā, psiholoģijā un ētikā ir uzkrāta liela individuālo savstarpējo attiecību pieredze, kas apgūstama; organizāciju, grupu profesionālajā komunikācijā izšķiroša loma ir to parstāvošām vērtībām, viņu komunikācijas spējām un prasmēm.⁷⁰

Tiesnešu ētikas un tiesu komunikācijas stiprināšanā ir pieņemta virkne dokumentu un normatīvo aktu, kas definē un skaidro ētikas pamatprincipus un komunikāciju ētikas nozīmi tiesnešu darbā. Tostarp Tiesnešu ētikas kodekss, Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas un Tiesu komunikācijas stratēģija, ka arī plānotā Komunikācijas rokasgramata,⁷¹ taču pirms bakalaura darba autore pievēršas šo dokumentu analīzei jāvērs uzmanību uz galveno subjektu, kas pilda šajos dokumentos ietverto tiesību un pienākumu loku, – tiesu (tiesnesi).

Kopš cilvēces pirmsākumiem cilvēku starpā notiek nemitīga informācijas apmaiņa un mijiedarbība, kura noris sarunās jeb dialogos. Sarunas mēdz būt daudzveidīgas, taču lielākoties tās pieskaitāmas kādām no trim sarunas veidiem – uz saprašanas vērstai sarunai un uz rezultātu vērstai sarunai vai šo sarunu apvienojumam.⁷² Tiesu komunikācijas ētikas pamatā jābūt šo sarunu apvienojumam. Tiesnesis atšķirībā no procesa dalībniekiem nav ieinteresēts kādā lietas iznākumā, bet gan patiesībā. Līdz ar to ikreiz, kad tiesa piemēro tiesības un taša

⁶⁶ Lasmane.S. Komunikācijas ētika. Latvijas Universitāte, 2012. 97.lpp

⁶⁷ Turpat.104.lpp.

⁶⁸ Kehre.A, Indāns.I Trešās un ceturtais varas attiecības Latvijā. Phare projekts. Korupcijas novēršana tiesu sistēmā. 2002,maijs, 5.lpp.

⁶⁹ Lasmane.S. Komunikācijas ētika. Latvijas Universitāte, 2012.104.lpp.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Tiesnešu konferencē aktualizē tiesu komunikācijas nozīmi. Augstākās tiesas biļetens. Nr.12, 2016.aprīlis. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 52.lpp

⁷² Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga:Tiesu namu aģentūra, 2016, 6.lpp.

nolēmumu, iznākumam jābūt taisnīgam.⁷³ Taču šis taisnīgums vienmēr ir par labu vienai vai otrai procesa dalībnieku pusei, tāpēc vienmēr būs kāds, kas ar tiesas taisnīgu nolēmumu nebūs apmierināts. Tiesas nolēmums skar ne tikai procesa dalībniekus, bet arī plašāku sabiedrības daļu.[...] Tiesas nolēmums kā valsts varas akts ir pakļauts sabiedrības kontrolei – sabiedrībai ir svarīgi zināt, vai valsts vara tikusi izmantota pareizi un vai tādejādi nav saskatāms sabiedrības interešu apdarudējums.⁷⁴ Taču jāpatur prātā, ka visi sabiedrības locekļi nav augsti kvalificēti juristi, kas caur nolēmuma sarežģīto terminoliģiju spēj uztvert un saprast tiesas sniegto patiesību tāpēc, jārod saprātīgs veids kā tiesneša pilnvaru ietvaros, saglabājot amata prestižu, jāizskaidro nolēmuma vai savas rīcības pamatojums jautājumos, kas skar ne tikai pušu tiesības, bet arī sabiedrības intereses.

Ja definējam mērķi panākt sabiedrības uzticēšanos tiesām, tad jārisina jautājums kā efektīvizēt informācijas apmaiņu šī mērķa sasniegšanai. Gatis Bārdiņš grāmatā “Dialoga loma tiesas spriešanā” norādījis, ka pētot uzticēšanos tiesām, jāņem vērā īpatnības, kas raksturo uzticēšanos visām valsts institūcijām un pirmkārt domājot par uzticēšanos cilvēki pirmkārt parasti domā par šo institūciju spēju labi veikt darbu, otrkārt cilvēkiem bieži vien pietrūkst zināšanu par valsts institūciju uzticamību, jo ar institūcijām nav iespējams veidot tik ciešas attiecības kā ar cilvēkiem.⁷⁵

Darba turpinājumā tiks pētīta tiesneša personības, kvalifikācijas un profesionālītātes loma tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā un komunikācijas veidošanā ar sabiedrību un plašsaziņas līdzekļiem.

⁷³ Turpat. 46.lpp

⁷⁴ Turpat. 184.lpp

⁷⁵ Turpat.236.lpp.

2. Tiesneša personības, ētikas un kvalifikācijas nozīme tiesas komunikācijas veidošanā.

2.1. Tiesneša personība, ētika un kvalifikācija.

Noskaidrojot ētikas un komunikācijas vispārējās teorētiskās nostādnes, secīgi jāanalizē, kā šī izpratne sakņojas un veidojas tiesneša apziņā, personībā un kvalifikācijā.

Nodaļas ievadā bakalaura darba autore aicina ieskatīties bijušās Latvijas Republikas prezidentes V.Vīķes-Freibergas uzrunā Latvijas Universitātes konferencē “Juridiskā ētika, reformas, caurspīdīgums”, kurā viņa atzīmēja, ka savu divu prezidentūru laikā, pieņemot zvērestus no tiesnešiem, vienmēr atgādinājusi, ka tiesneša amata ķēde nav tikai dekorācija, bet gan smagās tiesneša atbildības nastas simbols. Ar zvērestu Valsts prezidentam katrs tiesnesis ir apliecinājis gatavību kalpot tautai un izmantot savas īpašās pilnvaras, lai īstenotu likuma varu.[..] Tiesnešiem un visai tiesu sistēmai jādarbojas tā, lai tautas apziņā nostiprinātu, ka Latvijas mērķis ir kļūt par taisnīgu valsti [...], turklāt viņa atgādināja, ka tiesnešu godu nosaka viņu pašu rīcība un tieši tiesu sistēmas rokās ir valsts iekšējā drošība un tiesiskums.⁷⁶

Jau senajā Ēģiptē viens no taisnas tiesas nosacījumiem bija tiesnešu personība. Par tiesnešiem tika izraudzīti vietējo iedzīvotāju ieredzēti, cienījami gudri un neatkarīgi cilvēki, kuriem bija pastāvīga nodarbošanās, kas nodrošināja materiālo neatkarību. [...] ⁷⁷ Senās Grieķijas polisās, kurās tiesas spriešanu aprakstīja Homērs savā eposā “Iliāda”, teikts, ka publiski tiesāja koleģiāla tiesa, kuru veidoja cienījamākie sabiedrības pārstāvji – *geronti*.⁷⁸ Tas iezīmē tiesneša nozīmīgo lomu sabiedrībā un to, ka tiesneši jau izsenis piederējuši pie sabiedrības elites.

Arī ANO Ekonomisko un sociālo lietu padomes pieņemto Tiesnešu uzvedības Bangaloras principu preambulā norādīts, ka ir svarīgi, lai tiesneši gan individuāli, gan kolektīvi respektētu un cienītu tiesneša amatu kā sabiedrības uzticēšanās izpausmi un censtos pastiprināt un saglabāt paļaušanos uz tiesu sistēmu. [...] Kā arī, ka kompetenti, neatkarīgi un objektīvi tiesneši ir svarīgi arī tādēļ, lai tiesas varētu pildīt savus uzdevumus attiecībā uz konstitucionālisma un tiesiskuma aizsardzību.⁷⁹ Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profilos norādīts kādām vispārējām spējām jāpieņem tiesnesim Vācijas Finanšu tiesā, un proti: labas uztveres spējas; laba atmiņa; spēj novērtēt cilvēkus; laba vispārējā izglītība; iemieso

⁷⁶ Gailīte.D.Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. 10.jūlijs Nr.28 (481).

⁷⁷ Osipova.S Taisnas tiesas modeļi Senajā Pasaulē. Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. LU Akadēmiskais apgāds, 2011. 165.lpp.

⁷⁸ Turpat. 170.lpp.

⁷⁹ THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT 2002 Pieejami: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf [aplūkots 29.03.2016.].

sevī autoritāti un gūst atzinību; apdomā citu argumentus un ir gatavs kompromisam; attīsta sevī pašdisciplīnu; saglabā mieru; piemīt drosmi atklāti pateikt savas domas, nerēķinoties ar varbūtējām sekām sabiedrībā, augsti stāvošu personu un priekšniecības acīs. Atbildības sajūta: ir atsaucīgs pret citu tiesai piederīgo interesēm; uzņemas atbildību par iekšējo organizāciju; veicina jurisdikcijas attēlojumu un izpaušmi uz apkārtni.[..]⁸⁰

2016.gada 13.maija Latvijas tiesnešu konferencē Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs tēlaini norādīja, ka tiesnešu ētikas principi ir *ceļazīmes*, bet tiesneši *satiksmes dalībnieki*.⁸¹ Tātad normas ir tikai priekšraksti, tiesnesim ir jāimieso dziļa individuālā intelīģence un personības spēks, lai spētu šos priekšrakstus pildīt.

Bakalaura darba autore pievienojas viedoklim ka, ja personai ir iekšējā neatkarības sajūta, tad tā vienkārši nepakļausies politiskam vai administratīvam spiedienam. Tas liecina par tiesneša, kā nobriedušas un godīgas personības faktora lomu šīs problēmas risināšanā.⁸² Tiesneša pienākums abstrahēties no ārējās pasaules ietekmes konkrēta lēmuma pieņemšanā, mūsdienu sociāli aktīvajā pasaulē nav vienkārši pat tad, ja tiesnesis ir apveltīts ar visām personiskajām amata pienākumu veikšanai nepieciešamajām īpašībām. Taču atores ieskatā tieši tiesneša personības vērtības un profesionalitāte, nosaka viņa spēju abstrahēties no dažādām situācijām un taisnīgi raudzīties uz lietas faktiskajiem apstākļiem.

Satversmes tiesa atzinusi, ievērojot tiesneša pilnvaras, viņam izvirzītās kvalifikācijas un kompetences prasības, kā arī tiesneša lēmumu ietekmi un nozīmi, tiesneša amatam vajadzētu būt jurista karjeras augstākajam posmam.⁸³

Vārds "tiesa" nozīmē visupirms patiesību un taisnību. Tātad tiesnesis ir ne tikai jurists vai valsts amatpersona, bet arī taisnības nesējs, taisnības īstenotājs.⁸⁴

Tiesnesim izvirzītās visaugstākās kvalifikācijas un kompetences prasības. Likumā "Par tiesu varu" 13.panta pirmajā punktā noteiks, ka tiesnesis ar tiesas spriešanu saistīto pienākumu izpildes laikā ir neaizskarams⁸⁵, taču neviena likuma norma tieši nenosaka, kā šis neaizskaramības princips darbojas. No tā jāsecina, ka tikai paša tiesneša personība, iekšējie augstie morāles standarti nosaka viņa spēju būt neaizskaramam, godīgam, objektīvam, taisnīgam, neitrālam un spriest taisnīgu tiesu.

⁸⁰ Autoru kolektīvs. Tiesu sistēmas reforma Latvijā. Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profili. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 352-353.lpp.

⁸¹ Latvijas tiesnešu konferences pamattēma – tiesnešu ētika.Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-tieslietu-padomi/2016/majis/7685-latvijas-tiesnesu-konferences-pamattēma-tiesnesu-etika/> [aplūkots 15.05.2016.]

⁸² Osipova S, Strupišs A, Reiba A.Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605).

⁸³ Par likuma "Par tiesu varu" pārejas noteikumu 7. punkta otrā teikuma un 17. punkta (2008. gada 14. novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107. pantam: Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr.2009-11-01 9.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-11-01_Spriedums.pdf [aplūkots: 30.03.2016.].

⁸⁴ Pleps J. Kādam jābūt tiesnesim. Jurista Vārds. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/janis-pleps-kadam-jabut-tiesnesim.d?id=34959551> [aplūkots 2016.gada 30.martā]

⁸⁵ Likums "Par tiesu varu".LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 29.03.2016.].

Kopš tiem laikiem, kad radās cilvēku sabiedrības ir pastāvējuši iestādījumi, kas izšķir strīdus atsevišķu cilvēku un cilvēku grupu starpā. Sabiedrība nevar pieļaut patvarīgu rīcību viņas locekļu starpā, jo tā apdraudētu viņas pastāvēšanu. [...] Tas rāda, ka ļaudis ir bijuši visai jūtīgi pret “taisnību”. Nav citādi arī šodien. [...] Tāpēc arī šodienas tiesām jābūt tādām, kuru taisnības izjūtai var uzticēties.⁸⁶

Autore pievienojas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas teiktajam, ka: ”tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt aplūkotas no dažādiem aspektiem, viena no tiem – tiesnešu vērtību loma. Tiesnešu morālo autoritāti sabiedrībā veido tiesneši, mūsu darba saturs un vērtības. Vērtības, kuras nostiprina uzticēšanos tiesām un Latvijai kā tiesiskai valstij. Šīs vērtības izpaužas jebkurā tiesneša rīcībā – gan tiesas zālē, gan ārpus tās.”⁸⁷ Vērtības izteic cilvēku daudzveidīgo attieksmi pret parādībām. Morālajās vērtībās ir saistība ar ētiskajiem principiem, dzīves tikumiskajām devīzēm, ideāliem, arī ar visdažādākajām morāles normām, sabiedriskajā domā apstiprinātām tradīcijām, atdarināšanas cienīgiem paraugiem. [...] Vērtību pasaule dod mums iespēju apjēgt, ka gars galu galā nosaka ne tikai cilvēku saskarsmi, bet arī lietu kvalitāti, vides kultūru, mūsu varēšanu, mūsu spēku un vājumu.⁸⁸ Autore uzskata būtiska nozīme ir tiesneša personībā nostiprinātām vērtībām. Zenta Mauriņa lietojusi vārdu – *ģiedrums*, (kā skaidrība, kā morālais starojums, sirdsšķīstība) caurstrāvo visas morālās vērtības, visu personības dzīvi.⁸⁹

Latvijā tiesneša vērtības notiprinātas Latvijas Republikas tiesnešu konferencē 1995. gada 20. aprīlī pieņematajā Tiesnešu ētikas kodeksa piecos kanonos, kā arī saistošajos 2002.gadā Hāgā pieņemtajos Bangaloras Tiesnešu Ētikas Principos, kas ietver būtiskākās Latvijas tiesnešiem saistošas pamatvērtības un uzvedības priekšrakstus. Kopš 2008.gada 11.aprīļa, pamatojoties uz Likuma „Par tiesu varu”, Latvijā darbojas Tiesnešu ētikas komisija, kas ir koleģiāla tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kuras pamatmērķis ir sniegt atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem, kā arī skaidrot tiesnešu ētikas normas.⁹⁰ Secināms, ka Tiesnešu ētikas kodeksa kanoni iedzīvināti vien ar Ētikas komisijas izveidi, kas savos lēmumos un atzinumos apkopo un sagatavo publicēšanai atziņas un skaidrojumus par ētikas normu interpretāciju un piemērošanu.⁹¹ Tas gan nenozīmē, ka līdz Tiesnešu ētikas kodeksa pieņemšanai un Ētikas komisijas izveidei nepastāvēja ētiskas normas, kas bija saistošas tiesnešiem - tās pastāvēja nerakstītā veidā. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs kādā intervijā norādījis, ka ne jau visās valstīs ir šādi ētikas kodeksi. Tomēr mēs

⁸⁶ Osis.K Cilvēks Cilvēkos. Izdevniecība AKA, 1975.gads.149.lpp.

⁸⁷ Krūmiņa.V Tiesnešu vērtības un atbildība. Jurista Vārds, 2015. 14.aprīlis Nr.15 (867).

⁸⁸ Lasmane S., Mīlts A., Rubenis A. Ētika (jautājumi, risinājumi, atzinumi), apgāds “Zvaigzne ABC” 1992.,1995., 60.lpp

⁸⁹ Sīkāk.sk. Turpat.59.lpp.

⁹⁰ Likums “Par tiesu varu”, Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 02.04.2016.]

⁹¹ Likums “Par tiesu varu”, Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 02.04.2016.]

varam salīdzināt šo situāciju ar vienkāršo dzīvi. Ne katrs skolā ir mācījies ētiku, taču arī cilvēks, kurš ētiku nav mācījies, var uzvesties daudz ētiskāk nekā tas, kurš aizstāvējis zinātniskus grādus ētikas zinātnē. [...] Arī līdz tam tiesneši strādāja padomju laikos, un katrs iekšēji izjuta un arī šobrīd izjūt, kur ir tā latiņa, kas nošķir ko drīkst darīt, ko ne. Galu galā, ne katrs var būt par tiesnesi – likums prasa, lai šis cilvēks būtu godīgs.⁹² Autore pievienojas šādam viedoklim, ka ne jau rakstītās vai piemērotās ētikas normas sniedz tiesnesim norādi uz pareizo rīcību, bet gan viņa inteliģence, profesionalitāte un iekšējā vērtību pasaule. Tiesnesim, ar vai bez rakstītām normām, būtu jāpzinās sava amata svarīgums un nozīme sabiedrībā un stingri jāievēro ētikas principi. Ja uzskatām, ka konkrētas profesijas ētikas prasības tiek noteiktas, ievērojot profesijas lomu un nozīmi sabiedrības labuma veicināšanā, tad juridiskās profesijas ētikas nosacījumiem būtu jāsekmē un jāveicina demokrātijas ideāli, taisnīgums un tiesiskums sabiedrībā [...]. Tātad no jurista netiek prasīta tikai un vienīgi tiesiska un likumīga rīcība. Sniegtā juridiskā atbalsta rezultāts jāvērtē arī sabiedrības morāles kontekstā.⁹³ Šeit gan autors vairāk attiecina ētiku uz visiem juridisko profesiju pārstāvjiem, bet tas ir vienlīdz svarīgi, jo ne tikai tiesnesim, bet visiem jursitiem, kam savukārt ir saskarsme ar tiesu ir nozīmīgi ievērot ētikas pamatprincipus tostarp advokātiem ar klientiem, kā arī protams prokuroriem un citu reglamentēto juridisko profesiju pārstāvjiem, jo ētikas normas īstenojas saskarsmē ar apkārtējo sabiedrību un vidi. Līdz ar to pamats ētikas normu pielietošanai un interpretācijai ir cilvēku savstarpējās attiecības tostarp juristu profesionālās attiecības. Šo pienākumu iedzīvina Tiesnešu ētikas komisijas atzinumā minētais, ka 3.kanons, kas skaidro ētikas standartus tiešo pienākumu pildīšanā. Tas cita starpā nozīmē, ka tiesnesim jābūt iecietīgam, cieņas pilnam un laipnam pret procesa dalībniekiem, pieprasot līdzīgu attieksmi arī no prāvniekiem, tiesas personāla un citiem cilvēkiem, kas pakļauti tiesneša vadībai un kontrolei.⁹⁴ Diskusijā par tiesnešu vārda brīvību Gunārs Kūtris atbildot uz jautājumu – kāpēc vajadzīgs Tiesnešu ētikas kodekss norādīja: *“Ka pirmkārt, lai stiprinātu sabiedrības uzticību tiesu varai un pašu tiesnešu iekšējai lietošanai, ja rodas šaubas, kur un kam drīkst kāpt pāri. “Tas nav domāts lai kādam “iegrieztu”, bet lai palīdzētu orientēties vērtībās, ja rodas šaubas”*.⁹⁵

Turpmāk tiks apskatīts, kādas kvalifikācijas un profesionālās prasības izvirzītas tiesnesim un kā tās palīdz realizēt tiesības uz taisnīgas tiesu, ne tikai nolēmumu kvalitātes

⁹² Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. 12.oktobris Nr.39 (344).

⁹³ Kūtris.G. Jursita īpašais pienākums pret valsti. Jursita ētika un rīcība valstisku satricinājumu laikā. Jursita Vārds, 2010.19.janvāris Nr.3(598).

⁹⁴ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2016.gada 26.februāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>. Aplūkots [02.04.2016.]

⁹⁵ Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. 12.oktobris Nr.39 (344).

aspektā, bet arī spēju izteikties publiski, neslēpjoties aiz sarežģītām likuma normām, saprotamā un konstruktīvā veidā izskaidrot nolēmuma būtību un pamatojumu.

Pamatojoties uz likumu “Par tiesu varu” rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi ieceļ Saeima uz trim gadiem, Tielietu padome nosaka tiesu vai tiesu namu, kurā tiesnesis pildīs amata pienākumu.⁹⁶

Par tiesnesi var strādāt tikai Latvijas pilsonis – augsti kvalificēts un godīgs jurists.⁹⁷ Ir noteiktas atšķirīgas prasības personām, kas vēlas kļūt par rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas vai Augstākās tiesas tiesnesi.

Par tiesneša karjeras sākumposmu var uzskatīt rajona (pilsētas) tiesu un par tiesnesi pilsētas (rajona) tiesa var kļūt, ja atbilst šādiem nosacījumiem: 1) ir Latvijas pilsonis; 2) prot valsts valodu augstākajā līmenī; 3) sasniegusi 30 gadu vecumu; 4) ieguvusi augstāko profesionālo vai akadēmisko izglītību (izņemot pirmā līmeņa profesionālo izglītību) un jurista kvalifikāciju, kā arī maģistra vai doktora grādu; 5) darbojusies juridiskajā specialitātē vismaz piecus gadus pēc jurista kvalifikācijas iegūšanas vai strādājusi vismaz piecus gadus tiesas priekšsēdētāja palīga vai tiesneša palīga amatā; 6) nokārtojusi kvalifikācijas eksāmenu. Tiesneša kandidātam nepieciešams stažēties vienu līdz sešus mēnešus, kā arī sekmīgi nokārtot kvalifikācijas eksāmenu.⁹⁸ Ministru kabineta noteikumi “Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība”⁹⁹ noteic kārtību kādā tiesneša amata kandidāts virzās uz tiesneša amatu, kādi atlases posmi kandidātam ir jāveic un kas ietilpst atlases komisijā. No minētajiem noteikumiem redzams, ka tiesneša amata kandidātam jāatbilst virknei prasību, kas ietver sevī ne tikai profesionālas zināšanas visās tiesību nozarēs, bet jābūt apveltītam ar prasmēm, kas nepieciešamas amata pienākumu pildīšanai, tostarp analizēt savu rīcību un uzklaut kritiku, rast kompromisu problēmsituācijās, saglabāt emocionālu līdzsvaru stresa situācijās.¹⁰⁰

Un tomēr autores ieskatā šīs ir minimālas un formālas prasības, tiesneša amata kandidātam. Tiesneša personībai būtu jāiemieso sevī tādas īpašības, kā viedums, dzīvesgudrība, inteliģence, augsti morāles un ētikas standarti, bagāta iekšējā pasaule un virkne tādas personības īpašības, kas sabiedrībai kalpotu par piemēru un viestu uzticību. Tiesnešu amata kandidātu izraudzīšanās notiek saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem kas noteic,

⁹⁶ Likuma “Par tiesu varu”.LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 31.03.2016.]

⁹⁷ Turpat.

⁹⁸ Kā kļūt par tiesnesi. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/ka-klut-par-tiesnesi> [aplūkots 31.03.2016.]

⁹⁹ Stkāk sk.Ministru kabineta noteikumi Nr.204, 2009.gada 3.marts “Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=188752> [aplūkots 31.03.2016.]

¹⁰⁰ Turpat.

ka tiesneša amata kandidāta atlases un stažēšanās norisi nodrošina Tiesu administrācija un administrācijas direktors no komisijas locekļu vidus ieceļ komisijas priekšsēdētāju¹⁰¹.

Kādā no Juridiskās komisijas sēdēm cita starpā tika risināts darba kārtības jautājums – lēmuma projekts “Par Lienas Harčenko iecelšanu par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi” Saeimas deputāte Irina Cvetkova pauda šādu viedokli: “Mēs esam dažādi, mums pat ir dažādi politiskie uzskati, bet mūs visus apvieno tas, ka ikkatram no mums ir svarīgi justies droši. Drošība ir primārā mūsu interešu realizācija. Mūsu pilnvērtīgai funkcionēšanai sociumā ir jābūt pārliecībai, ka tiesa aizsargās mūs no patvarības, no tiesību un pamatbrīvību aizskārumiem. Tieši tiesa, no vienas puses, optimizē attiecības starp cilvēku, sabiedrību un valsti, bet, no otras puses, aizsargā indivīdu no valsts, pie tam neierobežojot valsts suverenitāti. Taču galvenais tiesas uzdevums ir ikviena indivīda pretlikumīgi aizskarto interešu tiesiska aizsardzība, atrodot maksimāli efektīvu un tiesisku situācijas noregulējumu.”¹⁰² Jāpiebilst, ka šajā diskusijā deputāte bija pret tiesneses virzīšanu apstiprināšanai amatā, jo pauda uzskatu, ka tiesneša amata kandidāte nav piemērota ieņemamajam amatam, jo norādījusi nepatiesus faktus par savu profesionālo pieredzi un motivāciju, kādēļ vēlas ieņemt tiesneša amatu, ir nekorekta. Turklāt šajā Saeimas deputātu diskusijā izkristalizējas vēl viens, autoresprāt, būtisks moments, kas apstiprina pirmajā nodaļā gūto atziņu, ka ir būtiski, lai tiesnesis amatā tiek apstiprināts ar Saeimas balsojumu, jo šeit ataisnojas citas varas kontrole pār tiesu varu, kā arī gluži praktisks aspekts, ka deputāte ir pamanījusi un aktualizējusi apstākli, ka tiesneša amata kandidāte ir norādījusi neprecīzu informāciju par savu profesionālo karjeru, kā arī pauž uzskatu, ka ar tādu motivāciju nevar ieņemt tik augstu un ietekmīgu amatu norādot, ka “te saskaramies ar to, ka izpildvara mēģina ietekmēt lēmējvaru. Bet vai mēs varam paļauties tikai uz subjektīvām atsauksmēm, kad vissvarīgākais mūsu uzdevums tautas priekšā ir pārliecināties, vai kandidātam tiešām ir neapšaubāma reputācija, profesionalitāte, izcilas morālās īpašības, augsta un stabila iekšējo vērtību sistēma? Jo mazāk tam ir šādu īpašību, jo vairāk kandidāts ir atkarīgs un pakļauts ik dienas dažādiem kārdinājumiem un ietekmēm. Mēs te neesam nedz šā kandidāta, nedz citu kandidātu likteņa lēmēji, bet mēs izsakām viedokli un lemsim par personu, kas turpmāk katru dienu un visu savu mūžu lems par mūsu tautas likteņiem. Un mums, pirms pieņemam šo mūsu lēmumu, ir nopietni jāapdomā, kam tad mēs uzticam savu drošību. Pieņemot šādu lēmumu, mums ir rūpīgi jāizvērtē, vai katrs no mums personīgi ir gatavs nodot savu likteni tāda tiesneša rokās, kura patiesā vēlme un mērķis kļūt

¹⁰¹ Ministru kabineta noteikumi Nr.204, 2009.gada 3.marts “Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=188752> [aplūkots 29.03.2016.]

¹⁰² Saeimas sēdes stenogramma par lēmuma projektu “Par Lienas Harčenko iecelšanu par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi” Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs_imp.nsf/0/FC82DB83CFFCAB0FC22579410041C967?OpenDocument [aplūkots 30.03.2016].

par tiesnesi ir pamatots ar pieredzes iegūšanu, personīgo attīstību un dinamiskāka darba ritma uzsākšanu. Vai tādām mēs varam uzticēt savu drošību? Un, neskatoties uz godāto tiesnešu atsauksmēm un atzinumiem, katram no mums ir jāuzņemas atbildība par to, kāda tiesu vara ar uz mūžu apstiprinātiem tiesnešiem izveidosies mūsu valstī. Un tai jābūt profesionālai, objektīvai, taisnīgai un neuzpērkamai.”¹⁰³ Bakalaura darba autores ieskatā bija būtiski citēt visu deputātes teikto, jo tas atspoguļo to cik nopietni un profesionāli ir jāpieiet tiesnešu izraudzīšanai, lai saniegtu visas valsts un sabiedrības mērķi – tiesības uz taisnīgu tiesu. Un, cik būtiska ir visu varu iesaiste šī kandidāta izvēle. Viens no Saeimas deputātiem šajā diskusijā puda viedokli, ka, tā kā kvalifikācijas kolēģija jau ir lēmusi par šīs kandidātes atbilstību amatam, tad Saeimā vairs nevajadzētu diskutēt par kaut kādām neprecizitātēm vai profesionālo atbilstību amatam. Autore uzskata, ka, ja reiz Saeimai ir piešķirtas tiesības pieņemt tik svarīgu lēmumu, kā tiesneša apstiprināšanu amatā, tad būtu tikai pašsaprotami, ka tas tiek pieņemts ar pilnu atbildību un, protams, bez politiskiem motīviem.

No iepriekš minētā ir iespējams secināt, kādu tiesnesi *pagēr* valsts un ar kādām īpašībām jābūt apveltītam tiesnesim, lai sabiedrība justos droši par sava *likteņa lēmējiem*.

Autore pievienojas viedoklim, ka tiesnesis ir tiesu sistēmas *atslēgas amats*, cilvēktiesību aizstāvības garants. Salīdzinot tiesnesi ar citiem reglamentēto juridisko profesiju pārstāvjiem (prokuroriem, advokātiem, notāriem u.c.), jebkuram tiesnesim jāpieņem īpaši “tiesneša kvalitātei”, kuru nav citām profesijām, viņam jābūt spējīgam kritiski izvērtēt citu augsti kvalificētu juristu sniegto informāciju un pieņemt par to lēmumu.¹⁰⁴ Tieši šī iemesla dēļ no tiesnešiem tiek prasīta daudz augstāka kompetences, disciplīnas, ētikas un personīgo īpašību koncentrācija.

Saskaņā ar Dž.Č.Greja teoriju valsts iedibina tiesu orgānus, lai noteiktu pašas valsts, kā arī tās iedzīvotāju tiesības un pienākumus ikdienas dzīvē. Tiesneši noteic šīs tiesības un pienākumus, konstatējami esošos faktus un formulējot noteikumus, ar kuru palīdzību viņi no dzīves faktiem izsecina juridiskas sekas [...]tieši šie noteikumi tad arī ir tiesība.[...] Taču tiesneša galvenā funkcija nav likumu izdošana, bet miera nodrošināšana, risinot strīdus un konfliktus.¹⁰⁵

Tādejādi iezīmējas ļoti būtiska tiesneša loma sabiedrībā, tiesību radīšanā un tālākveidošanā, kuru veikt var tikai augsti kvalificēti tiesneši. Tiesu darba kvalitāte kopumā nav sasniedzama, ja tiesneši nav pieteikami kvalificēti. Profesionāla tiesneša kandidāta

¹⁰³ Saeimas sēdes stenogramma par lēmuma projektu “Par Lienas Harčenko iecelšanu par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi”Pieejams:http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs_imp.nsf/0/FC82DB83CFECAB0FC22579410041C967?OpenDocument [aplūkots 28.03.2016.].

¹⁰⁴ Osipova S, Strupiņš A, Reiba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jusruta Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605).

¹⁰⁵ Broks.J Tiesību filosofija. Doktorānas, koncepcijas, diskusijas. SIA „Biznesa augstskola Turība”,Rīga, 2008.,272.lpp.

izraudzīšanās ir priekšnoteikums kvalitatīvam tiesu sistēmas darbam. Tiesas spēks ir to personu uzticība un atbalsts, kuras meklē vai kādreiz varētu meklēt izlīdzinājumu tiesā. Un uzticību var saglabāt tikai ar kvalitāti. [...] Kā priekšnoteikums, lai nodrošinātu pieteikamu tiesnešu kvalifikāciju, ir mināmi: pirmkārt, apmācība, otrkārt, kas tiks izraudzīti par tiesnešiem un kam vajadzētu izraudzīties tiesnešus, un, treškārt, apstākļi, kados tiesnešiem jādara savs darbs, piemēram, amata pildīšanas laiks, iecelšana un paaugstināšana amatā, atlīdzība un finansiālie apstākļi, darba apstākļi un atbildība, jo īpaši disciplinārbildība.¹⁰⁶

Saskaņā ar likumu „Par tiesu varu” 51.pantu, izraugoties kandidātu tiesneša amatam, jāievēro princips, ka par tiesnesi var strādāt tikai Latvijas pilsonis – augsti kvalificēts un godīgs jurists.¹⁰⁷ Tātad secīgi ir jābūt institūcijai, kas piepilda šo ģenerālklausulu – *augsti kvalificēts un godīgs jurists*. Jo no darbā iepriekšminētā izriet, ka formālās prasības visiem, kas vēlas kandidēt uz tiesneša amatu ir vienādas – izglītība, pieredze, līdz ar to praktiski ļoti daudzi augstāko juridisko izglītību un pieredzi ieguvuši pilsoņi var pretendēt uz šo amatu, bet ir jābūt tādai institucionālai sistēmai, kas spēj par tiesnesi izraudzīties labāko no labākajiem.

Pamatojoties uz likumu „Par tiesu varu”, Latvijā ir izveidota tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kura veic tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanu – Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija.

Autore sava ziņā pievienojas “Pirmsiestāšanās procesa ES monitoringa: Tiesu kapacitāte” atzinumā paustajam viedoklī, ka tiesnešu spēja novērtēt kolēģu darba profesionālo pusi noteikti ir lielāka nekā personai no ārpusē. Tomēr, ja tām piešķir pilnīgu rīcības brīvību, tiesu varas institūcijas var izrādīties mazāk uzmanīgas pret tiesu efektivitātes un atbildības pārkāpumu juridisko daļu nekā ārējās institūcijas. Ja tiesu iestādēm ir ekskluzīvas vai gandrīz ekskluzīvas pilnvaras novērtēt tiesnešu darbību, tam jācenšas demonstrēt plašākai sabiedrībai, ka tās var uzņemties šo uzdevumu profesionāli. Nekontrolējoši mehānismi, kas padarītu novērtēšanas procesu caurskatāmu, var palīdzēt nodrošināt, ka tiesu vara nepārvēršas izolētā institucionālā rīcībā, kas apkalpo sevi. Principā nav slikti, ja citi atzari ir iesaistīti tiesnešu novērtēšanā, paturot prātā sabiedrības leģitīmās intereses tiesas atbildībā.¹⁰⁸ Bakalaura darba autore gan nepiekrīt, ka tai vajadzētu būt neatkarīgai iestādei, kuru veidotu tiesneši un citu valsts un privāto institūciju pārstāvji¹⁰⁹. Autores ieskatā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija, kā tiesu sistēmai piederīga institūcija, ir pilnībā atbalstāma, taču iespējams tās sastāvā vajadzētu iekļaut citu juridisko profesiju pārstāvjus, vai juridisko zinātņu mācību iestāžu mācībspēkus,

¹⁰⁶ Reidel.J.Tiesu darba kvalitāte – tiesnešu kvalifikācija- statuss, neatkarība, atbildība. Likums un tiesības, 2003, Nr.5, 149-150.lpp.

¹⁰⁷ Likums „Par tiesu varu” LR likums Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [plūkots 25.03.2016.]

¹⁰⁸ Kalniņš.V, Kažoka I., Litvins G., Sabiedriskās politikas centrs Providus Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā:kā neapstāties pie sasniegtā? Pētījuma ziņojums, Rīga, 2008 Pieejams:

¹⁰⁹ Turpat.

iespējams, tie varētu būt divi mainīgie pārstāvji, kas tiktu pieaicināti uz kvalifikācijas kolēģijas sēdēm. Tas ļautu arī citu juridisko profesiju pārstāvjiem piedalīties un parliecināties par tiesnešu kvalifikāciju un atbilstību no sava profesionālā redzes loka.

No 2014.gada 5.septembra līdz 2015.gada 13.novembrim notikušas 29 kvalifikācijas kolēģijas sēdes, kurās izskatītas 263 lietas un kārtējā novērtēšanā no 185 vērtētiem tiesnešiem negatīvs atzinums sniegts par vienu tiesnesi.¹¹⁰ Tātad no statistikā viedokļa problēmu ir maz.

Bakalaura darba autore pievienojas viedoklim, ka tiesnešu novērtēšana un katra tiesneša kvalitātes celšana novedīs pie vispārējas tiesu sistēmas attīstības, kā arī visas tiesu sistēmas darbības uzlabošana veicina atsevišķu tiesnešu darba kvalitātes uzlabošanos.¹¹¹ Ir valstis, kurās novērtēšanu uzskata par draudu tiesnešu neatkarībai, kā galvenais kritērijs karjeras attīstībai ir nostrādātais darba stāžs. Sistēmās, kurās karjeras attīstība netiek saistīta tikai ar darba stāžu, karjeras attīstība tiek balstīta uz nopelniem. [...] Ir jālīdzsvaro darba stāža un nopelnu nozīme tiesneša karjeras attīstībā.¹¹²

Būtiska nozīme ne tikai kvalifikācijas celšanai, bet arī citu tiesnesim izvirzīto prasību nodrošināšanai, tostarp komunikācijas ētikas izpratnes veidošanai. Latvijā tiesnešu apmācību nodrošina Tiesnešu biedrības nodibinājums – Latvijas Tiesnešu mācību centrs. Tas ir nodibinājums, kas vienīgais Latvijā nodrošina tiesnešu un tiesu darbinieku tālākizglītību un dara to ar mērķi stiprināt tiesisku valsti un veicināt vienotu tiesību izpratni Eiropas Savienības kopējā tiesību telpā.¹¹³ No autores personīgās darba pieredzes var secināt, ka Tiesnešu mācību centrs ir ļoti liels atbalsts tiesnešu un darbinieku izglītības un kvalifikācijas celšanā. Tas ir vienīgais nodibinājums Latvijā, kas nodrošina aktuālu tiesu prakses problēmjuautājumu risināšanu, piesaistot nozaru speciālistus semināru un lekciju vadīšanai. Atsauskmēs par tiesnešu darbu, tiek arī norādīts, cik aktīvi tiesnesis apmeklē mācības Tiesnešu mācību centrā, tādējādi paradās viņa ieguldījums savas kvalifikācijas celšanā. Tiesu administrācija nodrošina efektīvu informācijas apmaiņu, t.i., uz tiesnešu un tiesu darbinieku e-pastu adresēm pienāk informācija par jaunumiem semināru programās un iespējām uz tiem pieteikties.

Atbilstoši Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes atzinumam par Eiropas Padomes Ministru komitejai par sabiedrības rīcībā esošo Tiesnešu padomi, atbildību par tiesnešu apmācību organizāciju un uzraudzību katrā valstī jāuztic nevis tieslietu ministrijai vai citai institūcijai, kura ir atbildīga likumdošanas vai citām institūcijām, bet gan pašai tiesu iekārtai vai labākajā gadījumā Tieslietu padomei. [...] jāsadarbojas ar apmācību iestādi gan sākotnējās,

¹¹⁰ Tiesnešu pašpārvaldes institūciju atskaites un informācija. Augstākās tiesas biļetens. Latvijas Republikas augstākā tiesa. Nr.12, 2016. aprīlis.60.lpp

¹¹¹ Kalniņš.V, Kažoka I., Litvins G., Sabiedriskās politikas centrs Providus Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā:kā neapstāties pie sasniegtā? Pētījuma ziņojums, Rīga, 2008 Pieejams: http://providus.lv/article_files/1903/original/Zinojums_FINAL.pdf?1339440792 [aplūkots 01.04.2016.]

¹¹² Turpat.

¹¹³ Informācija Latvijas tiesnešu mācībui centra mājaslapā Pieejams: www.ltmc.lv [2016.gada 02.04.2016.]

gan kvalifikācijas celšanas apmācību laikā, lai garantētu, ka tiesneši tiek atlasīti, balstoties uz objektīviem novērtējuma kritērijiem.¹¹⁴ Latvijā Tieslietu padomes funkcijās tiešā veidā neietilpst tiesnešu tālākizglītības jautājumi, kas, autoresprāt, būtu maināms, jo Tieslietu padomes kompetencē ietilpst lemt par tiesnešu karjeras jautājumiem, kā arī visas tieslietu sistēmas konceptuālie un organizatoriskie jautājumi, līdz ar to Tieslietu padomes kompetencē būtu lietderīgi iekļaut arī tiesnešu izglītības un kvalifikācijas celšanas jautājumi neparobežojoties ar kvalifikācijas kolēģijas atzinumu. Tieslietu padomes iniciētā korupcijas uztveres pētījuma, kura secinājumi un profesionāļu ieteikumi lika Tieslietu padomei pievērsties tiesu sistēmas komunikācijas jautājumiem. Tieslietu padome izveidoja darba grupu, kas nonāca pie atziņas, ka komunikācijas procesam jāveido trīs atsevišķi dokumenti: 1) Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas; 2) Tiesu komunikācijas stratēģija; 3) Komunikācijas rokasgrāmata.¹¹⁵ Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijās un Tiesu komunikācijas stratēģijā noteikta virkne tiesu sistēmas komunikācijas principi un uzdevumi, tostarp Tiesu komunikācijas stratēģijas 3.daļā noteikti tiesu komunikācijas uzdevumi¹¹⁶, taču Tieslietu padome nav ņēmusi vērā ka, lai praksē īstenotu šos principus un uzdevumus, ir jānodrošina atbilstoša apmācība gan tiesu darbiniekiem, gan tiesnešiem. Jo Tiesu komunikāciju vadlīniju 4.3.punkts noteic, ka katrā tiesu sistēmas institūcijā ir noteikts atbildīgais darbinieks komunikācijai ar sabiedrību un institūcijas viedokli pārstāvošās personas. Taču faktiski tam nav piešķirti ne finansu resursi, nedz arī tiek nodrošināta atbilstoša apmācība.

Ir iespējams secināt, ka Latvijas likums¹¹⁷ *paģēr* – tiesnesim jābūt augsti kvalificētam un godīgam juristam. Tāpat, kā tiesnesis viens nevar garantēt savu neatkarību, bet tas līdztekus ir arī valsts pienākums rūpēties par tiesneša neatkarības nodrošināšanu, tad arī tiesneša kvalifikācijas celšana nav tikai paša tiesneša ziņā, bet tiesu institucionālajai iekārtai ir jā rūpējas par tiesnešu iespējām izglītoties, celt savu kvalifikāciju rūpējoties par atbilstošu augsta līmeņa apmācību programmām, kā arī dodot iespēju apmeklēt starptautiskus pasākumus, kas ir būtiski, lai pielietotu un pilnveidot savas valodas zināšanas. Valodu prasme ir iezīmējusies kā problēma, jo sevišķi gados vecāku tiesnešu vidū, bet tieši ārzemju konferences un semināri par aktuālām tiesību problēmām rāda cik nozīmīga ir valodas prasme un kā tā spēj veicināt jaunu zināšanu apguvi, kā arī veicina komunikācijas kvalitāti. Neskatoties uz to, ka pastiprināta vērība, tiesu komunikācijas problēmām un tiesnešu ētikas

¹¹⁴ Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP). Atzinums Nr.10(2007) Eiropas Padomes Ministru komitejai par sabiedrības rīcībā esošo Tiesnešu padomi. Pieņemts ETKP 8.sanāksmē Starsbūrā, 2007.gada 21.-23.novembrī. (tulkojums no angļu valodas).

¹¹⁵ Tiesnešu konferencē aktualizē tiesu komunikācijas nozīmi. Augstākās tiesas biļetens. Nr.12, 2016.aprīlis. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 52.lpp

¹¹⁶ Tiesu komunikācijas stratēģija. Pieejama: at.gov.lv/.../Komunikācijas%20strategija%2018%2005%202015[aplūkots 12.05.2016.]

¹¹⁷ Likums "Par tiesu varu", Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 02.04.2016.]

jautājumiem, pievērsta vien relatīvi nesen, autores rīcībā ir 2002.gadā veiktais pētījums “Trešās un ceturtais varas attiecības Latvijā”, kurā norādīts, ka lai attīstītu un pilnveidotu Latvijas tiesu sistēmas informācijas atklātības un caurredzību nepieciešama Tiesnešu apmācības programma, kas sekmētu informācijas atklātības un caurredzamības principu izmantošanu tiesu ikdienas darbā.¹¹⁸

Valstij un tiesām uzlikts pienākums mūsdienu sarežģīto ekonomisko procesu veiksmīgai norisei domāt par to, kā nodrošināt kvalitatīvu un taisnīgu strīda atrisināšanu tiesā, tādejādi nodrošinot sabiedrības ekonomisko interešu izaugsmi. Viens no ASV Augstākās tiesas tiesnešiem Semjuels Eltio (*Samuel Alito*) norādījis, ka „tiesiskums ir nepieciešams valsts ekonomiskajai attīstībai. Cilvēka daba necieš neskaidrību, tādēļ likumiem ir jābūt pieteikami sakaidriem, lai visi zinātu “spēles noteikumus”. Valsts progresam ir nepieciešamas finanses, bet nauda plūst tikai uz tādām valstīm, kur saprotami likumi, kas turklāt tiek konsekventi piemēroti.” Vēl viņš akcentēja faktorus, kas būtu jāņem vērā, lai nodrošinātu likuma varu valstī un daži no tiem ir: pēc kādiem principiem tiek atlasīti tiesneši, vai viņi spējīgi kvalitatīvi strādāt(pieteikama iepriekšējā juridiskā darba pieredze, kā arī iespēja un vēlēšanās nepārtraukti celt savu kvalifikāciju, sadarbība un pieredzes apmaiņa ar citu valstu kolēģiem u.c.¹¹⁹

Svarīgi, ka Tieslietu ministrija ir identificējusi problēmas un iekļāvusi tās konceptuāli risināmo sarakstā norādot, ka viens no būtiskiem un joprojām neatrisinātajiem jautājumiem attiecībā uz cilvēkresursu attīstību tiesu varā ir saistīts ar vienota un ilgtermiņa apmācību modeļa, tajā skaitā starpdisciplināro apmācību modeļa trūkumu tiesu varai un tiesībsardzības iestādēm. [...] Profesionālās pilnveides pasākumiem ir jāvelta būtiska uzmanība, un sistēmā strādājošiem ir nemitīgi jāpilnveido savas profesionālās zināšanas un iemaņas. Šim procesam ir jāiet kopsolī arī ar pārējiem tiesu sistēmas sistēmiskajiem uzlabojumiem, bet it sevišķi, kopā ar tiesnešu specializācijas ieviešanu. Ņemot vērā ES struktūrfondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda sniegtās finansiālā atbalsta iespējas, nepieciešams izstrādāt izsvērtu un mērķtiecīgu politikas piedāvājumu piešķirto investīciju apguvei, kas kopdarbībā ar uzlabojumiem apmācību organizācijā sniegtu ievērojamu ieguldījumu noteikto mērķu sasniegšanai.¹²⁰

¹¹⁸ Kehre.A, Indāns.I Trešās un ceturtais varas attiecības Latvijā. Phare projekts Korupcijas novēršana tiesu sistēmā.2002.maijs.3.lpp.

¹¹⁹ Sīkāk. sk.Gailīte.D.Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. 10.jūlijs Nr.28 (481).

¹²⁰ Tieslietu ministrijas darbības stratēģija 2015-2016.gadam. Pielikums tieslietu ministra 2015. gada 11.maija rīkojumam Nr. 1-1/159. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/11.../2015/TMstrat_2015_2016_final [aplūkots:01.04.2016.]

2.2. Tiesas (tiesneša) komunikācijas formas un robežas

Jau iepriekš bakalaura darbā pieminētajā Eiropas Komisijas ziņojumā par tiesiskumu Eiropas Savienībā „Eiropas rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā” (*The 2016 EU Justice Scoreboard*) tika norādīts uz negatīvu tendenci Latvijas tiesnešu neatkarības jautājumā, taču runājot par situāciju komunikāciju jomā autore vēlas citēt Tieslietu ministra Dzintara Rasnača teikto: “Esmu gandarīts par iegūto visaugstāko novērtējumu jautājumā par tiesu komunikāciju ar sabiedrību. Arī turpmāk tiks pilnveidota tiesu sadarbība ar plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem un skaidroti tiesu nolēmumi, lai stiprinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai Latvijā”.¹²¹ Atbilstoši minētā ziņojuma sadaļai par tiesas pieejamību un komunikāciju ar lietas dalībniekiem un presi Latvija ir ieguvusi augstāko vērtējumu.¹²²

Iepriekš apskatījām tiesneša amatam atbilstošās augstās morālās un profesionālās kvalifikācijas prasības, taču vai iespējams vilkt paralēles ar profesionālu tiesnesi un profesionālu komunikātoru? Runājot par tiesas komunikāciju jāizšķir iekšējās un ārējās saziņas formas. Runājot par ārējo komunikāciju tradicionāli jāmin mediji (plašsaziņas līdzekļi). Trešās un ceturtais varas attiecības veidojas izejot no tā, kāda ir tiesu un mediju misija un loma sabiedrībā. Tiesa seko tam, lai sabiedrība pildītu pašas noteiktos likumus, mediju uzdevums ir pārstāvēt sabiedrību un kontrolēt valsts varas darbību. Demokrātijā gan tiesu vara, gan mediji ieņem īpašu vietu.¹²³ Tāpēc svarīgi šo varu attiecības stiprināt pieņemot attiecīgu normatīvo regulējumu un veidojot cieņpilnas attiecības. Veidojot šīs attiecības jāpatur prāta, ka vienmēr pastāvēs atšķirīgas darbības formas un mērķi, taču tas nevar būt šķērslis saziņas veidošanai abām pusēm pieņemamā veidā, lai sasniegtu kopīgu mērķi - informētu sabiedrības locekli, kas uzticas neatkarīgai un taisnīgai tiesu varai.

Ja tiesas darbā svarīgākais ir bezkaislīgi izsvērt lietas būtību, noskaidrojot patiesību, tad medijiem līdzās lietas likumībai, iespējams, vēl lielāka nozīme ir morāliem aspektiem, emocijām, kas ietekmē sabiedrisko domu un noskaņojumu.¹²⁴

Vērtēt tiesneša lomu šajās attiecībās autorei jāpiekrīt Augstākās tiesas priekšsēdētāja Ivara Bičkoviča teiktajam, attiecībā uz Tiesu komunikācijas stratēģijā noteikto, ka tiesās ir tiesneši – *Runas personas*, tieši šis priekšlikums raisīs visasākās diskusijas, jo līdz šim tiesnešu nostāja lielākoties bijusi, ka tiesu nolēmumi nav jāskaidro un jākomentē, jo viss

¹²¹ Jaunākais EK ziņojums apliecina pozitīvu tiesu darba efektivitātes vērtējumu. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/jaunakais-ek-zinojums-apliecina-pozitivu-tiesu-darba-efektivitates-vertejumu> [aplūkots 15.05.2016.]

¹²² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions — The 2016 EU Justice Scoreboard. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_en.pdf [aplūkots 15.05.2016.]

¹²³ Kehre, A., Indāns, I. Trešās un ceturtais varas attiecības Latvijā. Phare projekts. Korupcijas novēršana tiesu sistēmā. 2002, maijs, 5. lpp.

¹²⁴ Turpat.

uzrakstīts spriedumā. Jaunajā stratēģijā aicināts mainīt šo praksi un aktuālāko nolēmumu gadījumos tiesnesim tomēr runāt ar žurnālistu, arī radio un televīzijā.¹²⁵ Šī piesardzība no tiesnešu puses sadarbībā ar medijiem ir zināmā mērā pamatota un te var pieminēt Sabiedriskās politikas centra Providus pētījuma “Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā” ietvaros veikto tiesnešu aptaujās secināto, ka domājot par ierobežojumiem, tiesneši uzsvēruši, ka neuzmanīgi vai nelaikā pateikts vārds var kļūt par šķērsli tiesneša profesionālajā darbā nākotnē (iespējams apšaubīt tiesneša objektivitāti), arī mediju izklāsts nereti ir virspusēja un samērā brīva, reizēm tendencioza amatpersonas sacītā interpretācija, kas tiesas darbā, kur faktiem un niansēm ir būtiska nozīme, netiek tolerēts. Tiesneši atzīst, ka viņiem trūkst iemaņu saziņā ar medijiem. Būtiska ir arī mediju attieksme, taujājot pēc informācijas – izaicinoša vai ieturēta. Vienlaikus tiesneši norādījuši, ka visumā izprot mediju vajadzības, tomēr neuzskata, ka komunikācija ar medijiem līdzīgi kā saziņa interneta vidē var tikt ieviesta kā pienākums.¹²⁶ Ievērojot pētījuma veikšanas laiku (2010.gads) iespējams tiesnešu nostāja ir nedaudz mainījusies, taču pamatā autore uzskata, ka tieši mediju darba specifikas dēļ tiesneši izvairās sniegt publiskus komentārus pamatoti šauboties par sniegtā viedokļa interpretāciju. Arī Tiesnešu ētikas kodeksa 4.kanonā noteiktais, ka tiesnesis nedrīkst par neizlemtu tiesu sniegt nekādus publiskus komentārus, kas varētu kaut kādā veidā ietekmēt lietas izskatīšanas rezultātu,¹²⁷ bieži pamato tiesnešu atturēšanos no jebkādu komentāru sniegšanas, savukārt mediju specifika paredz aktuālu informāciju atsoguļot nekavējoties. Situācijās, kad tiesā tiek ierosināta sabiedrībā plašu rezonansi izraisīta lieta, mediji nekavējoties uzdod jautājumus par šīs lietas apstākļiem, savukārt tiesnesis neko daudz nevar komentēt un, baidoties no provokatīviem jautājumiem atsakās interviju sniegt vispār. Šajā situācijā izprotamas ir abas puses, tāpēc pamatoti tiesnešu ētikas komisijas vadlīnijās aicināts plašsaziņas līdzekļus, darot zināmu tiesu varas pārstāvju sniegto informāciju, ievērot profesionālo ētiku, būt objektīviem, balstīties uz faktiskiem apstākļiem un pēc iespējas atsoguļot visu iesaistīto pušu viedokļus.¹²⁸

Komunikācijas problēmas tiešā veidā atklātas kādā no Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem, kurā tiesnese skaidrojot savus izteikumus intervijā norādījusi, ka intervija notika ļoti agresīvā gaisotnē, tiesnese intervijas laikā nav spējusi saglabāt aukstasinību un tā rezultātā ir lietojusi literārās valodas normām neatbilstošus izteicienus.¹²⁹ Protams šeit var piekrist

¹²⁵ Sīkāk.sk.Bičkovičs I., Tiesu komunikācijas jaunās iniciatīvas: Latvijas pieredze. Latvijas Republikas augstākās tiesas biļetens. 2015. oktobris Nr.11, 50.lpp

¹²⁶ Austere L., Kalniņš V., Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā.Pētījums. Sabiedriskās politikas centrs Providus. Rīga: 2010. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1896/original/RAT_FINAL.pdf?1339438812 [aplūkots 08.04.2016.]

¹²⁷ Tiesnešu ētika kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 08.04.2016.]

¹²⁸ Vadlīnijas saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Skaidrojums. Tiesnešu ētikas komisija. 2015.gada 28.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 08.04.2016.]

¹²⁹ Par tiesneša lietotajiem izteicieniem intervijā ar žurnālistu. Atzinums.tiesnešu ētikas komisija. 2014.gada 10.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 08.04.2016.]

Tiesnešu ētikas komisijas norādītajam, ka šādu izteicienu lietošana nav tiesneša cienīga rīcība un tas neatbilst arī augstām uzvedības un kultūras normām. Arī saspringtā gaisotnē tiesnesis nedrīkst pieļaut šādas atkāpes no literārās valodas normām, jo tiesnesim vienmēr ir jābūt gatavam atrasties sabiedrības uzmanības centrā un tiesnesim ir jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas parastam pilsonim var šķist apgrūtināši. Ja tiesnesis jūt, ka savaldību saglabāt ir ļoti grūti, tad labāk interviju vispār pārtraukt, nevis lietot literārās valodas normām neatbilstošus izteicienus.¹³⁰ Taču autores ieskatā ir jāņem vērā, ka mediju tendence ievadīt sarunu sev vēlamā gultnē var būt par pamatu tiesneša emocionālai attieksmei, jo sevišķi šādi emocionāli izteikumi var rasties situācijās, kad jautājumi skar tiesneša personisko dzīvi tostarp matisko stāvokli, arī šādu gadījumu ir vērtējusi Tiesnešu ētikas komisija un atzinusi, ka arī sabiedrību interesējošus jautājumus par privāto dzīvi tiesnesim nepieciešamības gadījumā jāspēj izskaidrot līdzsvarotā un augstiem ētikas standartiem atbilstošā, cienīgā veidā, tādējādi nemazinot sabiedrības uzticību sev kā amatpersonai, nedz tiesu varai.¹³¹ ASV Augstākās tiesas tiesnesis Semjuels Elito (*Samuel Alito*) intervijā norādījis, ka “plašsaziņas līdzekļiem ir jābūt tik brīviem, cik vien iespējams, un tas ir ļoti būtiski demokrātiskai valstij, – tā tiek uzskatīts ASV. Plašsaziņas līdzekļiem pašiem ir jānolemj, kas ir atbilstoša un profesionāla žurnālista rīcība.”¹³² Viņš arī norādījis uz labu praksi spriedumu skaidrošanā sabiedrībai, norādot, ka tā kā ne visi cilvēki ir gatavi izlasīt visu tiesas spriedumu, viņa pārstāvētajā tiesā tiek gatavoti īsi, saprotami kopsavilkumi un tas Semjela Elito ieskatā ir veids, kā tiesa var komunicēt ar sabiedrību par konkrētām lietām. Tajā pašā laikā laikā viņš norādīja, ka tiesnesim nav jācenšas izskaidrot kāpēc viņš konkrētajā lietā ir pieņēmis šādu spriedumu. Spriedums nozīmē to, kas tajā ir pateikts.¹³³

Protams, nevar noliegt arī pozitīvās tendences un piemērus, tostarp var minēt Rīgas apgabaltiesas tiesneša Jura Stukāna uzdrīkstēšanos sniegt informāciju medijiem par izskatīto tā saukto *digitālās televīzijas lietu*¹³⁴. Tā ir uzdrīkstēšanās un tai pat laikā piemērs citiem.

Taču nākas secināt, ka šāda publiskas spriedumu komentēšana var būt tikai pirmo instanču tiesu tiesnešu priekšrocība, jo apleācijas un kasācijas instancēs tiek pieņemti koleģiāli nolēmumi un tāpēc nav pieļaujama situācija, ka aplācijas vai kasācijas instances tiesas nolēmumu komentētu viens no sastāva tiesnešiem, tāpēc viennozīmīgi atbalstāma prakse, ka informāciju sniedz tiesas darbinieks, kas atbild par komunikāciju ar medijiem un sabiedrību.

¹³⁰ Par tiesneša lietotajiem izteicieniem intervijā ar žurnālistu. Atzinums.tiesnešu ētikas komisija. 2014.gada 10.janvāris. Pieejams: Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 08.04.2016.]

¹³¹ Par tiesneša atbildēm uz žurnālista jautājumiem. Atzinums.Tiesnešu ētikas komisija. 2013.gada 13.decembris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 09.04.2016.]

¹³² Elito S. Viens no deviņiem ietekmīgajiem. Intevija. Jurista Vārds. 2007. 11.septembris Nr.37.

¹³³ Turpat.

¹³⁴ Digitālgeitas tiesnesis: piespriestie naudas sodi būs jāsamaksā – citādi cietums! Pieejams: <http://skaties.lv/latvija/kriminalzinas/digitalgeitas-tiesnesis-piespriestie-naudas-sodi-bus-jasamaksa-citadi-cietums/> [aplūkots 09.04.2016.]

Tādejādi autore pretrunīgi vērtē Tiesu komunikācijas stratēģijā noteikto, ka tiesā var vienoties, kas būs *Runas persona* – referējošais tiesnesis, cits tiesnesis, kurš specializējies noteikto lietu kategorijās, vai tiesas priekšsēdētājs¹³⁵, bakalaura darba autores ieskatā šāda komunikācijas forma būtu pieļaujama komentējot kādu aktuālu tiesu prakses jautājumu, vai kādas tiesību nozares aktuālu jautājumu, bet deliģējot komentēt konkrēta tiesneša vai tiesas sastāva nolēmumu pastāv risks sniegt neprecīzu un nekorektu informāciju. Turklāt jāņem vērā, ka daudzu cienījama vecuma tiesnešu problēma varētu būt publiska informācijas sniegšana, kas medijiem un sabiedrībai būtu jārespektē.

No iepriekš minētā autore secina, ka galvenais mērķis šīs sadarbības veicināšanai – taisnīgi un korekti informēts sabiedrības loceklis par aktuāliem jautājumiem tiesu darbā un tiesu sistēmā kopumā. Jo, lai kā mēs centīsimies veidot vadlīnijas, stratēģijas, koncepcijas, mēs nevarēsim nonākt pie šī mērķa bez abu pušu iesaistes un atgriezeniskās saites. Tiesu varas prioritāte ir tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana, savukārt visu pārējo valsts varu, tostarp tā sauktās ceturtās varas – mediju, pienākums ir sekmēt šo uzticības, taisnīgai un neatkarīgai tiesu varai, veidošanu.

¹³⁵ Tiesu komunikācijas stratēģija. Latvijas Republikas Tieslietu padome. Apstiprināts ar Tieslietu padomes 2015.gada 18.maija lēmumu Nr.50. Pieejams: www.at.gov.lv/.../7080-apstiprina-tiesu-sistemas-komunikācijas-vadlīnijas-un-t [aplūkots 08.04.2016.]

3. Tiesas komunikācija - Tiesnešu ētikas komisijas, Disciplinarkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumu analīzē.

3.1. Tiesneša objektivitātes kritērijs

Tiesai jābūt neieinteresētai no objektīvā skatpunkta, tas ir, tai jānodrošina pietiekami daudz garantiju, lai izslēgtu jekuras pamatotas šaubas par tās objektivitāti. Pārbaudot objektīvo neieinteresētību, tiesnesim jānoskaidro, vai, neraugoties uz viņa personisko attieksmi, nepastāv noteikti apstākļi, kas rada bažas par viņa objektivitāti, vai nepastāv juridiska rakstura šķēršļi, jo var būt gadījumi, kad tiesneša subjektīvā attieksme ir neitrāla, bet attiecīgo lietu viņš nevar skatīt likumā noteikto ierobežojumu dēļ. Otrkārt, tiesai jābūt subjektīvi brīvai no personiskiem aizspriedumiem vai personiskās ieinteresētības lietas iznākumā.¹³⁶

Šeit iezīmējas vēl viens būtisks aspekts, cilvēkam sastopoties ar nepieciešamību vērsties tiesā rodas pamatots jautājums, vai lietu izskatīs ne tik taisnīgā un netakarīgā, bet arī objektīvā tiesā. Sabiedriskās politikas centrs "Providus" izdotajā bukletā "Īsi par tiesneša ētiku prāvniekiem" norādīts, ka ir dažādi apstākļi, kas var radīt šaubas par tiesnešu objektivitāti konkrētas lietas izskatīšanā. Tomēr jāatceras, ka ne visas šaubas ir pieteikami pamatotas un ne katrs – kaut hipotētiski iespējams – pieņēmumus par tiesneša ieinteresētību ir pieteikams pamats, lai tiesnesis sevi atstatītu no lietas izskatīšanas.¹³⁷ Galvenais kritērijs jautājumā par sevis atstatīšanu no lietas izskatīšanas ir tiesneša kā nobriedušas un no nepamatotiem aizspriedumiem brīvas personības *subjektīvais uzskats par spēju konkrēto lietu spriest objektīvi*, kurš, nepastāvot pamatoti pretargumentiem, sabiedrībai ir jāciena un jārespektē.¹³⁸ Virknē normatīvo aktu tieņešiem ir noteikti juridiska rakstura šķēršļi piedalīties lietas izskatīšanā: Likuma "Par tiesu varu" 14.panta pirmajā daļā, kas noteic, ka tiesnesis nevar piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai, ja ir citi apstākļi, kas rada šaubas par viņa objektivitāti, kā arī likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" paredzētajos gadījumos;¹³⁹ Kriminālprocesa likuma 52.panata ceturtā daļa noteic, ka lietas izskatīšanā tiesā nedrīkst piedalīties tiesnesis, kurš ir: 1) piedalījies šajā kriminālprocesā jebkādā statusā; 2) radniecībā

¹³⁶ Tiesu komunikācijas stratēģija. Latvijas Republikas Tislietu padome. Apstiprināts ar Tieslietu padomes 2015.gada 18.maija lēmumu Nr.50. Pieejams: www.at.gov.lv/.../7080-apstiprina-tiesu-sistemas-komunikācijas-vadlīnijas-un-t [aplūkots 08.04.2016.]

¹³⁷ Sabiedriskās politikas centrs Providus. Īsi par tiesnešu ētiku prāvniekiem. Pieejams: http://providus.lv/upload_file/Publikācijas/Valsts_kvalitate/Tiesnesa_etika_pravniekiem.pdf [aplūkots 02.04.2016.]

¹³⁸ Tiesnešu ētikas komisija. Lēmums. 2011.gada 1.jūlijā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots: 06.04.2016.]

¹³⁹ Likums "Par tiesu varu". LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 02.04.2016.]

līdz trešajai pakāpei, svainībā līdz otrajai pakāpei, laulībā ar citu iztiesāšanā iesaistītu tiesnesi, apsūdzības uzturētāju vai prokuru, kas krimināllietu nodevis iztiesāšanai, vai kuru ar minēto tiesnesi, apsūdzības uzturētāju vai prokuru saista kopīga saimniecība;¹⁴⁰ Civilprocesa likuma 19.panta pirmā daļa¹⁴¹ un Administratīvā procesa likuma 117.panta pirmā daļa noteic, ka tiesnesis nav tiesīgs piedalīties lietas izskatīšanā, ja viņš: 1) šīs lietas iepriekšējā izskatīšanā piedalījies procesā kā administratīvā procesa dalībnieks, liecinieks, eksperts, tulks vai tiesas sēdes sekretārs; 2) ir radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās līdz otrajai pakāpei ar kādu no administratīvā procesa dalībniekiem; 3) ir radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās līdz otrajai pakāpei ar kādu no tiesnešiem, kas ir tās tiesas sastāvā, kura izskata lietu; 4) personiski tieši vai netieši ir ieinteresēts lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.¹⁴² Un likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 11.panta pirmā un otrā daļa¹⁴³ nosaka valsts amatpersonām aizliegumu veikt darbības kuros pati amatpersona, darījuma partneri vai tā radnieki personiski vai mantiski ieinteresēti. Tiesneša objektivitāte ir obligāts nosacījums tiesneša pienākumu pienācīgai izpildei. Tā izpaužas ne tikai pieņemtā nolēmuma saturā, bet arī visās procesuālajās darbībās, kas nepieciešamas attiecīgu nolēmumu pieņemšanā. Objektivitātes princips ir uzticības tiesai svarīgs elements, proti, demokrātiskā sabiedrībā tiesai (tiesnesim) jārīkojas tā, lai procesa dalībniekos radītu uzticību tiesai (tiesnesim). Ar objektivitāti parasti saprot to, ka tiesnesim nav nekādu iepriekšēju aizspriedumu.¹⁴⁴ Arī Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profili nosaka, ka tiesnesim jāpiemīt spējai būt objektīvam un neatkarīgam; saglabāt neatkarību; paliek objektīvs/ bez aizspriedumiem; ieņem skaidras pozīcijas; atzīst kļūdas; analizē cēloņus un pārdomā paša izturēšanos.¹⁴⁵ Tiesnesim ir sevi jāatstata no konkrētas lietas izskatīšanas, ja viņš nav spējīgs pieņemt objektīvu nolēmumu lietā vai arī, ja saprātīgam vērotājam no malas varētu rasties šaubas par tiesneša objektivitāti. Šāda situācija varētu būt, ja tiesnesis vai viņa ģimenes loceklis ir materiāli ieinteresēts izskatāmās lietas rezultātā.¹⁴⁶ Šajā skaidrojumā Tiesnešu ētikas komisija norādījusi, ka atbilstoši ētikas normām jautājums par sevis atstatīšanu tiesnesim ir jāizlemj neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir izmantojuši savas tiesības pieteikt noraidījumu tiesnesim, jo minētie apstākļi procesa

¹⁴⁰ Kriminālprocesa likums.LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 04.04.2016.]

¹⁴¹ Civilprocesa likums. LR likums.Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 02.04.2016.]

¹⁴² Administratīvā procesa likums.LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=55567> [aplūkots 02.04.2016.]

¹⁴³ Likums “par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=61913> [aplūkots 02.04.2016.]

¹⁴⁴ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums.2008. gada 1. augusts. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>. Aplūkots [02.04.2016.]

¹⁴⁵ Autoru kolektīvs. Tiesu sistēmas reforma Latvijā. Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profili. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 352-353.lpp.

¹⁴⁶ Turpat.

dalībniekiem var nebūt zināmi.¹⁴⁷ Turklāt arī šķietamībai var būt zināma nozīme. Tas ir tāpēc, ka uz spēles likta sabiedrības un procesa dalībnieku uzticība, kas demokrātiskā sabiedrībā jābauda tiesai.¹⁴⁸ Ir daudz diskutēts publiskajā telpā par tiesnešu objektivitātes kritērijiem, tostarp virknē tiesnešu ētikas kodeksa kanonos nostiprināti ierobežojumi attiecībā uz tiesnešu privāttiesiskajām un matiskajām attiecībām. Autoresprāt, izsmelošs skaidrojums sniegts vienā no Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem, kurā norādīts, ka Tiesnešu ētikas kodeksa 4. kanona 8.punkts paredz, ka tiesnesim var piederēt īpašums, viņš var rīkoties ar ģimenes locekļu īpašumu, arī ar nekustamo īpašumu, vai ar šo īpašumu iesaistīties peļņu nesošās darbībās. Tiesnešu uzvedības Bangaloras principos noteikts, ka tiesnesim jābūt informētam par savām personīgajām un aizbildniecībā esošo personu finansiālajām interesēm, kā arī saprātīgi jācenšas gūt informāciju par tiesneša ģimenes locekļu finansiālajām interesēm. Interpretējot šos principus, kā arī Tiesnešu ētikas kodeksa normas, atzīstams, ka nav noteikta un nav iespējama pilnīga tiesneša izolācija no sabiedrības. Uz tiesnesi attiecināmas jebkura cita pilsoņa tiesības un pienākumi, tajā skaitā tiesības uz dzīvesvietu, tiesības uz īpašumu, Civillikumā paredzēto darījumu noslēgšanu, laulāto mantisko tiesību nodibināšanu, pārgrozīšanu un izbeigšanu.¹⁴⁹ Līdz ar to ir jārod saprātīgs līdzsvars starp prasībām pret tiesneša objektivitāti un faktu, ka tiesnesis nav atrauta sabiedrības daļa, kas eksistē neitrālā teritorijā, bet gan pilntiesīgs un cienījams sabiedrības loceklis, kam bez saviem darba pienākumiem un ar amata zīmi uzliktajiem pienākumiem pastāv saistības privātajā un sociālekonomiskajā telpā. Procesuālajos likumos ir skaidri noteikts, kādos gadījumos tiesnesim jāatstata sevi no lietas izskatīšanas, kā arī noteikta tiesība pieteikt noraidījumu tiesnesim¹⁵⁰ vai tiesas satāvam. Tā kā tiesneša noraidīšanas tiesības ir abām lietas pusēm, tad empātijas¹⁵¹ pārspilējums ļauj otrai pusei izmantot tiesneša noraidīšanas tiesības. Tādēļ ļoti svarīgi ir tieši no juridiskā viedokļa noteikt, kur tiesneša empātijas izpausmes robežotos ar objektivitātes zudumu. Ja tiesnesis neatstata sevi procesa gaitā, procesa dalībniekam ir tiesības pieteikt noraidījumu, norādot iemeslu. Tātad noraidījuma lūgumam jābūt pamatotam.¹⁵² Tiesnešu uzvedības Bangaloras principu 2.5. punktā noteikts, ka tiesnesim ir jāatsakās no piedalīšanās jebkurā tiesas prāvā, kurā tiesnesis nespēj pieņemt spriedumu objektīvi vai arī kurā pēc neatkarīga novērotāja domām tiesnesis nespēj pieņemt objektīvu spriedumu.

¹⁴⁷ Autoru kolektīvs. Tiesu sistēmas reforma Latvijā. Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profili. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 352-353.lpp.

¹⁴⁸ Autoru kolektīvs.Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Briede.J 83.panta komentārs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 62.lpp.

¹⁴⁹ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2009. gada 12. jūnijā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots: 02.04.2016.]

¹⁵⁰ Civilprocesa likuma 19.panta ceturtdaļa. LR likums.Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵¹ Psihoterapeites Zanes Krūmiņas skaidrojums vārdam empātija- „Iejusties otra ādā”, „iekāpt cita zābakos”, „redzēt situāciju cita acīm”. Pieejams: <http://www.psihoterapeitezanekrumina.lv/raksti/empatija/> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵² Matjušina.R. Tiesneša empātija kā viens no tiesas objektivitātes kritērijiem. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Matjusina.pdf [aplūkots 05.04.2016.]

Tiesnešu ētikas komisija vairākkārt ir uzsvērusi, ka, vērtējot atstatīt vai neatstatīt sevi no lietas izskatīšanas, tiesnesim būtiski ir apsvērt, kā konkrētos apstākļus vērtētu neatkarīgs novērotājs, kas ir informēts un saprātīgs sabiedrības loceklis.¹⁵³ Un šeit autore vēlētos pieskarties apzīmējumam – *saprātīgs sabiedrības loceklis*. Lielākoties viss augstāk minētais, attiecas uz tiesneša objektivitātes un neitralitātes kritērijiem, likumos un ētikas normās nostiprinātajām prasībām attiecībā uz tiesneša neieinteresētību lietas iznākumā. Bet kā ir ar sabiedrības – lietas dalībnieku, atbildību? Publiskajā telpā jau izskanēja zvērināta advokāta Alda Gobzema rīcība vairākkārt piesakot noraidījumu tiesai. Tiesnese [...] nepieņēma prasītāju pārstāvja viņai pieteikto noraidījumu. Lai arī Gobzems jau iepriekš bija iesniedzis tiesā pieteikumu par [...] noraidījumu, tas netika apmierināts, līdz ar to advokāts izmantoja izdevību pieteikt lūgumu tiesnesei izvērtēt sevis atstatīšanu no konkrētās lietas iztiesāšanas. [...] Tiesnese nekonstatēja nosacījumus, kas minēti Civilprocesa likumā, proti, ka tiesnese ir personīgi tieši vai netieši ieinteresēta lietas iznākumā vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti. [...] Tiesnese tika norādījusi, *ka Gobzems negodprātīgi īstenoja savus pienākumus un nenoskaidroja visus apstākļus, pat piebilstot, ka, pēc tiesas domām, advokāts sāk darboties pretēji savu klientu interesēm.*¹⁵⁴ Turpmāk zvērinātam advokātam radās šaubas par visas tiesas spēju objektīvi izskatīt lietu, par pamatu norādot, ka “Līga Blūmiņa katru dienu uz savu darba vietu ierodas ar šo te glauno automašīnu, kas pieder zvērinātu advokātu birojam, kurš pārstāv «Homburg Zolitūde» Zolitūdes traģēdijas lietā. Tā kā Līga Blūmiņa ir tiesnese, Civillietu kolēģijas priekšsēdētāja, tad, kā augsti stāvoša amatpersona vismaz teorētiski var ietekmēt arī citu tiesnešu darbu un tas rada bažas par šo iespējamo neobjektivitāti, vai iespējamās šaubas par taisnīgu risinājumu.”¹⁵⁵ Tiesnešu ētikas komisija šajā gadījumā secināja, ka katra tiesneša uzvedība atstāj iespaidu uz sabiedrības viedokli par tiesu varu [...] ētikas kodeksa 2.kanons attiecas ne tikai uz tiesneša uzvedību, izskatot tiesu lietu, bet arī rīcību attiecībā uz jautājumiem, kas ir ārpus viņa tiešajiem darba pienākumiem un pirmšķietami uzskatāmi par ārpus sabiedrības intereses esošiem. Tomēr profesionālā tiesnešu ētika aptver arī šādas jomas.[...] Ja tiesnesis izmanto zvērinātu advokātu birojam piederošus mantiskus labumus, ir tikai dabiski, ka sabiedrībai rodas šādas šaubas. Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā, nevar teikt, ka šādas šaubas nav pamatotas. To pamatotība sakņojas tiesnešu un zvērinātu advokātu attiecību būtībā. Tādējādi nav iespējams abstrahēties no apstākļa, ka tiesnese izmanto zvērinātu advokātu birojam piederošu transportlīdzekli, nevis

¹⁵³Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums.2011.gada1.jūlijā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵⁴ Zolitūdes traģēdijas lietu arvien neskata pēc būtības; Gobzems lūdz tiesnesi sevi atstatīt. Pieejams: <http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/162787/zolitudes-tragedijas-lietu-arvien-neskata-pec-butibas-gobzems-ludz-tiesnesi-sevi-atstatit>. [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵⁵ Interesu konflikts Zolitūdes traģēdijas iztiesāšanā; lūdz pārcelt tiesu Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/579070-interesu-konflikts-zolitudes-tragedijas-iztiesasana-ludz-parcelt-tiesu> [aplūkots 05.04.2016.]

tikai savam dzīvesbiedram piederošu automašīnu.¹⁵⁶ Lai arī tiesa noraidīja lūgumu par lietas nodošanu citai apgabaltiesai, nesaskatot objektīvu pamatu lietas nodošanai citai tiesai, tomēr jāatzīs, ka saprātīgam sabiedrības loceklim šāda situācija var radīt šaubas un neizpartni, taču tajā pašā laikā saprātīgam sabiedrības loceklim vajadzētu apzināties, ka ne vienmēr darba, mantiskās vai personiskās attiecības var būt para pamatu tiesneša objektivitātes apšaubīšanai. Līdzīgā situācijā tiesnešu ētikas komisija secinājusi, ka pats par sevi apstākļi, ka tiesnesis izskata lietu, kurā viens no dalībniekiem ir tiesas priekšsēdētāja tuvs radnieks, nav pamats uzskatam, ka tiesnesis nav neatkarīgs un objektīvs. Tiesas priekšsēdētājam tiesiski nav un arī faktiski nedrīkst būt nekāda ietekme uz tiesas spriešanu lietās, kurās viņš nepiedalās kā tiesas sastāva loceklis. Līdz ar to, ja nav pilnīgi nekādu apstākļu, kas lietas dalībniekam liktu domāt, ka minētajam apstāklim tomēr ir kāda nozīme, sevis atstatīšanai vai noraidījuma pieņemšanai nav pamata.¹⁵⁷ Līdzīgi arī šajā gadījumā Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja, kas nepiedalās lietas izskatīšanā nav nekādi ieinteresēta konkrētajā tiesā, izskatāmās lietas iznākumā. Ko pamatoti secinājusi tiesa savā lēmumā, ar kuru noraidījusi pieteikto noraidījumu, norādot, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneši lietas iztiesāšanas laikā nav pakļauti ne Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājam, ne Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājas vietniecei Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājam [...] apstākļi, ka kāda Civillietu tiesas kolēģijas tiesvedībā esošas lietas dalībnieka pārstāvis vienlaikus ir Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājas vietnieces Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājas ģimenes loceklis, nav pamats uzskatam, ka tiesas sastāvā esošie tiesneši nav neatkarīgi un objektīvi.¹⁵⁸ Vēl viens piemērs no tiesu prakses, kas liecina par to, ar kādām šaubām tiesnesim nākas saskarties ikdienas darbā, un proti, noraidījums tiesnesei tika pamatots ar šādu argumentu: minētajai tiesnesei, savulaik strādājot par Ventpils pilsētas tiesas priekšsēdētāju, 1986.gadā ar [...] un [...] māti [...], kura strādāja prokuratūrā, izveidojies konflikts, kura dēļ pieteikuma iesniedzējai ir aizdomas, ka tiesnese [...] nebūs objektīva, izskatot iesniegto blakus sūdzību.¹⁵⁹ Lai novērsu jebkuras aizdomas par iespējamo neobjektivitāti konkrētajā gadījumā tiesnese atstatīja sevi no lietas izskatīšanas. Autore ar šiem piemēriem vēlējās ilustrēt problēmu, ar ko saskārusies arī praktiskajā darba pieredzē, kad šaubas par tiesas objektivitāti un secīgi noraidījumi tiesai tiek izteikti bez jebkāda objektīva pamata apgrūtinot tiesas darbu. No praktiskās darba pieredzes autore var minēt piemēru, ka tiesnesim tika izteikts noraidījums, jo kāds no lietas dalībniekiem bija konstatējis portālā www.draugiem.lv, ka

¹⁵⁶ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2015.gada 16.oktobris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵⁷ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2010.gada 29.oktobris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁵⁸ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas lēmums lietā Nr. C29816512; 2015.gada 14.oktobrī. Npublicēts.

¹⁵⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums lietā Nr. C28346012 2015.gada 1.aprīlī. Npublicēts.

tiesnesis, kas izskata konkrēto lietu ir reģistrēts pretējās puses draugu draugos. Arī Tiesnešu ētikas komisija ir vērtējusi tiesnešu darbību sociālajos tīklos un secinājusi, ka, ja draudzībai ir tuvs un personisku attiecību raksturs, tad tā ir katra paša izvēle, vai to darīt zināmu sociālajā tīmeklī. Šādā gadījumā, ne tikai pamatojoties uz ētikas, bet arī normatīvo aktu regulējumu, tiesnesim savu tiešo pienākumu veikšanā attiecībā uz draugu būtu sevi jāatstata.¹⁶⁰ Autore pievienojas šādam regulējumam, jo akcentēta tiesneša tuva personiska draudzība, kā pamats sevis atstatīšanai no lietas izskatīšanas un nevis viņa drauga, kam nav sastošas tiesneša ētikas normas, draudzības apstiprinājums sociālajā portālā ar kādu trešo personu. Tēpēc autore pilnībā pievienojas tiesnešu ētikas komisijas atzinumos vairākārt norādītajam, ka tiesnesim būtiski ir apsvērt, kā konkrētos apstākļus vērtētu neatkarīgs novērotājs, kas ir informēts un saprātīgs sabiedrības loceklis,¹⁶¹ lemjot par atstatīšanos no lietas izskatīšanas vai lemjot par noraidījuma pieņemšanu. Protams tiesnesim jāņem vērā, ka pat, ja viņš nesaskata pamatu sevis atstatīšanai, tad konkrētie fakti, kas varētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti, viņam būtu jādara zināmi pārējiem procesa dalībniekiem, lai tie varētu lemt par noraidījuma pieteikšanu tiesnesim.¹⁶² Jāievēro, ka tiesnesis ir tikai cilvēks un tas var uzvesties cilvēciski. Cilvēkam dabiski, ka to pārsteidzošā gadījumā viņš izsaucas, pauž izbrīnu vai citādi emocionāli reaģē. Piemēram, nav pamata šaubām par tiesneša objektivitāti, ja tiesnesis pauž savu pasaules uztveri vai viedokli par norisēm sabiedrībā, ciktāl tas ir tikai vispārēju izteikumu formā un ciktāl lietas dalībnieks pauž novērtējošu uzskatu.¹⁶³ Tādējādi secināms, ka galvenais kritērijs jautājumā par sevis atstatīšanu no lietas izskatīšanas ir tiesneša kā nobriedušas un no nepamatotiem aizspriedumiem brīvas personības subjektīvais uzskats par spēju konkrēto lietu spriest objektīvi, kurš, nepastāvot pamatoti pretargumentiem, sabiedrībai ir jāciens un jārespektē. Turklāt, kā izriet no Tiesnešu uzvedības Bangaloras principu 2.3.punkta, tiesneša atstatīšana no lietas izskatīšanas vienmēr ir ārkārtas, nevis ikdienišķa situācija. Šādas ārkārtas situācijas iemesliem, arī raugoties no neatkarīga novērotāja perspektīvas, ir jābūt pamatotiem.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2010.gada 8.oktobris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁶¹ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2011.gada 1.jūlijs Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁶² Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2009.gada 12.jūnijs. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁶³ Matjušina.R. Tiesneša empātija kā viens no tiesas objektivitātes kritērijiem. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Matjusina.pdf [aplūkots 07.04.2016.]

¹⁶⁴ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2015.gada 13.februāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 08.04.2016.]

3.2. Tiesneša ārējā un iekšējā komunikācija

Iepriekš apskatītie tiesnešu objektivitātes un neitralitātes aspekti no tiesas un sabiedrības skatu punkta, ētikas prasību kontekstā, secīgi rada jautājumus tiesas mijiedarbībā attiecībā uz citām sociālekonomiskām un politiskām norisēm sabiedrībā, rīcības robežām un atbildību. Turklāt tiesneša neatkarība nedrīkst robežoties ar patvaļu, kas nozīmē, ka tiesnesim jāievēro augsti ētikas un morāles standarti, kas attiecīgi ierobežo tiesnesi zināmās dzīves situācijās. Tiesneša sociālā un politiskā darbība skatīta, kā ārējā un iekšējā komunikācijas forma ar sabiedrību un medijiem.

Likums *pasaka* samērā plaši, tiesnesim ārpus tiesas jāizvairās no visa, kas varētu mazināt tiesas spriešanas autoritāti un tiesneša cieņu vai radīt šaubas par viņa objektivitāti un taisnīgumu.¹⁶⁵ Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa 4.kanona 1.punkts paredz, ka tiesnesis veic ārpus tiesas darbību tā, lai neradītu pamatu šaubām par tiesneša spēju veikt tiesneša pienākumus objektīvi, neapkaunotu tiesas institūtu un netraucētu tiesneša pienākumu pareizu pildīšanu.¹⁶⁶ Šī punkta ietvaros aplūkosim galvenās sociālās darbības jomas, kurās noteikti ierobežojumi tiesnesim un proti, amatu savienošana ar radošo darbu, izteiksmes, ticības, apvienību un pulcēšanās brīvību realizācija, aizliegumu darboties politiskās partijās, *ex parte* sarunu aizliegumu, tiesnešu mantiskās attiecības, kā arī pieskarsimies citām nozīmīgākajām jomām, kuras risinājusi Tiesnešu ētikas komisija, Disciplinārkolēģija un Disciplinārtiesa un kas skar sabiedrības intereses un tiesības uz taisnīgu tiesu. Šīs jomas apskatījusi arī autore Jautrīte Briede Satversmes likuma 83.panta komentāros.¹⁶⁷ Zvērināts advokāts Lauris Liepa diskusijā par tiesneša vārda brīvību norādījis, ka ētika ir vispārēja, un tās izpausmes gan reliģijā, gan dažādos sociālos priekšrakstos, bet profesionālā ētika, šai gadījumā – jurista ētika, ir regulatīvs instruments, ar kuru sabiedrības vērtības tiek pielāgotas ikdienas darbam. [...] Jurista ētikas jautājumu loks ir plašāks: tās ietvaros var regulēt pat juristu uzvedību sabiedrībā ārpus darba laika, kam ar ētiku it kā tieša sakara nav un kas drīzāk ir jautājums par priekšrakstiem – kā ir jāuzvedas juristam, lai viņš cienīgi reprezentētu savu profesiju.¹⁶⁸

No Likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7.panta 3.punkta izriet, ka arī tiesnesim ir atļauts savienot tiesneša amatu ar pedagoga, zinātnieka,

¹⁶⁵ Likums “Par tiesu varu”, Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 08.04.2016.]

¹⁶⁶ Latvijas tiesnešu ētikas kodeks. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 08.04.2016.]

¹⁶⁷ Sīkāk.sk. Autoru kolektīvs.Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Briede.J 83.panta komentārs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013 63.-65.lpp

¹⁶⁸ Bičkovičs I., Guljāns A., Kučs A.,Kūtris G.,Liepa.L. Kur sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Jurista Vards. 2004. 12.oktobris Nr.39(344).

ārsta, profesionāla sportista un radošo darbu.¹⁶⁹ Tomēr Tiesnešu ētikas komisija atzinusi, ka no tiesnešu ētikas normām un uzvedības principiem izriet, ka tiesnešu ētiskās uzvedības standartiem ir izvirzītas augstākas prasības nekā citiem sabiedrības locekļiem. Turklāt atsevišķas tiesnešu ētikas normas paredz ierobežojumus arī tiesnešu ārpustiesas darbībā. Taču tai pat laikā ir atzīts, ka tiesnešu pilnīga izolācija no sabiedrības nav nedz iespējama, nedz vēlama.

No augstāk minētajām tiesību normām un Tiesnešu ētikas komisijas atziņām izriet, ka tiesnesis var darboties jomās, kas neapdraud tiesas prestižu un savās ārpusdarba aktivitātēs tur cieņā savu amatu un sagalbā godājama un cienījama cilvēka tēlu sabiedrības acīs. Attiecībā uz tiesneša darbību pedagoģiskajā līmenī (lekciju lasīšana) vai zinātniskajā darbībā piedaloties likumprojektu izstrādes darba grupās u.tml., tā pat ir vēlama un sabiedrībai ļoti noderīga, tāpēc šāda darbība nekādā veidā nevarētu tikt ierobežota. Iepazīstoties ar Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem un skaidrojumiem pozitīva tendence vērojama tādā aspektā, ka tiesneši paši ir vērsušies ētikas komisijā ar lūgumu skaidrot vai tā vai cita darbība neviens šaubas par tiesneša ētikas normu pārkāpumiem, kā piemēram, tiesnese bija jautājusi vai tas, ka viņa apmeklēs pašvaldības rīkotu pasākumu, kas nav pieejams jebkuram pilsētas iedzīvotājam, neviens šaubas par viņas objektivitāti un neitralitāti. Kā arī tiesnese lūgusi skaidrot situāciju, kā rīkoties saņemot simbolisku dāvanu svētkos no advokātu biroja? Kā rīkoties šādā situācijās, kad tiesnesis pats neizjūt un nesaskata neobjektivitātes iespējas, bet tās šķietami varētu rasties sabiedrības acīs. Bakalaura darba autore uzskata to par nozīmīgu tendenci, lai preventīvi rastu situāciju risinājumu nesagaidot, kad par tām tiks rosināts vērtēt rīcību.

Runājot par tiesneša ārējo komunikāciju, jāmin tiesneša izturēšanās tiesas sēdes laikā ar lietas dalībniekiem. Tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanona 5. punkts noteic, ka tiesnesim jābūt iecietīgam, cieņas pilnam un laipnam pret procesa dalībniekiem, pieprasot līdzīgu attieksmi arī no prāvniekiem, tiesas personāla un citiem cilvēkiem, kas pakļauti tiesneša vadībai un kontrolei.¹⁷⁰ Vienā no Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem norādīts, no audioieraksta konstatējams, ka tiesnesis nav ļāvis advokātam izteikties jautājumā par pārstāvību; pārtraucis viņu; ironizējis, vai advokāts arī teātrī jebkurā brīdī lec kājās un kaut ko saka, ja viņam izrāde nepatīk vai aktieris runā nepareizi; uz advokāta teikto norāda „un no trešās puses un vēl no ceturtās puses”; izsakās, ka „sūdzības variet rakstīt, kā jūsu birojs dara. Kā kaut kas neapmierina jūs, tā uzreiz pielaižot disciplinārbildību”.¹⁷¹ Šāda tiesneša izturēšanās un

¹⁶⁹ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=61913> [aplūkots 2016.gada 6.aprīlī]

¹⁷⁰ Latvijas tiesnešu ētikas kodeks. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 2016.gada 5.aprīlī]

¹⁷¹ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010.gada 29.oktobrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 2016.gada 6.aprīlī]

komunikācija nav pieļaujama un attaisnojama nekādā veidā un grauj sabiedrības uzticību tiesai. Taču no Tiesnešu ētikas komisijas lēmumiem izriet, ka ir arī nepamatotas lietas dalībnieku sūdzības par tiesneša izturēšanos tiesas zālē.

Kā nākamais apskatāmais jautājums ir tiesnešu darbība politiskajās partijās. Pieņemot 1990. gada 4. maija deklarāciju "Par Latvijas Republikas pievienošanās starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos", Latvija pievienojās arī Apvienoto Nāciju Organizācijas noteiktajiem Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem. Atbilstoši šiem principiem, tiesu varai jāizlemj lietas bezpartijiski, pamatojoties uz faktiem un saskaņā ar likumu, bez jebkādiem ierobežojumiem, blakus ietekmēm, stimuliem, spiedieniem, iejaukšanās draudiem, tiešiem vai netiešiem, no jebkuras puses vai jebkāda iemesla pēc"¹⁷² Likuma "Par tiesu varu" 86. panta trešā daļa nosaka: "Tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām".¹⁷³ Šo normu Satversmes tiesā apstrīdēja tiesnesis Jānis Neimanis norādot, ka tā neatbilst Satversmes 102.pantam, kas savukārt paredz to, ka ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās. Satversmes tiesa atzina likuma „Par tiesu varu” 86.panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 102.pantam un secināja, ka pieteikuma iesniedzējs var likumā noteiktajā kārtībā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, un apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums, ar kuru pieteikuma iesniedzējs ir ilgstoši samierinājies, nenodara būtisku kaitējumu viņa tiesībām un likumiskajām interesēm.[..] Latvijā par tiesnešu iecelšanu un apstiprināšanu amatā lemj Saeima, kuras locekļi ir politisko partiju pārstāvji. Tiesneša karjeras virzību varētu būtiski ietekmēt tas, vai tiesnesis ir noteiktas politiskās partijas biedrs. Ņemot vērā tiesnešu apstiprināšanas procedūru, normatīvajam regulējumam ir jāvieš sabiedrībā pārliecība, ka tiesneši nav pakļauti politisko partiju ietekmei. [..] Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu un citu cilvēku tiesības.¹⁷⁴

Tiesneša amatā būtiska ir spēja objektīvi uzlūkot tiesvedībā izskatāmo strīdu. Līdzsvaru starp tiesneša brīvību paust savus uzskatus un izteikties par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, no vienas puses, un prasību ievērot neitralitāti, no otras puses, nosaka katra valsts pēc saviem ieskatiem. Taču pat tad, ja kādā valstī tiek atļauta tiesneša dalība politiskajā partijā vai iesaistīšanās debatēs par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, tiesnesim jāatturas no tādas politiskās aktivitātes, kas varētu apdraudēt viņa neatkarību vai citu personu pārliecību

¹⁷² Par likuma "Par tiesu varu" 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam". Satversmes tiesas spriedums Rīgā, 2003. gada 4. februārī lietā Nr. 2002-06-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-06-01_Spriedums.pdf [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁷³ Likums "Par tiesu varu", Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁷⁴ „Par likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija spriedums lietā Nr. 2012-16-01 Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2012-16-01_Spriedums.pdf [aplūkots: 06.04.2016].

par tiesneša neitralitāti.¹⁷⁵ Kritiski vērtējams tiesneša Jāņa Neimaņa pieteikumā norādītais arguments, ka minētā norma tika ieviesta, lai novērstu komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu un, ka esošajā politiskajā iekārtā šāda norma nav nepieciešama. Esošā politiskā iekārta nebūt nav tāda, kas viestu sabiedrības uzticību, vēl jo vairāk, ja tajā iesaistītos tiesneši, sabiedrība zaudētu jekādu uzticību neatkarīgai tiesai un likuma spēkam valstī. Autores ieskatā nekādā veidā nav atbalstāma tiesneša iesaite politiskā darbībā, ne no likuma ne ētikas normu viedokļa. Saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1. panta pirmās daļas 5.punktu tiesneša atteikšanās pārtraukt savu piederību pie partijām vai politiskajām organizācijām ir pamats tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības.¹⁷⁶

Turpinot par tiesnešu komunikācijas formām ar sabiedrību, jāmin *ex parte* sarunas. Sarunas, kurās viens no dalībniekiem – prokurors, advokāts – ārpus tiesas zāles un bez otra dalībnieka klātbūtnes vai arī kāda cita persona kādas puses labā ar tiesnesi runā par neizspriestas lietas apstākļiem, ir nepieļaujamas. Nav nekādas nozīmes, cik nevainīgs varētu būt sarunas nolūks, vai cik hipotētiski lietu mēģināts apspriest.¹⁷⁷

Advokātu un tiesnešu savstarpējo attiecību, uzvedības un ētikas jautājumu risināšanu var ietekmēt tie apstākļi, kādi ir Latvijā un kas raksturīgi valstīm ar nelielu teritoriju un iedzīvotāju skaitu, darba un sadzīves koncentrāciju salīdzinoši šaurā vidē. Liela daļa Latvijas tiesnešu un advokātu ir savstarpēji pazīstami caur ikdienas darbu, kopā mācījušies, tos vieno citas, piemēram, ģimenes saites, kopīgas intereses vai ilgstošas kopīgas profesionālās attiecības. Šie apstākļi, šķiet, tuvākajā laikā nemainīsies, un arī nākotnē tie var ietekmēt daudzus profesionālos jautājumus. Tāpēc tas lielā daļā sabiedrības rada aizdomas un neuzticēšanos tiesu varai.¹⁷⁸ Arī Tiesnešu ētikas komisija skaidrojumā norādījusi, ka Latvijā ir samērā neliels juridisko profesiju pārstāvju skaits un arī ierobežota profesionālu jautājumu risināšanas vide. Šo profesiju pārstāvji var būt mācījušies vienā mācību iestādē, jau iepriekš strādājuši kopā vai nonāk profesionālajā saskarsmē pasniedzēja darbā, darba grupās un tml., kur saskarsmei nav personiska rakstura [...] šādu saikņu esamībai pašai par sevi no saprātīga vērtētāja viedokļa nevajadzētu radīt šaubas par tiesneša objektivitāti.¹⁷⁹ Autore piekrīt, ka juridisko profesiju pārstāvju sabiedrības loks ir ļoti šaurs un tā vai citādi šīm personām

¹⁷⁵ Commentary on the Bangalore principles of Judicial conduct, September 2007, Pieejams: http://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁷⁶ Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57677> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁷⁷ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2012.gada 20.janvārī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁷⁸ A.Guļāna runa Augstākā tiesas un Amerikas Tiesu advokātu padomes 8. un 9. jūnijā rīkotajā konferencē Tiesneši un advokāti profesiju saskarsmē: kopīgais un atšķirīgais Latvijas un Amerikas tiesību sistēmā. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/informativie-materiali/konferences/tiesnesi-un-advokati-profesiju-saskarsme/> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁷⁹ Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2012.gada 20.janvārī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 06.04.2016.]

izveidojas personīgi kontakti. Taču tas nevar radīt situāciju, ka tiesneša lietvedībā esoša lieta tiktu pārrunāta vai apspriesta ārpus tiesas zāles.

Autoresprāt, būtiskais, kas šajās attiecībās jāizšķir ir pateikts vienā no Tiesnešu ētikas komisijas atzinumiem, kurā arī tika vērtēta tiesneša rīcība piedaloties advokāta dzimšanas dienas svinībās, un proti, ņemot vērā, ka tiesnešu ētiskās uzvedības standartu mērķis ir nostiprināt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai, Tiesnešu ētikas komisija norāda, ka minētie standarti ir vērsti uz tiesneša nevainojamas profesionālās darbības nodrošināšanu. Tādējādi, vērtējot tiesneša konkrētu rīcību, lai noteiktu, vai tā atbilst tiesnešu ētikas normām, ir jānoskaidro, vai tā ir bijusi saistīta ar tiesneša tiešo amata pienākumu pildīšanu, vai tā ir ietekmējusi konkrētu tiesas lietu izspriešanu.¹⁸⁰ Minētajā lietā Tiesnešu ētikas komisija secināja, ka Tiesnešu ētikas komisijai iesniegtajiem materiāliem neizriet, ka tiesnesis [...] būtu bijis saistīts ar advokātu konkrētu lietu izskatīšanā. Turklāt Tiesnešu ētikas komisijas rīcībā nav ziņu, ka advokāta rīkotajās dzimšanas dienas svinībās pret tiesnesi [...] izrādītā viesmīlība pārsniedza parasti sagaidāmo. Pats par sevi fakts, ka tiesnesis apmeklē kādas personas, tostarp advokāta, jubilejas, nav uzskatāms par ētikas normu pārkāpumu.¹⁸¹ Tātad par *ex parte* attiecībām nevar uztvert jebkuru ārpus tiešo darba pienākumu veikšanas kontaktu, bet tikai tādu, kas saistīts ar mēģinājumu ietekmēt tiesneša objektivitāti un neitralitāti konkrētās lietas izskatīšanā. Sabiedrībai bieži vien ir maldīgs priekšstats par šīm attiecībām, kas zināmā mērā grauj uzticību tiesai, bet tas galvenokārt ir plašsaziņas līdzekļu *nopelns*, kas izrauti no attaino situācijas mēģinot tās izvērst maksimāli skandalozākā gultnē. Nevar nepieminēt skandalozo Lato Lapsas izdevumu “Tiesāšanās kā ķēķis”, bet atore nevēlas pievērst dziļāku uzmanību tik seniem un citā tiesību laikmetā tapušiem notikumiem, bet protams nevar noliegt, ka tas satricināja un iedragāja visas tiesu sistēmas un arī sabiedrības uzticību tiesu varai. Sabiedriskās politikas centra “Providus” veiktajā pētījumā “Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā” šajā jautājumā teikts, ka tiesneši nereti uzsver, ka iepriekš dažāda rakstura neformālas attiecības ar advokātiem, līdz pat konkrētu lietu apspriešanai bijusi pieņemta prakse, kas nav uzskatīta par kaut ko nosodāmu un kas – tā ticis uzskatīts – neietekmē lietu iznākumu.¹⁸² Autorei, kā tiesu sistēmai piederīgai personai nav nekāda pamata domāt, ka kāds tiesnesis mūsdienu tiesiskajā telpā pat attāli varētu domāt vai izteikt šādu viedokli, līdz ar to secināms, ka *ex parte* sarunu aizliegums ir absolūts un nepieļauj atkāpes.

Runājot par iekšējo komunikāciju, jāsecina, ka no Tiesnešu ētikas komisijas un Disciplinārkolēģijas lēmumiem redzams, ka skaitliski šādu jautājumu ir ievērojami mazāk.

¹⁸⁰ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2008.gada 1.augustā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 09.04.2016.]

¹⁸¹ Turpat.

¹⁸² Austere L., Kalniņš V., Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā. Sabiedriskās politikas centra Providus pētījums. Rīga, 2010.

Tiesnešu ētika komisija vērtējusi tikai vienu sūdzību, kuru iesniegusi tiesas darbiniece par tiesneses rīcību, norādot, ka tiesnese pret viņu izturas augstprātīgi, nicinoši, izsaka nievājošas piezīmes un aizvainojošus izteicienus. Lūgusi izvērtēt tiesneses rīcības ētiskumu un sniegt skaidrojumu, vai saskaņā ar Tiesnešu ētikas kodeksu tiesneša cienīgai attieksmei nav jābūt arī attiecībā pret darba kolēģiem.¹⁸³ Tiesnešu ētikas komisija norādījusi, ka Tiesneša palīgs [...] norāda, ka tiesnese lietojusi aizskarošus vārdus. Tomēr Tiesnešu ētikas komisijas ieskatā tas nav pietiekami, lai secinātu, ka tiesnese ir pārkāpusi ētikas normas attiecībā pret[...]. Tiesnešu ētikas komisija saskata saskarsmes problēmas tiesu nama tiesas kolektīvā, arī tiesneses neprasmi veidot saskarsmi ar kolēģiem. Savstarpējo attiecību problēmas nav Tiesnešu ētikas komisijas izskatīšanas objekts, tās risināmas tiesas kolektīvā, iespējams, pieaicinot profesionālus psihologus.¹⁸⁴ Citā Tiesnešu ētikas komisijas lēmumā norādīts, ka Ētikas komisija uzskata par iespējamu atzīmēt, ka tiesnese paskaidrojumus komisijas sēdē sniedza izteikti kategoriskā tonī, brīžiem pārtraucot citus runātājus, līdz galam neuzklausot sev adresētos jautājumus un emocionāli reaģējot uz dzirdēto, kas pats par sevi norāda uz komunikācijas grūtībām un balansē uz ētikas normu pārkāpumu robežas.¹⁸⁵ Līdz ar to saskatāmas problēmas arī tiesnešu iekšējā komunikācijā, taču tas maz atspoguļojas Ētikas komisijas lēmumos.

Vēl šī punkta ietvaros būtu jāpieskaras tiesnešu atbildībai likuma un sabiedrības priekšā, un kā šo atbildību vērtē Disciplinārkolēģija un Disciplinārtiesa.

Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1.panta pirmās daļas 3.punkta noteikumiem tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības par tiesnešu ētikas kodeksa normu rupju pārkāpumu.¹⁸⁶ Atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 91.² panta 6. punkta noteikumiem viena no Tiesnešu ētikas komisijas funkcijām ir lemt par disciplinārlietas ierosināšanu.¹⁸⁷

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 48.¹ pantu kopš 2010.gada Augstākajā tiesā izveidota Disciplinārtiesa. Disciplinārtiesas sastāvu un darbības kārtību nosaka Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Disciplinārtiesa tiek sasaukta: pārsūdzēto Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu tiesiskuma izvērtēšanai; pārsūdzēto tiesnešu profesionālās darbības novērtēšanā Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas sniegto negatīvo atzinumu tiesiskuma pārbaudīšanai; pārsūdzēto ģenerālprokurora lēmumu par disciplinārsodu piemērošanu izskatīšanai.¹⁸⁸

¹⁸³ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010. gada 13. Novembrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 10.04.2016]

¹⁸⁴ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010. gada 13. Novembrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 10.04.2016.]

¹⁸⁵ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010. gada 19. februārī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 10.04.2016.]

¹⁸⁶ Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57677> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁸⁷ Likums “Par tiesu varu”, Latvijas likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=62847> [aplūkots 05.04.2016.]

¹⁸⁸ Sīkāk.sk. Turpat.

Tiesnešu disciplinārkolēģija 2015.gadā ierosināja 14.disciplinārlietas no kurām 8 ierosinājis Tieslietu ministrs, bet vienu Tiesnešu ētikas komisija, par Tiesnešu ētikas normu rupju pārkāpumu.¹⁸⁹ savukārt Disciplinārtiesā 2015.gadā noturējusi 5 sēdes un tikai vienā disciplinārlietā Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmums atcelts.¹⁹⁰

Tātad secināms, ka ņemot vērā tiesnešu skaitu konstatēto un vērtēto pārkāpumu skaits nav liels. Taču, autorei vērtējot Tiesnešu ētikas komisijas Disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumus izkristalizējas būtisks moments, kas sasucās ar darbā iepriekšminētajām tiesneša personiskajām vērtībām, spējām, personības iezīmēm un protams profesionālo kvalifikāciju un tā ir tiesneša paša attieksme pret pārkāpumu. Un te jāmin autoresprāt ļoti būtisks Disciplinārtiesas lēmumā izteikts atzinums un proti, tiesneses lēmuma par atstatīšanos no lietas izskatīšanas argumentācija norāda ne vien uz to, ka tā neatbilst likumā paredzētajiem atstatīšanās pamatiem, bet rada nopietnas bažas par tiesneses spēju pieņemt nolēmumus atbilstoši tiesnesim nepieciešamajām profesionālajām kvalitātēm. Turklāt tiesneses viedoklis un attieksme neliecina, ka viņa saprastu savas rīcības nepareizību, tās kaitīgās sekas un turpmāk vēlētos mainīt savu rīcību. Jāņem vērā apstākļi, ka tiesnese arī agrāk vairākkārt ir pieļāvusi līdzīgus disciplinārpārkāpumus, taču vajadzīgos secinājumus savas rīcības nekritiskā vērtējuma dēļ nav izdarījusi. Lai arī disciplinārsodi vairākus gadījumus ir dzēsti, paši pārkāpumi kā rīcība un attieksme raksturo tiesnesi.¹⁹¹ Vēl jāmin būtisks Disciplinārtiesas lēmuma, par tiesneša rīcību izskatot lietu ar lietas dalībnieku ar ko pašam tiesnesim ir civiltiesisks strīds, secinājums un proti, jāņem arī vērā, ka tiesnesim [...] ir 17 gadu tiesneša darba pieredze, kas tikai papildus apliecina, ka viņam jābūt saprotamai minētās normas jēgai un mērķim. Līdzīgā situācijā atsakoties pieņemt noraidījumu, tiesnesis [...] ir apzināti ignorējis minētās likuma prasības, paredzējis, ka šāda tiesneša rīcība negatīvi ietekmē procesa dalībnieku un sabiedrības uzticēšanos objektīvai tiesai un apzināti pieļāvis šo kaitīgo seku iestāšanos.¹⁹²

Vēl citāts no Disciplinārtiesas lēmuma: “Sniedzot tiesneses [...] profesionālās darbības novērtējumu, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija atzinusi, ka tiesnesei [...] nepietiekamā līmenī piemīt prasme analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku, rast kompromisu problēmsituācijās un saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās.”¹⁹³ Tādejādi secināms, ka jautājumā par atbildību sabiedrības priekšā un saskarsmes kultūru būtiska nozīme ir

¹⁸⁹ Sīkāk sk. Tiesnešu disciplinārkolēģija. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-disciplinarkolegijas-pienemtie-lemumi> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁹⁰ Disciplinārtiesā. Augstākās tiesas biļetens. Latvijas Republikas augstākā tiesa. Nr.12, 2016. aprīlis.112.lpp

¹⁹¹ Disciplinārtiesas lēmums lietā Nr.DT-6/2015 Rīgā, 2015.gada 11.maijā. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesas/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁹² Disciplinārtiesas lēmums lietā Nr.DT-1/2015 Rīgā, 2015.gada 8.janvārī. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesas/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots 06.04.2016.]

¹⁹³ Disciplinārtiesas lēmums lietā DT-2/2015 Rīgā, 2015.gada 2.februārī Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesas/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots 07.04.2016]

tiesneša paša attieksmei pret savu rīcību. Dzīves situācijas ir ļoti dažādas, tiesnesim ikdienā nākas saskarties ar ļoti sarežģītiem juridiska rakstura strīdiem, gan situācijām, kas rodas saskarsmē ar daudziem lietas dalībniekiem, tiesas personālu citu juridisko profesiju pārstāvjiem, tāpēc būtu tikai saprotami paredzēt cilvēcisko faktoru tiesneša rīcībā. Bet pie apstākļiem, kad ne tikai jebkuram saprātīgam sabiedrības loceklim, bet arī profesionālai institūcijai, kas vērtē tiesneša rīcību, nav nemazāko šaubu par rupju ētikas normu vai likuma pārkāpumu, tiesnesim būtu jāpauž sava profesionalitāte un ētiskā rīcība atzīstot savu pārkāpumu, apzinoties tā sekas un nepieļaujot šādu situāciju atkārtanos. Tātad, nevis likumā paredzētā atbildība, bet tiesneša iekšējā atbildība par savu rīcību stiprinās uzticību tiesu varai, jo kā mēs redzam praksē darbu turpina arī septiņas reizes disciplināri sodīts tiesnesis, kas par astoto disciplināro pārkāpumus saņem kārtējo disciplināro sodu - rājienu.¹⁹⁴ Konkrētajā gadījumā Tiesnešu ētikas komisija savā atzinumā sniegusi tiesnesi raksturojošu atzinumu norādot, ka, tiesneses darba stāžs un dzīves pieredze ir pietiekami, lai spētu pareizi noteikt prioritātes, analizēt savu rīcību un vajadzības gadījumā izraudzītos pareizo risinājumu situācijā, kāda izveidojās konkrētajā gadījumā. Savukārt pašas tiesneses paskaidrojumi liecina par to, ka tiesnese nespēj novērtēt savas rīcības neatbilstību Ētikas kodeksa normām, viņa mēģina norobežot sevi no galvenās problēmas, norādot uz veselības stāvokli un bosingu, nevis uz savas rīcības atbilstību ētikas normām. Sava privātā mērķa sasniegšanu tiesnese ir stādījusi augstāk par darba pienākumiem un cieņu pret kolēģiem.¹⁹⁵

Šeit varētu papildināt – ne tikai darba pienākumiem un cieņu pret kolēģiem, bet ar savu rīcību un attieksmi kopumā mazinot uzticību tiesu varas godīgumam un taisnīgumam. Jo sabiedriskā doma par tiesu sistēmu veidojas galvenokārt no privātās saskarsmes un publiskajā telpā nonākušās informācijas.

Ārpusstiesas darbība var būt pretrunīgi vērtējama, taču robeža starp pieļaujamo un nepieļaujamo ir grūti novelkama. Kā diskusijā sacīja kāds tiesnesis: “Tiesnesim polka vai tango der, striptīzs diez vai. Bet, ja tiesnesis brauc pa kāzām muzicēt?” Viens no uzdodamajiem jautājumiem ir, vai darbība ietekmē taisnīgu spriedumu? Uz šo atbildot liela nozīme ir paša tiesneša nodomiem. Otrs jautājums ir saistīts ar to, kā tiesneša darbība izskatās, vai tiesnesis spēs taisnīgi izskatīt lietu vai nē? Saskaņā ar Latvijas un starptautisko praksi subjektīvās puses principa ievērošana ir obligāta vienmēr, taču papildus svarīgi ir

¹⁹⁴ Disciplinārtiesas. Lēmums lietā Nr. DT-1/2013 Rīgā, 2013.gada 4.aprīlī Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesas/disciplinartiesas-lemumi/> [aplūkots 08.05.2016.]

¹⁹⁵ Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2012.gada 9.novembrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 08.05.2016.]

piemērot arī novērotāja principu.¹⁹⁶ Katram tiesnesim, stājoties amatā un pildot savus pienākumus, ir jāatceras Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanona 4. un 5.punktā teiktais, ka tiesnesim ir jābūt gatavam vienmēr atrasties sabiedrības uzmanības centrā un ir jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas parastam pilsonim var šķist apgrūtinoši, turklāt tas jādara pēc brīvas gribas.¹⁹⁷ tas attiecas ne vien uz tiesneša ārējo komunikācijas veidu, bet arī uz iekšējo. Tiesnesim ir jārunā ar sabiedrību – gan tiešā, gan pārnestā nozīmē. Ja žurnālists uzdod jautājumu, šādu iespēju nedrīkst laist garām. Tāpat kā bērnam jāpaskaidro, kad viņš vaicā. Šajā gadījumā mēdz teikt, ka tiesiska valstī tiesnesis nav tikai likuma mute. Tiesiska valstī tiesa dod taisnību arī tad, ja likumdevējs kādu situāciju nav paredzējis. [...] Tiesnesis ir tiesiskas valsts runasvīrs.¹⁹⁸ Ar šādiem bijušā tieslietu ministra Jāņa Bordāna vārdiem autore akcentē komunikācijas tēmas aktualitāti tiesu sistēmā.

Tiesneša neatkarību apdraud gan procesā iesaistīto personu intereses, gan sabiedrības viedoklis publiskajā telpā, tādēļ sabiedrība tiesnešu darbu vērtē visstingrāk un ļoti asi reaģē uz tiesu pārkāpumiem.[...] Pildot tiesneša pienākumus, vienlaikus ir jārespektē sabiedrības pamatotās prasības vai šaubas attiecībā uz tiesas procesu.¹⁹⁹ Līdz ar to, tiesu sistēmai ļoti jāstrādā pie komunikācijas stratēģijas, lai spētu konstruktīvi un saprotami izsakādot sabiedrībai jautājumus, kas dažkārt ir juridiski komplicēti un cilvēkam bez juridiskās izglītības un zināšanām ir grūti izprotami. Taču lai, pieņemtie, tiesām saistošie, dokumenti, kas noteic komunikācijas virzienus un uzdevumus nepaliktu vien uz papīra uzliktas deklaratīvas frāzes ir jāstrādā pie reālām darbībām, kas veicinātu tiesu darbinieku un tiesnešu izpratni par komunikācijas nozīmi.

Tiesas iekšējo un ārējo komunikāciju veido situācijas, kurās iesaistītās puses realizē savas intereses, tiesības un pienākumus. Var prezumēt, ka būtiskākais šīs komunikācijas mērķis ir pilnveidot abpusēju cieņu un saskarsmes kultūru. No darbā minētajiem prakses piemēriem secināms, ka jātiecās uz komunikācijas ētikas kultūras stiprināšanu.

3.3.Tiesas kā institūcijas komunikācija

Autores ieskatā neskatoties uz iepriekšminēto Eiropas institūcijas augsto vērtējumu tiesu komunikācijas, jomā pastāv daudz neatrisinātu jautājumu tiesas komunikācijas jomā, tostarp vienotas izpratnes veidošanā. To, ka šim jautājumam tiek pievērsta arvien izteiktāka uzmanība akcentē arī tas, ka Tieslietu padomē 2015.gada maijā apstiprināti divi startēģiski

¹⁹⁶ Kalniņš.V, Kažoka I., Litvins G., Sabiedriskās politikas centrs Providus Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā:kā neapstāties pie sasniegtā? Pētījuma ziņojums, Rīga, 2008 Pieejams: http://providus.lv/article_files/1903/original/Zinojums_FINAL.pdf?1339440792 [aplūkots 10.05.2016.]

¹⁹⁷ Tiesnešu ētika kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> [aplūkots 10.05.2016.]

¹⁹⁸ Bordāns.J. Tieslietu ministra sapnis par tiesisku valsti. Jurista Vārds. 2013. 12.novembris Nr.46(797).

¹⁹⁹ Mote O. Tiesneša saistības un pienākumi pēc amata atstāšanas. Jurista vārds. 2015, 13.oktobris Nr.40(892).

komunikācijas dokumenti: 1) Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas; 2) Tiesu komunikācijas stratēģija.²⁰⁰ Minēto dokumentu ietvaros izvirzīti to instītuīciju, kas pārstāvētas Tieslietu padomē, kopīgi mērķi -veicināt sabiedrības izpratni par tiesu sistēmu.²⁰¹ Atbilstoši Tiesu komunikācijas stratēģijai izvirzīti būtiskākie nosacījumi attiecībā uz tiesām: par komunikāciju atbildīgais tiesas darbinieks, kuram noteikti pienākumi sadarbībai ar plašsaziņas līdzekļiem, kā arī noteikti tiesas priekšsēdētāja un referējošā tiesneša loma komunikācijā ar sabiedrību un medijiem un paredzēts, ka tiesas organizē sabiedrību izglītojošus pasākumus.²⁰² Jāatzīmē, ka tiesas apzinās šo informācijas apmaiņas būtiskumu un pamazām ir uzsākušas ceļu pie medijiem un sabiedrības citā kvalitātē. Autores praktiskā darba pieredze rāda, ka tiesu priekšsēdētāji, kam uzticēta komunikācijas procesa nodrošināšana tiesā ir apzinājušies šo savu būtisko lomu arī šajā tiesas darba organizācijas jomā un konkrēti autores darba vietā ir izveidota amata vieta darbiniekam, kam amata pienākumos ietilpst komunikācija ar medijiem un sabiedrību. Kā arī viņa darba pienākumos ietilpst skaidrot tiesnešiem komunikācijas nozīmi un palīdz viņiem korekti noformulēt sniegto informāciju. Aktīvi tiek veicināta tiesneša komunikācija ar medijiem, lai viņi nebaidītos komentēt (protams likuma ietvaros) pieņemtos lēmumus, kā arī tiesas aktīvi piedalās Ēnu dienās un Jauno juristu dienās, lai skaidrotu jaunajai paaudzei tiesas darbu, tā specifiku un galvenais, lai vairotu uzticību tiesām un tiesu varai kopumā.

Vēl viens dokuments, kas apstiprina komunikācijas nozīmīgumu ir Tiesnešu ētikas komisijas, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisijas kopīgi izstrādātās vadlīnijas par tiesnešu, zvērinātu advokātu un prokuroru profesionālās ētikas normām saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem. To mērķis ir veicināt sabiedrības cieņu pret cilvēku, cilvēktiesību ievērošanu, sekmēt kopēju izpratni par taisnīgumu, stiprinātu sabiedrības uzticību tiesu varai kopumā.²⁰³

Vai vien tas, ka pastāv Latvijas tiesnešu ētikas kodekss un tas, ka publiski ir pieejami Tiesnešu ētikas komisijas atzinumi, Disciplinārkolēģijas un Disciplinārtiesas lēmumi veicina sabiedrības uzticību un pauž skaidrību tiesu sistēmas vērtībās, vai tomēr nepieciešama plašāka, uzskatāmāka, saprotamāka komunikācija ar sabiedrību?

Visi komunikātori kļūst par morāles aģentiem, kad tie konfrontē ētikas dilemmās savā profesijā. Morālie aģenti ir tie kas, pieņem ētikas lēmumus, netakarīgi no tā, kā tie darbojas

²⁰⁰ Bičkovičs I., Tiesu komunikācijas jaunās iniciatīvas: Latvijas pieredze. Latvijas Republikas augstākās tiesas biļetens. 2015. oktobris Nr.11, 49.lpp

²⁰¹ Sīkāk.sk. Turpat.

²⁰² Tiesu komunikācijas stratēģija. Latvijas Republikas Tieslietu padome. Apstiprināts ar Tieslietu padomes 2015.gada 18.maija lēmumu Nr.50. Pieejams: www.at.gov.lv/.../7080-apstiprina-tiesu-sistemas-komunikācijas-vadlīnijas-un-t [aplūkots 15.04.2016.]

²⁰³ Vadlīnijas saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Skaidrojums. Tiesnešu ētikas komisija. 2015.gada 28.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [aplūkots 15.04.2016.]

vai pēc pašu vēlēšanās vai representē kādu institūciju.²⁰⁴ Balansējot morāles un ētikas dilemmās tiesa veido komunikācijas formas ar sabiedrību.

Dialogs prasa zināmu daudzumu tiesas resursus. Tāpēc jo vairāk dialoga tiek izmantots tiesas spriešanā, jo vairāk resursu tam jāatvēlē.²⁰⁵ Autore no praktiskās darba pieredzes var norādīt, ka lai arī tiesas apzinās un izprot komunikācijas nepieciešamību, tiesas savas kapacitātes ietvaros nevar īstenot šos konceptuālos mērķus. Pamatā tiesu budžētā nav paredzēti līdzekļi atbilstošu amata vietu izveidošanai, pārsvarā tiesās tie ir noteikti kā papildus pienākumi priekšsēdētāja palīgam vai kancelejas vadītājam.²⁰⁶ Vien atsevišķās lielajās tiesās izveidota šāda amata vienība, tikai pateicoties tiesas priekšsēdētāja iniciatīvai, kādu mata vietu pārveidot – preses sekretāram, profesionālim saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Turklāt par šo papildus amata pienākumu pildīšanu darbiniekam nav paredzēta pat piemaksa.

Neskatoties uz to, ka tiesas cenšas nodrošināt šo komunikācijas startēģiju, tomēr mediju specifika, jo sevišķi vizuālie mediji bieži vien vēlas tieši paša tiesneša komentāru. Jau iepriekš darbā tika minēts, ka lielākā daļa tiesneši pret komunikāciju ir skeptiski un piesardzīgi, jo baidās ne tikai no informācijas atspoguļojuma un interpretācijas, bet izvirās no šīs komunikācijas formas tīri personisku apsvērumu dēļ, baidās kā izskatīsies televīzijā, baidās pateikt ko nepareizu, baidās no provokatīviem jautājumiem. Autore no praktiskās darba pieredzes var minēt, ka cenšoties iegūt tiesneša komentāru par kādu sabiedrībā plašu rezonansi ieguvušu lietu, mediji iesūta jautājumus, lai tiesnesis var sagatavoties, taču intervijas laikā uzdod citus, tādējādi provocējot tiesnesi satraukumā pateikt, ko vairāk nekā viņš bija gatavojies. Kā arī jānorāda uz mediju vājo izpratni par tiesas darba specifiku un izsakāmajiem jautājumiem, mediju pārstāvji bieži vien paši nav sagatavojušies intervijai, nav izpētījuši lietas būtību un noskaidrojuši lietā nozīmīgus apstākļus. Tūklāt, lai arī tā nav mediju specifika, tomēr būtu nozīmīgi izparst starpību starp procesuāliem jautājumiem un jautājumiem, kas skar lietas izskatīšanu pēc būtības. Bieži vien medijos parādās informācija, ka tiks izskatīta lieta, taču faktiski tiks lemts tikai atsevišķš procesuāls jautājums – piemēram pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu.

Tādējādi secināms, ka būtu ļoti vērtīgi strādāt abos virzienos, ne tikai kā tiesām attīstīt komunikācijas kultūru ar sabiedrību, bet darīt to sadarbībā ar mediju pārstāvjiem – savas nozares profesionāļiem, veidojot šo attiecību atgriezenisko saiti. Šo attiecību pilnveidošanā varētu organizēt kopīgas apmācības, kur mediju pārstāvji skaidrotu savas vajadzības un nostāju, savukārt tiesu pārstāvji skaidrotu tiesu darba specifiskus jautājumus, tostarp likumā

²⁰⁴ Louis A.Day. Ethics in media communications: cases and controversies. An International Thomson publishing Company. p.5.

²⁰⁵ Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga:Tiesu namu aģentūra, 2016, 266.lpp.

²⁰⁶ Sīkāk.sk.Latvijas tiesu portāls. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesas/saraksts/rigas-pilsetas-zemgales-priekspilsetas-tiesa-846> [aplūkots 05.05.2016.]

noteiktos ierobežojumus attiecībā uz informācijas sniegšanu. Tai būtu jābūt patstāvīgai un aktuālai informācijas apmaiņas formai, lai šo attiecību kvalitāte evolucionētu un iegūtu efektīvu rezultātu, taču tas nenoliedzami ir laika un resursu jautājums.

KOPSAVILKUMS

1. Tikai Saeimai ir tiesības lemt tautas vārdā, pilnvarojot tiesnešus, jo tikai Saeimai ir tiešs tautas pilnvarojums un atbilstoša leģitīmācijas bāze. Pastāv viedoklis, ka Saeimai ir peišķirta nevajadzīga rīcības brīvība jautājumos, ko labāk būtu izlemt tiesnešiem pašiem. Tādā gadījumā var veidoties situācija, ka no citu varu kontroles neatkarīgas tiesu institūcijas izvirzīs kandidātus, lems par to kvalifikāciju un atbilstību amatam un iecels amatā. Tas radītu zināmu piesardzību, vērtējot tiesu varas neatkarību un vājinātu sabiedrības uzticību tainīgai un neatkarīgai tiesai.

2. I. Kanta komunikācijas ētikas tēlainais salīdzinājums ar kokiem mežā, kas tikai blakus viens otram aug gari un stalti, ļauj secināt, ka tiesas un sabiedrības, un mediju savstarpējo attiecību veidošana, kultivēšana un līdzāspastāvēšana ļaus sasniegt tiesiskas valsts mērķi – taisnīgas tiesas ne vien jēdzienisku, bet arī reālu, izpratni.

3. Tiesnesim izvirzītas visaugstākās kvalifikācijas un kompetences prasības. Likumā "Par tiesu varu" 13. panta pirmajā punktā noteiks, ka tiesnesis ar tiesas spriešanu saistīto pienākumu izpildes laikā ir neaizskarams, taču neviena likuma norma tieši nenosaka, kā šis neaizskaramības princips darbojas. Līdz ar to tiesneša personības īpašības, kvalifikācija, profesionalitāte un cieņa pret savu amatu nosaka viņa spēju abstrahēties no ārējiem spiedieniem un ietekmes, būt objektīvam un spriest taisnīgu tiesu. Normas ir tikai priekšraksti, tiesnesim ir jāiemieso dziļa individuālā inteliģence un personības spēks, lai spētu šos priekšrakstus pildīt.

4. Pozitīvi vērtējama ir Tiesnešu ētikas komisijas izveide no tāda aspekta, ka tā ir ne tikai institūcija, kas vērtē tiesneša rīcību, bet tiesneši paši var vērsties ar lūgumu skaidrot, kādu savas rīcības vai paredzamās rīcības vērtējumu no ētikas normu viedokļa, lai preventīvi rastu situāciju, risinājumu nesagaidot, kad par tām tiks rosināts vērtēt rīcību.

5. Visi sabiedrības locekļi nav augsti kvalificēti juristi, kas caur nolēmumu sarežģīto terminoliģiju spēj uztvert un izprast tiesas motivāciju, tāpēc jārod veids, kā tiesnešiem (tiesām) savu pilnvaru ietvaros, saglabājot tiesneša amata prestižu, skaidrot nolēmuma vai savas rīcības pamatojumu jautājumos, kas skar ne tikai pušu tiesības, bet arī sabiedrības intereses kopumā.

6. Tiesu komunikāciju vadlīniju 4.3.punkts noteic, ka katrā tiesu sistēmas institūcijā ir noteikts atbildīgais darbinieks komunikācijai ar sabiedrību un institūcijas viedokli pārstāvošās personas. Turklāt Tieslietu ministrija ir akcentējusi, ka viens no būtiskiem un joprojām neatrisinātiem jautājumiem attiecībā uz cilvēkresursu attīstību tiesu varā ir saistīts ar vienota un ilgtermiņa apmācību modeļa ieviešanu. Faktiski tiesām nav piešķirti finanšu resursi komunikācijas startēģijas īstenošanai un netiek nodrošināta atbilstoša apmācība.

7. Latvijas likums *paģēr* – tiesnesim jābūt augsti kvalificētam un godīgam juristam. Tāpat kā tiesnesis viens nevar garantēt savu neatkarību, bet tas līdztekus ir arī valsts pienākums, tad arī tiesneša kvalifikācijas un iemaņu celšana nav tikai paša tiesneša ziņā, bet tiesu institucionālajai iekārtai ir jā rūpējas par tiesnešu iespējām izglītoties, nodrošinot atbilstošas augsta līmeņa apmācības programmas.

8. Ņemot vērā, ka bieži nepamatoti tiek apšaubīta tiesneša objektivitāte, Tiesnešu ētikas komisija pamatoti secinājusi, ka, lemjot par atstatīšanos no lietas izskatīšanas vai lemjot par noraidījuma pieņemšanu, tiesnesim būtiski ir apsvērt, kā konkrētos apstākļus vērtētu neatkarīgs novērotājs, kas ir informēts un saprātīgs sabiedrības loceklis.

9. Tiesnesis, īstenojot ārējo komunikāciju, var darboties jomās, kas neapdraud tiesas prestižu un savās ārpus darba aktivitātēs tur cieņā savu amatu un saglabā godājama, cienījama cilvēka tēlu sabiedrības acīs. Tiesneša darbība pedagoģiskajā līmenī vai zinātniskajā darbībā, piedaloties likumprojektu izstrādes darba grupās u.tml., ir vēlama un sabiedrībai noderīga, tāpēc šāda darbība nekādā veidā nevarētu tikt ierobežota.

10. Ievērojot Latvijas valsts teritoriālo lielumu un iedzīvotāju skaitu, var piekrist, ka juridisko profesiju pārstāvju loks Latvijā ir ļoti šaurs, un tā vai citādi šo profesiju pārstāvjiem izveidojas personīgi kontakti. Taču tas nevar radīt situāciju, ka tiesneša lietvedībā esoša lieta tiktu apspriesta ārpus tiesas zāles. Jānorobežojas no tādām komunikācijas saiknēm, kas varētu apdraudēt vai radīt šaubas sabiedrībā par tiesas objektivitāti.

11. Tiesnesim ikdienā nākas saskarties ar ļoti sarežģītām attiecību lomām saskarsmē ar lietas dalībniekiem, tiesas personālu un citu juridisko profesiju pārstāvjiem, tāpēc būtu tikai saprotami paredzēt cilvēcisko faktoru tiesneša rīcībā. Taču apstākļos, kad ne tikai jebkuram saprātīgam sabiedrības loceklim, bet arī profesionālai institūcijai, kas vērtē tiesneša rīcību, nav mazāko šaubu par rupju ētikas normu vai likuma pārkāpumu, tiesnesim būtu jāpauž sava

profesionalitāte un ētiskā rīcība, atzīstot savu pārkāpumu, apzinoties tā sekas un nepieļaujot šādu situāciju atkārtosanos.

12. Tiesneša iekšējā atbildības sajūta, vērtības un spēja novērtēt savas rīcības sekas stiprinās uzticību tiesu varai, jo praksē darbu turpina arī astoņas reizes disciplināri sodīts tiesnesis, kas liecina par tiesneša zemo paškritiku un nespēju uzņemties atbildību par savu rīcību.

13. Tiesas iekšējo un ārējo komunikāciju veido situācijas, kurās iesaistītās puses realizē savas intereses, tiesības un pienākumus. No bakalaura darbā apskatītajiem piemēriem presumējams, ka šo tiesību un pienākumu realizācijā liela nozīme ir komunikācijas etiķetes ievērošanai, kas šobrīd ir tikai *ceļa sākumā*.

14. Lai arī tiesas apzinās un izprot komunikācijas nepieciešamību, savas kapacitātes un budžeta ietvaros tās nevar īstenot komunikācijas veicināšanas konceptuālos mērķus. Pamatā tiesu budžētā nav paredzēti līdzekļi atbilstošu amata vietu izveidošanai, pārsvarā saziņa ar plašsaziņas līdzekļiem ir noteikta kā papildus pienākumi kādam no tiesas darbiniekiem, kas pēc būtības neatbilst tiesu komunikācijas stratēģijai.

15. Identificēta tāda problēma, kā mediju vājā izpratne par tiesas darba specifiku un izskatāmajiem jautājumiem. Mediju pārstāvji bieži vien nav sagatavojušies intervijai, nav izpētījuši lietas būtību un noskaidrojuši lietā nozīmīgus apstākļus. Tuklāt būtu nozīmīgi izparst starpību starp procesuāliem jautājumiem un jautājumiem, kas skar lietas izskatīšanu pēc būtības. Bieži vien medijos parādās informācija, ka tiks izskatīta lieta, taču faktiski tiks lemts tikai atsevišķs procesuāls jautājums – piemēram, pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu.

16. Galvenais komunikācijas mērķis ir taisnīgi un korekti informēts sabiedrības loceklis, tāpēc nepieciešama atgriezeniskās saites veidošana. Komunikācijas kultūra jāattīsta sadarbības formā, organizējot kopīgas apmācības un seminārus. Šādu semināru ietvaros mediju pārstāvji skaidrotu sava darba specifiskās vajadzības attiecībā uz informācijas iegūšanu, savukārt tiesu pārstāvji sniegtu juridisku novērtējumu informācijas sniegšanai un normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem.

17. Vienmēr pastāvēs atšķirīgas tiesas un mediju darbības formas un mērķi, taču tas nevar būt šķērslis efektīvai informācijas apmaiņai. Šo attiecību kvalitāte evolucionēs, taču tas nenoliedzami ir laika un resursu jautājums.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Literatūra

Cipeliuss R, Tiesību būtība. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.

Lasmane.S. Komunikācijas ētika. Latvijas Universitāte, 2012.

Lasmane S., Milts A., Rubenis A. Ētika (jautājumi, risinājumi, atzinumi), apgāds “Zvaigzne ABC”, 1995.

Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016.

Levits E. „Priekšvards” Ziemeļe. I. Starptautiskās tiesības un cilvēktiesības Latvijā: abstrakcija vai realitāte. Rakstu krājums. Tiesu namu aģentūra, 2005, VII-VIII.

Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VIII nodaļa. Cilvēkam Pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.

Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Briede. J 83.panta komentārs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013.

Autoru kolektīvs. Tiesu sistēmas reforma Latvijā. Vācijas Finanšu tiesas jurisdikcijas prasību profili. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.

Ziemeļe I. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: Izglītības solī, 2000.

Osis.K Cilvēks Cilvēkos. Izdevniecība AKA, 1975.gads.

Osipova.S Taisnas tiesas modeļi Senajā Pasaulē. Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. LU Akadēmiskais apgāds, 2011.

Osipova S, Strupiņš A, Reiba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010. 9.marts Nr.10 (605)

Krūmiņa.V. Tiesnešu vērtības un atbildība. Jurista Vārds, 2015. 14.aprīlis, Nr.15(867).

Vildbergs H.J.(Hans Jurgen Wildberg), Messerschmidt K. (Klaus Meberschmidt), Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī: mācību līdzeklis. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004.

Broks.J Tiesību filosofija. Doktorānas, koncepcijas, diskusijas. SIA „Biznesa augstskola Turība”, Rīga, 2008.

Reidel.J. Tiesu darba kvalitāte – tiesnešu kvalifikācija- statuss, neatkarība, atbildība. Likums un tiesības, 2003, Nr.5

Mote O. Tiesneša saistības un pienākumi pēc amata atstāšanas. Jurista vārds. 2015, 13.oktobris Nr.40(892).

Gailīte.D. Bezgalīga cīņa par tiesu varas spēku un godīgumu. Jurista Vārds, 2007. 10.jūlijs Nr.28 (481).

Krūmiņa.V Tiesnešu vērtības un atbildība. Jurista Vārds, 2015. 14.aprīlis Nr.15 (867).

Kūtris.G, Gailīte.D, Guļāns.A, Liepa.L, Bičkovičs.I, Kučs.A. Kurs sākas un kur beidzas tiesneša vārda brīvība. Diskusija. Jurista Vārds 2004. 12.oktobris Nr.39 (344).

Kūtris.G. Jursita īpašais pienākums pret valsti. Jursita ētika un rīcība valstisku satricinājumu laikā. Jursita Vārds, 2010.19.janvāris Nr.3(598).

Elito S. Viens no deviņiem ietekmīgajiem. Jurista Vārds. 2007. 11.septembris Nr.37

Bordāns.J. Tieslietu ministra sapnis par tiesisku valsti. Jurista Vārds. 2013. 12.novembris Nr.46(797).

Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr.18(2015) Par tiesu varas attiecībām ar citiem valsts varas funkcionālajiem atzariem modernā demokrātiskā valstī. Neofīviāls tulkojums. Sagatavoja Brante.A. Augstākās tiesas Biļetens. 2016. aprīlis. Nr.12.

Disciplinārtiesa. Augstākās tiesas biļetens. Latvijas Republikas augstākā tiesa. Nr.12, 2016. aprīlis.112.lpp

Tiesnešu konferencē aktualizē tiesu komunikācijas nozīmi. Augstākās tiesas biļetens, 2016.aprīlis. Nr.12 .

Augstākās tiesas darbības pamats, funkcijas, struktūra, stratēģija.Augstākās tiesas biļetens., Latvijas Republikas Augstākā tiesa. 2016.aprīlis.Nr.12.

Bičkovičs I., Tiesu komunikācijas jaunās iniciatīvas: Latvijas pieredze. Latvijas Republikas augstākās tiesas biļetens. 2015. oktobris Nr.11

Atzinums Nr.10(2007) Eiropas Padomes Ministru komitejai par sabiedrības rīcībā esošo Tiesnešu padomi. Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (ETKP). Pieņemts ETKP 8.sanāsmē Starsbūrā, 2007.gada 21.-23.novembrī.

Kehre.A, Indāns.I Trešās un ceturtās varas attiecības Latvijā. Phare projekts. Korupcijas novēršana tiesu sistēmā. 2002,majjs.

Tiesu varas neatkarība Latvijā, Pirmstiesāšanās proces ES monitorings:Tiesu varas neatkarība. Atvērtās sabiedrības institūts 2001. Pieejams: <http://providus.lv/article/pirmstiesasanas-procesa-es-monitorings-tiesu-varas-neatkariba>

Čepāne.I, Tiesības uz taisnīgu tiesu kā pamattiesības. Jurista Vārds, 2005.27.septembris, nr.36. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/117420-tiesibas-uz-taisnigu-tiesu-ka-personas-pamattiesibas/>

Biedrība „Sabiedrība par atklātību – Delna” Pieejams: slideshere.net/JaunieSaeima/1-nodala-demokratiska-valsts

Kamienka G. Stratēģija tiesnešu atlasei, apstiprināšanai amatā un kvalifikācijas klašu piešķiršanai. Tieslietu ministrijas un ANO Attīstības programmas projekts „Atbalsts tiesu sistēmai” Rīga,2003. Pieejams: <https://tm.gov.lv>

Latvijas tiesnešu konferences pamattēma – tiesnešu ētika. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-tieslietu-padomi/2016/maijs/7685-latvijas-tiesnesu-konferences-pamattema-tiesnesu-etika/>

Pleps J. Kādam jābūt tiesnesim. Jurista Vārds. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/janis-pleps-kadam-jabut-tiesnesim.d?id=34959551>

Kalniņš.V, Kažoka I., Litvins G., Sabiedriskās politikas centrs Providus Tiesnešu ētika, kvalifikācija un atbildība Latvijā: kā neapstāties pie sasniegtā? Pētījuma ziņojums, Rīga, 2008. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1903/original/Zinojums_FINAL.pdf?1339440792

Tieslietu ministrijas darbības stratēģija 2015-2016.gadam. Pielikums tieslietu ministra 2015. gada 11.maija rīkojumam Nr. 1-1/159. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/11.../2015/TMstrat_2015_2016_final

Jaunākais EK ziņojums apliecina pozitīvu tiesu darba efektivitātes vērtējumu. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/jaunakais-ek-zinojums-apliecina-pozitivu-tiesu-darba-efektivitates-vertejumu>

Austere L., Kalniņš V., Ētikas jautājumi un korupcijas riski Rīgas apgabaltiesā.Pētījums. Sabiedriskās politikas centrs Providus. Rīga: 2010. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1896/original/RAT_FINAL.pdf?1339438812

Tiesu komunikācijas stratēģija. Latvijas Republikas Tieslietu padome.Apstiprināts ar Tieslietu padomes 2015.gada 18.maija lēmumu Nr.50. Pieejams: www.at.gov.lv/.../7080-apstiprina-tiesu-sistemas-komunikacijas-vadlinijas-un-t

Īsi par tiesnešu ētiku prāvniekiem. Sabiedriskās politikas centrs Providus. Pieejams: http://providus.lv/upload_file/Publikacijas/Valsts_kvalitate/Tiesnesa_etika_pravniekiem.pdf

Autoru kolektīvs.Latvijas Republikas Satversme Komentāri. VI nodaļa. Tiesa. Briede.J 83.panta komentārs. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013.

Matjušina.R. Tiesneša empātija kā viens no tiesas objektivitātes kritērijiem. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/tiesibas/Matjusina.pdf

Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers 215 Chapter 6 • The Right to a Fair Trial: Part I – From Investigation to Trial 1For
Pieejams:<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training9chapter6en.pdf>

Louis A.Day. Ethics in media communications: cases and controversies. An International Thomson publishing Company. p.5.

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions — The 2016 EU Justice Scoreboard. Pieejams: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/files/justice_scoreboard_2016_en.pdf

Монтескье Ш.Избранные произведения (О духе законов). Москва, 1995с.

Кант.И Сочиненияю Т.4(2).-М.Мысльб 1965б.

Любашинб В.Я. Смоленский М.Б. Шепелев В.И. Теория государства и права. Москва. 2003. с 247.

Normatīvie akti

Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57980>
Ministru kabineta noteikumi Nr.204, 2009.gada 3.marts “Tiesneša amata kandidāta atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=188752>

ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju. Pieejama: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm>

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/pptpakc.htm>

Tiesnešu ētika kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3>

Kriminālprocesa likums. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820>

Civilprocesa likums. LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=50500>

Administratīvā procesa likums. LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=55567>

Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=61913>

Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. LR Likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=57677>

United Nations Basic Principles on the Independence of the Judiciary, adopted by the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Pieejams: <http://www.refworld.org/pdfid/4a7837af2.pdf>

Commentary on the Bangalore principles of Judicial conduct, September 2007, Pieejams: http://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf

THE BANGALORE PRINCIPLES OF JUDICIAL CONDUCT 2002 Pieejami: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf

Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipi. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1183>

Juridiskās prakses materiāli

Par Saeimas 1999.gada 29.aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1.punkta un 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57.pantam un citiem likumiem: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 1999.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.03-05(99). Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=16157>

Par likuma “Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam”. Satversmes tiesas spriedums Rīgā, 2003. gada 4. Februārī lietā Nr. 2002-06-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2002-06-01_Spriedums.pdf

Par Civilprocesa likuma 141.panta pirmās daļas, ciktāl tā neparedz tiesības iesniegt blakus sūdzību par lēmumu, ar ko apmierināts pieteikums par prasības nodrošināšanu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 92. un 105.pantam: Latvijas republikas Satversmes tiesas 2010.gada 30.marta spriedums leītā lietā Nr.2009-85-01 secinājumu daļas10.punkts. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=207497>

Par Civilprocesa likuma 82. panta piektās daļas un 453. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92. Pantam: latvijas Republikas Satvermes tiesas 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā nr. 2003-04-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=99658>

Par likuma „Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra likuma redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.,83 un 107.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-11-01. Pieejams: www.satv.tiesa.lv

Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010. gada 17. maija spriedums lietā Nr. 2009-93-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=210295>

Par Latvijas Kriminālprocesa 390.-392.² panta un 1997.gada 20.februāra „Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” parejas noteikumu 3.punkta atbilstību atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2002. gada 5.marta spriedums lietā Nr. 2001-10-01. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv

Par likuma “Par tiesu varu” pārejas noteikumu 7.punkta otrā teikuma un 17.punkta (2008.gada 14.novembra redakcijā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107.pantam. Satversmes tiesas 2010.gada 18.janvāra spriedums lietā Nr.2009-11-01. 7.punkts. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2009-11-01_Spriedums.pdf

Par likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija spriedums lietā Nr. 2012-16-01 Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2012-16-01_Spriedums.pdf

Vadlīnijas saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Skaidrojums. Tiesnešu ētikas komisija. 2015.gada 28.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2016.gada 26.februāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>.

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2014.gada 10.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2013.gada 13.decembris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Lēmums. 2011.gada 1.jūlijā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2008.gada 1.augusts. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2009. gada 12. jūnijā. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2015.gada 16.oktobris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2010.gada 8.oktobris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2011.gada 1.jūlijs. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2009.gada 12.jūnijs. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2015.gada 13.februāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010.gada 29.oktobrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Skaidrojums. 2012.gada 20.janvārī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010. gada 13. Novembrī. Pieejams:<https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2010. gada 19. februārī. Pieejams:<https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu ētikas komisija. Atzinums. 2012.gada 9.novembrī. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Tiesnešu disciplinārkolēģija. Lēmums. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-disciplinarkolegijas-pienemtie-lemumi>

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas lēmums lietā Nr. C29816512; 2015.gada 14.oktobrī. Npublicēts.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmums lietā Nr. C28346012 2015.gada 1.aprīlī. Npublicēts.

Disciplinārtiesa. Lēmums lietā Nr.DT-6/2015 Rīgā, 2015.gada 11.maijā. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/>

Disciplinārtiesa. Lēmums lietā Nr.DT-1/2015 Rīga, 2015.gada 8.janvārī. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/>

Disciplinārtiesas. Lēmums lietā DT-2/2015 Rīgā, 2015.gada 2.februārī Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/>

Disciplinārtiesas lēmums lietā Nr. DT-1/2013 Rīgā, 2013.gada 4.aprīlī Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/disciplinartiesa/disciplinartiesas-lemumi/>

Vadlīnijas saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. Skaidrojums. Tiesnešu ētikas komisija. 2015.gada 28.janvāris. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes>

Interneta resursi:

Informācija Latvijas tiesnešu mācību centra mājaslapā Pieejams: www.ltmc.lv [aplūkots 01.04.2016.]

Digitālgeitas tiesnesis: piespriestie naudas sodi būs jāsamaksā – citādi cietums! Pieejams: <http://skaties.lv/latvija/kriminalzinas/digitalgeitas-tiesnesis-piespriestie-naudas-sodi-bus-jasamaksa-citadi-cietums/>

Saeimas sēdes stenogramma par lēmuma projektu “Par Lienes Harčenko iecelšanu par rajona (pilsētas) tiesas tiesnesi” Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs_imp.nsf/0/FC82DB83CFFCAB0FC22579410041C967?OpenDocument

Psihoterapeites Zanes Krūmiņas skaidrojums vārdam empātija- „Iejusties otra ādā”, „iekāpt cita zābakos”, „redzēt situāciju cita acīm”. Pieejams: <http://www.psihoterapeitezanekrumina.lv/raksti/empatija/>

Zolitūdes traģēdijas lietu arvien neskata pēc būtības; Gobzems lūdz tiesnesi sevi atstatīt. Pieejams: <http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/162787/zolitudes-tragedijas-lietu-arvien-neskata-pec-butibas-gobzems-ludz-tiesnesi-sevi-atstatit>

Interesu konflikts Zolitūdes traģēdijas iztiesāšanā; lūdz pārcelt tiesu Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/579070-interesu-konflikts-zolitudes-tragedijas-iztiesasana-ludz-parcelt-tiesu>

A.Guļāna runa Augstākā tiesas un Amerikas Tiesu advokātu padomes 8. un 9. jūnijā rīkotajā konferencē Tiesneši un advokāti profesiju saskarsmē: kopīgais un atšķirīgais Latvijas un Amerikas tiesību sistēmā. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/par-augstako-tiesu/informativie-materiali/konferences/tiesnesi-un-advokati-profesiju-saskarsme/>

Latvijas tiesu portāls. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/tiesas/saraksts/rigas-pilsetas-zemgales-priekspilsetas-tiesa-846>

Kā kļūt par tiesnesi. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/ka-klut-par-tiesnesi>

Bakalaura darbs „ Tiesu komunikācijas problēmas Tiesnešu ētikas komisijas, Disciplinārkolēģijas un Discilpinārtiesas lēmumu diskursā.” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Kristīne Vītola _____
(*paraksts, datums*)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.iur. Sanita Osipova _____
(*paraksts, datums*)

Recenzents: _____
(*paraksts, datums*)

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures katedrā _____

Studiju metodiķe(-is) _____
(*paraksts, datums*)